

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

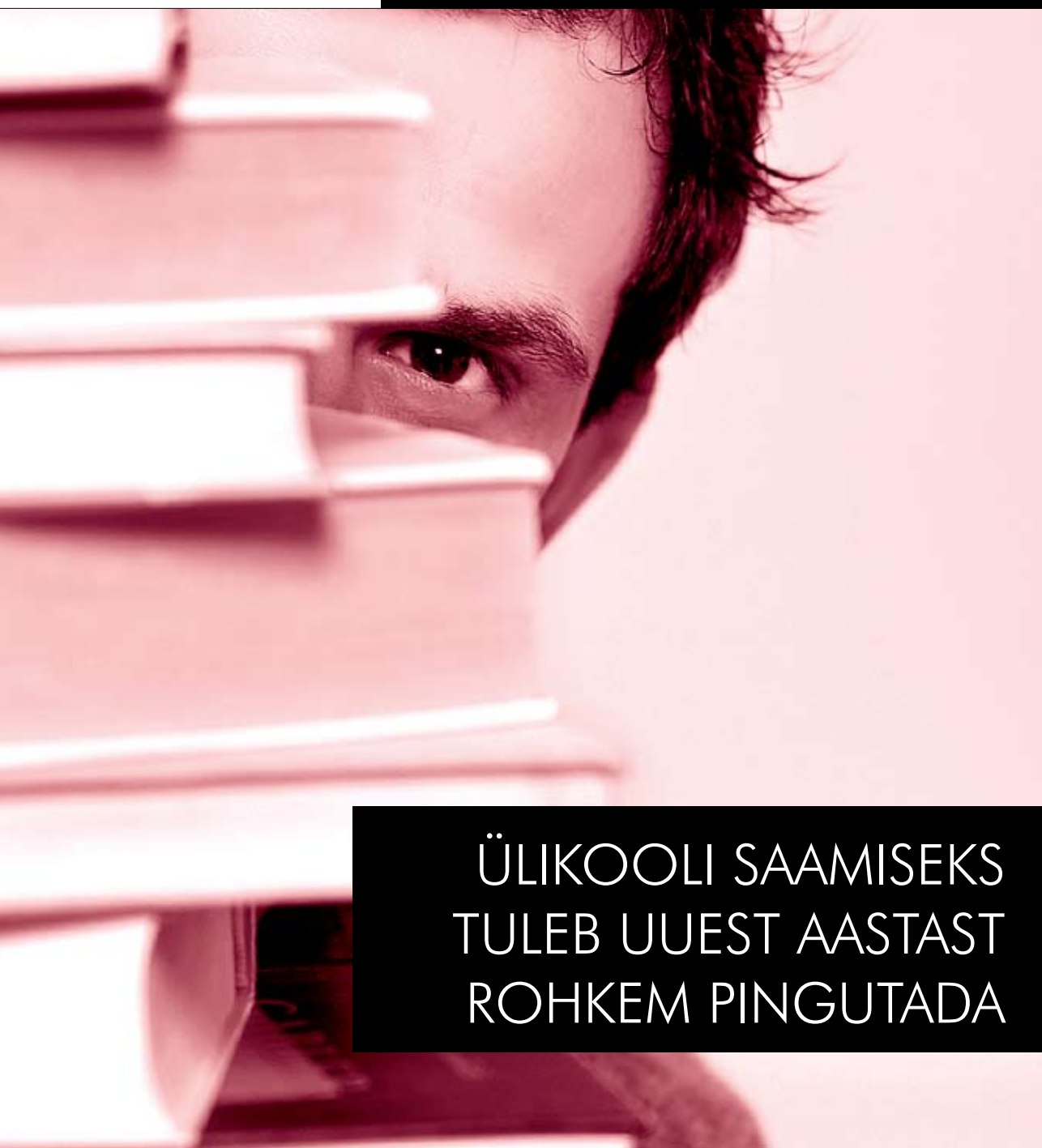
Detsember 2010 nr 11 (2389) • Tartu ülikooli ajakiri

Selles numbris:

UUS ÕPPEPROREKTOR MARTIN HALLIK –
OTSUSEKINDEL MEES

KUIDAS VÄLTIDA KONTORIROTTIDE HÄDASID

REKTOR SÕLMIB SUHTEID HIINA
ÜLIKOOLIDEGA

ÜLIKOOLI SAAMISEKS
TULEB UUEST AASTAST
ROHKEM PINGUTADA

TERAVAD ARUTELUD

Foto: Andres Tennus

Sigrid Sõerunurk

UT peatoimetaja

Novembri nõukogus tekitas kõige elavamalt diskussiooni ülikooli 2011. aasta ligi 1,9 miljardi krooni suurune eelarve ja seda väga eri aspektidest: kellelt ära võetakse, kellele antakse, miks, kui palju, miks just nii palju ja lõpuks soovisid nõukogu liikmed rahandusosakonnalt veelgi enam analüüsi. Teine lugemine seisab ees järgmisel istungil.

Keskkonnanakorralduse ja planeerimise õppekava haldaja muutmise ning Türi kolledži tuleviku temaatikale pühendasid nõukogu liikmed samuti omajagu aega ja argumente. Mitmed

nõukogu liikmed tundsid muret ülikooli kuvandi ning sõnumi pärast. Kolledži õppetöö Tartusse kolimise teatele reageerisid nii sealsed tudengid kui ka kohalikud omavalitsesjad emotsionaalselt. Kohalikud võimukandjad mõistavad ratsionaalselt Tartu ülikooli argumente, et tuua õppetöö Türit Tartusse, ent see ei meeldi neile. See on ka arusaadav, sest kui Eesti vanim ülikool Kesk-Eestist oma käepikenduse ära toob, on see piirkonna arengule tervikuna kindlasti löök. On räägitud, et ehk õnnestuks Türi pakuda täienduskoolitust või mingit projektipõhist õpet. Palju rohkem võimalusi polegi.

Nõukogus rõhutas rektor, et praegu on tegelik küsimus, kas õppetööd on Türi võimalik kvaliteetselt jätkata olukorras, kus kohapeal ei ole õppejõude. Kuigi kolledži tudengid käisid Tartus meelt avaldamas ning kolledži direktor Timo Kikas esitas veel istungil kolledži kaitseks kõne, otsustas nõukogu tuua keskkonnanakorralduse ja planeerimise õppekava loodus- ja tehnoloogia-teaduskonda.

Detsembrikuu nõukokku jääb

ka kolledži töö ümberkorraldamise otsustamine (sest õppekava haldaja muutmisega ei saa kolledžit formaalselt sulgeda). Samuti soovib ülikool osaleda aruteludel, mis puudutavad ülikooli võimalikku tegevust Kesk-Eesti piirkonnas edaspidi.

Kui Türi kolledži saatus ja uue aasta eelarve ootavad aasta viimase nõukogu istungit, siis vastuvõtupõhimõtete üle otsustamine oli niigi hilja peale jäänud. Õppeprorektor rõhutas, et ta oli 4. novembri pealelõunaks jõudnud kõigi dekaanide ja kolledžite juhtidega uutes tingimustes konsensusele (ametisse astus prorektor 1. novembril). Võib-olla seetõttu oli nõukogu liikmete huvi leige ja sõnavõtte vähe, ent 2011/2012. õppeaasta vastuvõtueeskirja kinnitamisega ülikooli kandideerijate filtreerimine alles algab. Millised saavad olema teaduskondade sisseastumiseksamid, kui alles jääb vaid kolm riigieksamit? Kas ka teised teaduskonnad võtavad kasutusele sotsiaal- ja haridusteaduskonnas end õigustanud akadeemilise võimekuse testi? Need küsimused veel ootavad elavaid arutelusid. **UT**

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Merilyn Merisalu ja Eve Tisler; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograafid:** Andres Tennus ja Ove Maidla; **infotoimetaja:** Gea Gorjunova; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Riin Kruusenberg, Liina Liiv.

- 8** Arstiteaduse professor Irja Lutsar arutleb doktorantide vähese motiveerituse üle.
- 10** Persoon
Martin Hallik on otsusekindel mees, kel on elus tavaliselt olemas plaan, mille ta ka täide viib. Ootamatu kõrvalekalle plaanist tõi ta TÜ raamatukogu direktoriks ja sealt edasi 35-aastaselt õppeprorektori kabinetti.
- 14** Rektor soovib arendada Hiina ülikoolidega jõulisemalt suhteid.
- 17** Darja Lavõgina on taasiseseisvunud Eesti üks nooremaid doktorikraadi omanikke, kelle väitekiri annab lootust astuda sammuke edasi võitluses vähi vastu.
- 20** Kuidas on üliõpilaseluga uuesti kohanenud TULE programmi ülikooli naasnud inimesed?
- 23** 90 aastat tagasi loodi Tartu ülikoolis Eesti ja Põhjamaade muinasteaduste õppetool ning tööle asus esimene arheoloogia-professor.
- 27** Väitekiri
Värske doktorikraadi omaniku Ragnar Viiru sõnul on paljusid kontorirottide hädasid võimalik vältida vähemaga, kui me sageli arvata oskame.
- 30** Ülikool kaotab lävendi ning muudab uutele tudengikandidaatidele sissesaamise raskemaks.
- 34** Vilistlane Kristjan Kais otsib uusi väljakutseid.
- 40** Reisikiri – hiinlanna Eestis
- 42** 130 aastat tagasi sündinud keelemehe Johannes Aaviku keeleuendustest
- 49** Ülikooli audoktori, akadeemik Jaan Einasto mõtisklused rahvusülikoolist
- 53** juubelid, sünnipäevad, TÜ sihtasutuse stipendiaadid, tunnustused, teated

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 7. jaanuaril 2011.

TÜ tähistab rahvusülikooli aastapäeva

1. detsembril tähistab Tartu ülikool aktuse, tõrvikrongkäigu ja balliga emakeelse ülikooli 91. aastapäeva. Aktusel promoveeritakse 103 doktorit ja 5 audoktorit ning antakse üle Rahvusmõtte auhind. Möödunud aastal promoveeriti 100 uut doktorit.

Audoktoriks promoveeritakse akadeemik Jaan Einasto, kes lõpetas ülikooli 1952 *cum laude* ja kaitses füüsika-matemaatikakandidaadi väitekirja 1955 ja doktoriväitekirja 1972. Einasto, kes on TÜ-le suur akadeemiline eeskuju ja mentor, on ülikoolile annetanud ka kogu enda ja oma töörühma lahkunud liikmete mahuka teadus- ja kultuurilooliste käsikirjadest ning muudest dokumentidest koosneva kogu.

TÜ folkloristika ja semiootika audoktoriks promoveeritakse Ungari Eötvös Lorándi ülikooli professor Vilmos Voigt. Voigtil on Eötvös Lorándi ülikooli doktori-kraad folkloristikas ning Ungari teaduste akadeemia doktorikraad etnoloogias. Voigt on pikka aega aidanud kaasa TÜ folkloristika- ja semiootikaõppe arengule, pidades siin külalisloenguid, toetades rahvusvahelist üliõpilasvahetust ning juhendades ülikoolist Ungarisse õppima siirdunud üliõpilasi.

Ülikooli audoktoriks promoveeritakse ka Helsingi ülikooli farmakoloogia ja toksikoloogia professor Pekka Topias Männistö, kes lõpetas 1972 Helsingi ülikooli ja kaitses samas 1974

doktoriväitekirja. Männistö on loonud ja põhjalikult uurinud ka-tehhoool-O-metüültransferaasi inhi-biitori entekapooni, mis on praegu üks levinum parkinsonismivastane ravim maailmas. Ta on teinud koostööd TÜ farmakoloogia ja füsioloogia instituudi teadlastega, pidanud loenguid üliõpilastele ja juhendanud teadusseminare.

Audoktoriks promoveeritakse Ohio ülikooli professori William J. Mitsch. Ta oli maailma ühe esimese ökotehnoloogia keskuse asutaja, mis 1993–2001 tegutses TÜ ja Eesti maaiülikooli ühise mittetulundusliku ettevõttega ning millest on välja kasvanud TÜ ja EMÜ keskkonnatehnoloogia uurimisrühmad, samuti TÜ tehnoloogiainstituudi energiatöhusa ehituse tuumiklabor.

Audoktori diplomi saab ka Uppsala ülikooli emeriitprofessor Lars Orelund, kes kuulub tänapäeva juhtivate bioloogilise psühholoogia ja psühhiaatria valdkonna teadlaste hulka. Alates 1990. aastast on ta seotud TÜ teadlastega, kellega koostöös on ilmunud rohkem kui 40 artiklit. Tema uurimisrühma juures on töötanud mitmed TÜ teadlased psühholoogia ja tervishoiu instituudist.

Aastapäev kulmineerub balliga Vanemuises, õhtut juhivad kirjanduse ja kultuuriteaduste 2. aasta üliõpilased Enel Teinemaa ja Hendrik Kampus. Balli peaesinejad on TÜ sümfooniaorkester ning Tartu Big Band.

Põleng vanas keemiahoones

21. novembri hommikul süttis Tartu ülikooli vanas keemiahoones ehituspraht.

Maja neljandal korrusel põles ühe ruumi põrand pea täies ulatuses ning suures ohus oli ka hoone katus.

Lõuna-Eesti päästkeskuse teatel saabus väljakutse kell 8:27. Kuna tegemist on suure ühiskondliku hoonega Tartu kesklinnas, kuulutas päästeamet välja kõrgendatud väljakutse olukorra ning kustutustöödele saadeti päästjad Tartu, Tõrvandi, Tabivere ja Puhja komandodest.

Päästjate saabudes põles hoone neljandal korrusel umbes 100 ruutmeetri suuruse ruumi põrandale laotatud ehituspraht ja saepuru. Päästjad alustasid suitsusukeldumist ja likvideerisid põlengu kell 9:12. Ühtlasi ventileeriti kogu suitsu täis olnud hoone.

Kinnisvaraosakonna juhataja Heiki Pageli sõnul ei olnud tules kannatada saanud hoonel olulisel määral kahjustusi, ainult maja siseruumid said põlengus kergelt kannatada.

Süttimise põhjused on alles välja selgitamisel, kõik põlengu tõttu tekkinud kahjud kannab ehitaja.

TÜ jagab üleilmset keskkonnainfot

Maa Jälgimise Grupp (Group on Earth Observations – (GEO) on loomas ülemaailmset keskkonnaandmete portaali, mis oleks riikidele tasuta kätte saadav.

TÜ mereinstituudi juhtivteadur Tiit Kutseri sõnul lihtsustab andmebaaside liitmine ühte üleilmsesse süsteemi oluliselt teadlaste tööd, kes saavad nüüd suurema vaevata kasutada andmeid, millele varem puudus ligipääs või mille leidmine eri riikide andmebaasidest oleks tähendanud suurt ja aeganõudvat tööd.

«Portaal hakkab pakkuma õigeaegset, kvaliteetset ja pikki ajavahemikke hõlmavat keskkonnaalast teavet, mis peaks aitama valitsustel ning rahvusvahelistel organisatsioonidel langetada pädevamaid Maa elukeskkonda ja inimeste tervist puudutavaid

otsuseid,» ütles Kutser.

Veel hiljaaegu hoidsid riigid oma keskkonnaseireandmed enda teada ning enamik kosmoseagentuure kasseeris satelliidipiltide eest suuremat või väiksemat tasu. Kutseri sõnul on nüüd hakanud ka mitmed teised riigid USA eeskujul oma satelliitide ning seireprogrammide andmeid jagama.

Seni suurim «vabanenud» andmebaas on Landsat-seeria satelliitide ligi 40-aastane arhiiv, mille abil on võimalik uurida paljusid protsesse, näiteks aastakümnete jooksul toimunud taimkatte muutusi. «Euroopa Kosmoseagentuur ja Euroopa Komisjon on omapoolse panusena otsustanud kõigile kättesaadavaks muuta oma tulevaste Sentinel-seeria satelliitide andmed. Ka Eesti seireprogrammi tulemused on

avalikud, aga plaanis on liita meie andmebaasid ka GEO portaaliga, et veelgi hõlbustada nende kasutamist globaalses mastaabis,» lisas Kutser.

GEO on valitsustevaheline organisatsioon, mille eesmärgiks on teostada Maa igakülgsed, kooskõlastatud ja pidevaid vaatlusi õhus ja maismaal paiknevate mõõtesüsteemide abil ja satelliitidelt, lennuvahenditelt, laevadelt ning vees, õhus ja maismaal paiknevate mõõtesüsteemide abil mõista õppida paremini ennustama Maa kui süsteemi käitumist.

GEO tegevusvaldkondade hulka kuuluvad inimeste tervist ja heaolu puudutavate keskkonnafaktorite mõistmine, energiaressursside tõhusam kasutamine, kliimamuutused, bioloogilise mitmekesisuse säilitamine jm. Eesti on GEO liige 2008. aastast.

Oktoobri lõpus leidis aset Tartu ülikooli esimene perepäev, millest võttis osa ligikaudu 600 inimest pea kõigist teaduskondadest ja kolledžitest. Ülikooli töötajad koos laste, õdede-vendade, ema-isa, vanavanemate või teiste lähedastega said kuulata loenguid, osaleda töötubades võrkpallist kosmoseuuringuteni, meisterdada või oma teadmisi proovile panna. Ekskursioonid viisid huvilised muuseumidesse ning elamusi pakkusid teadus- ja tähetateer.

Perepäeva osalejate vanus jäi vahemikku neli kuud kuni 80 aastat.

Nõukogu kinnitas Türi kolledži õppetöö kolimise Tartusse

23. novembril kogunes TÜ peahoone ette Türi kolledžis õppetöö lõpetamise vastu meelt avaldama ligi 30 kolledži üliõpilast, kes soovisid teada muudatuse tagamaid ning nõudsid kolledži säilitamist.

Novembri istungil otsustas ülikooli nõukogu siiski rakenduskõrghariduse keskkonnakorralduse ja planeerimise õppekava anda loodus- ja tehnoloogiaeaduskonna (LOTE) hallata, mis tähendab ka õppetöö toomist Türielt Tartusse.

Kolledži üliõpilastega vestlesid nii õppeprorektor Martin Hallik kui ka LOTE dekaan Peeter Burk, vastates tudengite küsimustele ning selgitades muudatuse eeliseid.

Seejärel said üliõpilased uudistada Chemicumi ning võrrelda

Türi kolledži tudengid protestimas.

Foto: Kristjan Teedema / Scanpix

sealseid laboritingimusi võimalustega Türil.

10. detsembril toimub Tartus ümarlaud, kus arutletakse keskkonnahariduse edasise käekäigu kohta Türil. Ümarlauale on kut-

sutud ministriumide, riigikogu ja teiste ülikoolide esindajad, Järvamaa omavalitsuste ja Eesti omavalitsusliitude juhid ning regionaalarengu finantseerimisega tegelevad institutsioonid.

TÜ õigusteaduse lõpetajad võitsid auhindu

Justiitsministeeriumi iga-aastase kriminaalpoliitika-teemaliste üliõpilastööde konkursi 25 000 krooni suurune auhinnafond jagati tänava nelja Tartu ülikooli lõpetaja vahel.

10 000-kroonise peapreemia vääriliseks tunnistati Piret Raudvere magistritöö «Väärteokoosseis Eesti karistusõiguses», mis on kaitstud õigusteaduskonnas.

6000-kroonised preemiad läksid samuti TÜ õigusteaduskonnas kaitstud magistritöödele: Margot Olesk «Kinnipeetava õigus vanglavälisele suhtlemisele» ja Maila Pardla «Kriminaalhooldusametnike õiguslikud võimalused kohtuotsuse täitmise üle järelevalve teostamisel ja seeläbi korduvkuritegevuse ennetamisel».

Parimaks bakalaureusetööks ning 3000-kroonise preemia vääriliseks tunnistati õigusteaduse üliõpilase Mattias Jõgi töö pealkirjaga «Tahtluse vormid ning nende eristamine teoorias ja praktikas».

Parimad üliõpilastööd on autorite nõusolekul avaldatud justiitsministeeriumi koduleheküljel.

Restaureeritud tähetorn avab ukSED

200 aasta eest 22. detsembril andis ehitaja valminud tähetorni üle tellijale ehk Tartu ülikoolile. Tänavu samal kuupäeval korratkse sümboolselt aastal 1810 toimunud ning kõigil huvilistel on võimalik tutvuda põhjaliku uuen-
duskuuri läbinud tähetorniga.

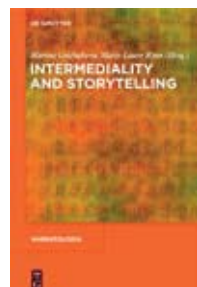
Tähetorni ukSED on lahti 22. detsembril kell 19–22. Selge ilmaga saab Zeissi teleskoobiga taeva laotust uudistada.

Täheteaduse muuseum valmib

siiski järgmise aasta kevadel – terve hoone pidulikult avamine ja juubeli tähistamine leiavad aset 27. aprillil 2011. aastal.

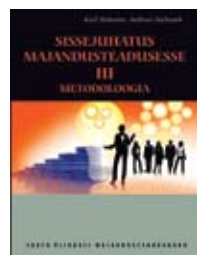
Eesti Post annab 22. detsembril tähetorni 200. aastapäeva auks välja tervikasja ehk spetsiaalse kujundusega pealetrükitud maksetähistega postkaardi.

Tähetorni restaureerimist ja muuseumina avamist toetab rahaliselt Euroopa regionaalarengu fond.

Tänavu novembris ilmus kirjastuse Walter de Gruyter «Narratologia» sarjas Tartu ülikooli dotsendi

Marina Grišakova ja Colorado ülikooli professori, meedia- ja narratiivuurija Marie-Laure Ryani toimetatud kogumik «Intermediality and Storytelling» («Intermediaalsus ja jutustamine»). Kogumiku artiklites käsitletakse narratiivsuse eri vorme tänapäeva kultuuris ning uuritakse eri semiootilistesse kategooriatesse kuuluvate märkide (visuaalsete, verbaalsete, taktiilsete jne.) koostoitmet multimodaalsetes tekstides.

TÜ majanduspoliitika professor Jüri Sepp tõlkis Karl Homan ja Andreas Suchaneki raamatu

«Ökonoomika: sissejuhatus». Laiale lugejaskonnale mõeldud raamat võimaldab näidata, et sageli on majandusteaduse kriitikud vaenlase endale ise välja mõelnud. Peamine vajadus uue õpiku järele oli seotud majandusteaduse enda sisemise arenguga viimastel aastakümnetel. Kui traditsiooniline majandusteadus oli selgelt piiritletav majanduse kui objektiga, siis praeguseks on majandusteadus pigem sotsiaalteaduslik meetod, mis on rakendatav kõigi ühiskondlike probleemide uurimisel.

Tartu Ülikooli sümfooniaorkester ja
Eesti Maaülikooli kammerkoor Camerata Universitatis

Advendikontsert

pühapäeval, 19. detsembril kell 18. 00 TÜ aulas
Dirigendid Lauri Sirp ja Seidi Mutso

KAVAS:
Tõnu Kõrvits (1969)
Kaanon keelpillidele
Gregoriuse koraal / Aquino Thomas (1225–1274)
Adoro te de vote / Hardunult sind austan
Cyrillus Kreek (1889–1962)
Armas Jeesus, sind ma palun
Ärgake! Nüüd vahid hüüdvad
5 osa tsüklist *Musica sacra / Taaveti laulud*
Joseph Haydn (1732–1809)
Sümfoonia Nr.45 fis-moll Lahkumissümfoonia (Hob.I: No.45)

Kontsert on tasuta

Doktorandi motiveeritus sõltub riigi vajadustest

Irja Lutsar

arstiteaduskonna meditsiinilise mikrobioloogia professor

Ajakirja Universitas Tartuensis oktoobrikuu numbris ilmunud artiklis tundsid mitmed ülikooli professorid eesotsas teadusprorektor professor Kristjan Halleriga muutet doktorantuuri vähese edukuse pärast – igal aastal astub Eestis doktorantuuri 2000 inimest, aga doktoritöö kaitseb vaid 200.

Ebaõnnestumiste ühe peamise põhjusena nimetati doktorantide madalat tasustamist ning juhendajate ebapiisavat pädevust. Mainiti ka seadusandlusest tulenevaid puudujääke, doktorantide ja juhendajate ülekoormatust, rahastamist ning doktorantide motiveeritust. Ma pole teadlik, et Eestis oleks tehtud uuringuid, mis kajastaksid doktorantuuri vähese edukuse põhjusi ega ka seda, missugused on doktorikraadi kaitsnute karjäärivõimalused. Samas usun, et niisugune uuring oleks igati vajalik. Seetõttu põhineb ka see kirjutis pigem minu arvamusel ja mitte tõenduspõhistel uuringutel. Väidan, et vähese edukuse üheks peamiseks põhjuseks on doktorantide

Foto: Andres Tennus

ebapiisav motiveeritus, millel on omakorda nii objektiivseid kui ka subjektiivseid põhjusi.

Kuigi raha on üks paremaid motivaatoreid, pole ma veendunud, et stipendiumi suurus sõltub doktorandi edukusest. Kui see nii oleks, siis peaks ju bakalaureuseõppes, kus stipendium kas üldse puudub või on oluliselt madalam kui doktorantuuris, esinema sarnased vähese edukuse probleemid. Nii see aga ei ole. Arstiõppes lõpetab enamik üliõpilasi põhiõppe ettenähtud aja jooksul ning need, kes seda millegipärast ei tee, jäävad maha muudel põhjustel, aga mitte edasijõudmatuse tõttu (näiteks

arstiteaduskonda 2002. aastal sisseastunud 140 üliõpilasest lõpetas 2008. aastal ülikooli 112 ehk 80%).

Muidugi võib vastu vaielda, et doktorandid on vanemad, neil on perekonnad ning suuremad väljaminekud kui bakalaureuseõppe üliõpilastel ja see kõik on õige. Samas julgen väita, et ka praegu on nii mitmedki juhendajad leidnud võimaluse doktorantide tööpanust kompenseerida, liiatigi kui doktorandil pole muid tööülesandeid ja ta osaleb juhendaja sihtfinantseeritava või muul grandiga seotud teemal.

Erinevalt doktorandist on arstiteaduskonna põhiõppe üliõpilasel väga selge, miks tuleb ülikool lõpetada – ilma diplomita arstina töötada ei saa ja siin mingeid erandeid pole. Mis sõltub tulevases karjääris aga doktoritöö kaitsmisest, on palju hägusam. Kui jätta kõrvale akadeemiline karjäär (selleski vaid dotsendi ja professori kutse puhul), siis sõltub sellest ilmselt suhteliselt vähe.

Ma ei tea, et doktorikraad oleks vajalik ühegi teise juhtiva või vastutava ametikoha puhul, isegi kui töö sisu nõuab rohkelt analüütilisi teadmisi ja oskusi või eeldab teadusega otseselt või

kaudselt seotud probleemide tundmist. Konkreetseid näiteid leiab Eesti meediat ja poliitikat jälgides iga päev. Sellest lähtubki pragmaatiline inimene ehk enamik meist. Eestis on doktorikraadi olemasolu tore lisaväärtus, mis küll kedagi halvemaks ei tee, aga tulevast karjääri mõjutab see vähe.

Mis siis motiveeriks doktoranti? Järgnevalt vaid mõned võimalikud variandid.

Niisiis on üks motivaator raha. Stipendiumi märgatav suurendamine on aga ühelt poolt ebareaalne ja teisalt ka mittevajalik. Juba praegu on doktoriope riiklikult kõige paremini toetatav õppetöö vorm. Nii mõneski riigis on doktoriope tasuline ja õppeteenustasud suured. Võiks kaaluda, et doktorantuuri jooksul oleks võimalus taotleda soodsat laenu, millest teatud osa, neil kes kraadi kaitsevad, võiks kustutada. Ilmselt on ka muid võimalusi, kuidas edukat kraadikaitsmist innustada.

Kindlasti motiveerib haritud inimest (seda ju ülikooli lõpetaja on) uute teadmiste omandamine, omaette küsimus on, kui tugevalt. Vaatamata sellele, kas doktorikraadi kaitsmiseni jõutakse, õpitakse selle aja jooksul siiski uusi asju. Kas pelgalt uute teadmiste omandamine ühtib ka riigi ootustega doktorioppe rahastamisele, ei ole päris selge. Uute teadmiste omandamiseks on tõenäoliselt teisi ja ilmselt odavamaid ning vähem valulikke teid.

Juhendajate pidev kontroll ja tagantsundimine mõnele inimesele mõjub, kuid kõigile mitte. See on ka väsitav ja demoraliseeriv nii

kontrollijale kui ka kontrollitavale. Siiski on selgunud vestlustest doktorantidega, et juhendaja huvi nende tegevuse ja saavutuste vastu tuleb edukusele kasuks.

Huvitava, realistliku ja rahastatud teema ning uurimisplaani olemasolu enne doktorantuuri astumist on eduka doktorioppe eeldus. Paraku aga ei lähe teaduses kõik alati plaani järgi, mistõttu pole harvad juhud, kui poolel teel tuleb plaan ümber vaadata ja suunda muuta. Otsast alustamine võib motivatsiooni vähendada, aga nii see teaduses juba kord on.

Kohusetunne ja sisemine surve on inimestel erinevalt arenenud – mõnel rohkem, teisel vähem. Tugev kohusetunne aga sunnib alustatud tööd lõpule viima ja see tuleb edukale doktorantuuri läbimisele igati kasuks.

Lõpuks kõige olulisemast – tulevase karjääri perspektiivist ehk sellest, mis doktorandi elus sõltub doktorikraadi kaitsmisest. Nagu juba mainitud, siis üsna vähe. Seda olukorda ei saa aga ei doktorandid, nende juhendajad ega ka ülikooli juhtkond lahendada. Siin peab Eesti ühiskond eesotsas poliitikutega alustama diskussiooni ja otsustama, missugused on need ametikohad, kus doktorikraad on vajalik ja miks. Sarnane diskussioon on ju toimunud (ametlikult või mitteametlikult) kõrgharidust nõudvate töökohtade puhul.

Alustuseks pakuksin doktorikraadi nõudvate ametikohtadena välja näiteks ministeeriumide osakonnajuhatajad, kelle ülesanne on analüüsida ja järeldusi teha, kuid miks mitte ka teaduspoliitikaga tegelevad ametnikud ja ra-

ALUSTUSEKS PAKUSIN DOKTORIKRAADI NÕUDVATE AMETKOHTADENA VÄLJA NÄITEKS MINISTEERIUIMIDE OSAKONNAJUHTAJAD, KELLE ÜLESANNE ON ANALÜÜSIDA JA JÄRELDUSI TEHA, KUID MIKS MITTE KA TEADUSPOLIITIKAGA TEGELEVAD AMETNIKUD JA RAKENDUSKÕRGGKOLIDE JUHID.

kenduskõrgkoolide juhid. Usun, et doktorikraad annab ennekõike oskuse protsesse hinnata ja analüüsida ning sellest lähtuvalt teha tulevikuprognose.

Kui aga ühiskond (sh poliitikutud) leiab, et Eestis pole doktorikraadiga inimesi tarvis (välja arvatud kõrgkoolide dotsentide ja professorite ametikohad), siis tuleb ka see tuleb avalikult välja öelda. Sellisel juhul on praegustel ja tulevastel doktorantidel selge, mis neid tulevikus ootab. Ma ise loodan, et viimane stsenaarium ei käivitu. Rohkem tõendus põhise oskusega inimesi juhtivatel ja riigi arengut mõjutavatel töökohtadel oleks eelduseks, et avalike arutelude (meedia vahendatud) argumentid põhineksid andmetel ja uuringutel, mitte isiklikel arvamustel või soovunelmatel.

Doktorantuuri lõpetamise edukus ei sõltu pelgalt juhendaja pädevusest või doktorandi rahastamisest, vaid peamiselt Eesti riigi vajadusest ja siin kehtivatest reeglitest. Viimasest aga sõltub ennekõike doktorandi motiveeritus. ①

Otsused ja juhused,
mis viivad
õigesse kohta

MARTIN HALLIK ON OTSUSEKINDEL MEES, KEL ON ELUS TAVALISELT OLEMAS PLAAN, MILLE TA KA TÄIDE VIIB. PLAANIST KÕRVALEKALDED TEDA EI HEIDUTA, SEST SENI ON NEED HÄSTI VÄLJA TULNUD. OOTAMATU KÕRVALEKALLE PLAANIST TÕI TA TÜ RAAMATUKOGU DIREKTORIKS JA SEALT EDASI 35-AASTASELT ÖPPEPROREKTORI KABINETTI.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Juba enne, kui Martin esimese kursuse tudengina Tartus bussi pealt maha astus, oli tal kaks kindlat plaani – elada ühiselamus ja astuda akadeemilisse organisatsiooni. Mõlemad plaanid viis ta ka kohe täide. Kolm nädalat pärast Tartusse jõudmist oli ta korporatsioon Rotalia liige, kuid ühiselamuga nii hästi ei läinud. Vana Pälli asemel, kus elas enamik tema kursusekaaslast, sattus ta uuemasse Pepleri ühikasse. «Ma ei osanud aimata, et ühikakohta peab hakkama otsima kohe, kui oled ülikooli vastu võetud.»

ERIALA VALIMINE PÕHIKOOLIS

Sellest väikesest viperusest ei lasknud ta ennast häirida, vaid sukeldus ajalooõpingutesse ning ülikooliellu. See, et Martin hakkab ülikoolis ajalugu õppima, oli aga ammu enne Tartu bussi peale astumist selge. Nimelt oli ta otsuse vastu võtnud juba viiendas klassis. Peamiseks põhjuseks eriala valikul peab ta kõikvõimalikku ajalooga seotud kirjandust, mida Pärnus kooliajal raamatute kaupalausa neelas. Teismee lemmikteoseks oli «Konfutsius. Vesteid ja vestlusi», mis tema kujunevat mõttemaailma tugevalt mõjutas.

Esimene semester ülikoolis

pani mõtlema ja järgmist plaani ellu viima. «Mulle tundus, et mul on seisukohad ja on midagi öelda. Pole mõtet nurgas seista ja heietada, kui sa tahad, et asjad muutuks, siis on vaja olla seal, kus neid on võimalik muuta.»

Selge pilt, et järgmisena võttis Martin osa üliõpilaskonna valimistest ning osales kaks aastat aktiivselt esinduse töös, olles ka esimees. Kuna lihtsalt koosolekute pidamine oli ebapiisav, siis algatas Hallik tudengite tööbörssi.

Tollane aeg oli üliõpilaskonna jaoks keeruline, sest ülikooli juhtkonnaga vaieldi üliõpilaste esindusorgani põhimõttelise olemuse üle. «Seisime esindusega positsioonil, et üliõpilaskond peab olema võimalikult sõltumatu. Täna on see sisuliselt ülikooli struktuuriüksus, aga suudab üliõpilaste huvide eest sõltumatult seista,» tunnistab Hallik, et tagantjärele vaadates ei ole tema hirmud õnneks praktikas kuidagi realiseerunud.

PARIM AEG TEADUSE TEGEMISE JAKS

Otsuse teadusega tegelema hakata võttis Martin vastu bakalau-reuse viimasel kursusel, kui tuli mõelda sellele, mida oma eluga edasi teha. «Tundus, et oleks mõistlik üks asi lõpuni teha ja astusin magistrantuuri». Aasia rahvusvaheliste suhete uurimise kõrval tuli ka palgatööle minna.

Esimene töökoht, mis tema tööraamatusse määrgiti, oli linnapea abi. See oli tüüpiline kaheksast viieni ametnikutöö, kuid selle kõrvalt lõpetas Martin magistrantuuri kõigest pooleteise aastaga. Kuidas see võimalik oli? «Minu juhendaja Olaf-Mihkel Klaassen võttis vaevaks mind motiveerida,» muigab Hallik.

Ta meenutab, kuidas üsna magistrantuuri alguses helises pühapäeva hommikul kell viis tema telefon. «Martin, mis sa teed?» küsis teisel pool liini juhendaja Klaassen. «Magan,» vastas Martin läbi une. «Ei, see on vale vastus,» oli juhendaja kindel, «sa ei jõua teadustööga mitte kuskile, kui sa praegu magad.»

Klaasseni tungival soovitusel võttiski Hallik linnavalitsuses tööl käies omaks järgmise elustiili. Äratus kell viis, paar tundi tegelemist magistratööga, seejärel kaheksaks tööle, viiest tagasi koju ning enne magamaminekut veel üks teadustöösessioon. «Siia maani tõusen ma keerulistel perioodidel väga vara, sest see on parim aeg mõtlemiseks. See on aeg, kui keegi ei sega ja vaimne kontsentratsioon on kõige parem. »

Martin püüdis lähtuda põhimõttest, et kui on möödunud üks päev, mil ta ei ole teadustööga tegeleenud, siis see on tühja läinud päev. Sealjuures ei ole oluline kas päeva nimi on esmaspäev või laupäev. Sellise tempo juures pole

ime, et doktoritöö Tartu ülikooli õppejõudude ja kasvandike osast humanitaarorientalistikas valmis kõigest kahe aastaga.

Doktorantuuri astumise ajaks oli ta linnavalitsusest lahkunud ning pärast väikest pausi ajaloo osakonda assistendina tööle läinud. Ka loengute lugemise kõrvalt tegeles ta doktoritööga iga päev nii palju tunde kui võimalik. Martin sai aru, et doktorikraad ei ole millegi lõpp, vaid alles algus. «Need on nagu autojuhiloa, mis võimaldavad kiirteel sõita. Siis algab päriselu.»

2000. aastal, kui doktorantuur oli veel poole peal, pakuti Hallikule filosoofiateaduskonna õppeprodekaani kohta ja ta võttis selle vastu. Kerge see töö ei olnud, sest parasjagu mindi ülikoolis üle 3+2 süsteemile ning õppeprodekaani ülesanne oli tegeleda kõikide õppekorralduslike küsimustega. Lisaks luges ta samal ajal Aasia maade lähiajaloo loenguid.

ERINEVAD MÖTTE-HARJUTUSED AJULE

Teaduse tegemine ja administreerimine ei ole Halliku jaoks teineteist välistavad, vaid hoopis täiendavad tööd. «Need on mõtteharjutusedaju eri osadele,» leiab ta. «Selleks, et saaksin parimal moel töötada, on kasulikaju vahel ümber lülitada.»

Hallik mõnab, et vahel läks mõtteaparaadi eri režiimide ümberlülitamine ka liiale. «Olin olukorras, kus kaks tundi mõtlesin ja kirjutasin ja järgmised kaks tundi tegelesin õppekavadega. Selliseid ümberlülitamisi oli päevas kolm või neli.»

Sellegipoolest arvab Martin, et tegevuste vahetamine võimaldab mõelda teistsuguses võtmes ja jõuda heade lahendusteni. Samal põhjusel luges ta ka hiljem TÜ raamatukogu direktorina sotsiaalteaduskonnas rahvusvaheliste suhete ajalugu. «Ma ei imesta, kui leidub üksjagu neid inimesi, kes samal ajal teevad teadust ja administreerivad. Ilmselt selline inimtüüp on olemas.»

TIPPTEADUSESSE JA TAGASI

Martini südamesoov oli siiski teadusega sügavuti edasi tegeleda. Oma teadlasekarjääri läks ta edendama Rootsi Uppsalasse ja veetis aasta postdoktorantuuris professor Björn Wittrocki juhitud sõltumatus instituudis Swedish Collegium for Advanced Study.

Seal sai Martin rahulikult tegeleda lugemise ja kirjutamisega, ilma et tal oleks kindel publitsirimiskohustus. Instituudis töötasid maailmatasemel teadlased USA-st, Hiinast ja Saksamaalt.

Rootsis veedetud aega hindab Hallik kõrgelt. Peale selle, et see oli erialaselt põnev koht, õnnestus kaasa võtta ka abikaasa ja laps. «See on iga teadlase jaoks väga tähtis, et ta ei peaks olema pikka aega kuskil ära perekonnast eemal.»

Hallik leiab, et perekond ei ole inimese eraasi, kui see puudutab tippteadastele pakutavaid töökohati. Selleks, et saada Tartu ülikooli võimalikult häid professoreid välismaalt, peaks neile pakkuma enamat, kui palka ja kabinetti. Oluline on tugistruktuur, mis lahendaks teatud määral olmemu-

red ja aitaks võõras ühiskonnas adapteeruda.

Pärast aastat Uppsalas leidis Hallik väga hea töörühma ja professori, kus teadustööd jätkata. See asus Iisraelis Beer-Shevas, peaaegu Gaza sektori piiri peal. Seal oleks olnud võimalik jätkata tegelemist võrdleva piiritemaatikaga, mis teda huvitas.

Sellega oleks reisimine aga alles alanud, sest põnevaid kohti, kuhu minna, jätkus. Paraku tuli plaan ümber teha, sest perre hakkas sündima teine laps. «Kui ma oleksin Iisraeli läinud, siis oleksin elanud seal üksinda. Tuli arvestada, kuidas perekondlikult liikuda,» võtab Martin kokku põhjuse, miks ta loobus rahvusvahelisel tasemel teadustööst.

Samuti tuli arvestada abikaasa karjääriga. Hallik leiab, et teadlastel on palju analoogilist Brüsseli euroametnikega, kelle elu pahu-pooled on meedias kajastamist leidnud. Abikaasal, kes reisib kaasa teise poole töö pärast, on raske ennast erialaselt teostada.

Järgmisel päeval läks Hallik instituuti, tegi lahti oma arvuti ja vaatas, milliseid huvitavaid võimalusi pakutakse Eestis. Parasjagu otsiti Tartu ülikooli raamatukogu direktorit. «Aga seal olin ma veetnud palju aastaid. Kirjutasin oma doktoritööd neljaruutmeetrisel ilma õhuta kuubikus.» Martin uskus, et tal on ühtteist öelda, mis raamatukogus peaks teistmoodi olema. Ta ei mõelnudki pikalt ja kirjutas avalduse, et kandideerida raamatukogu direktoriks. «Ja nii läkski.»

Sattudes raamatukogu juhtima küll juhuslikult, on Hallikul selle

Martin Hallik külastas selle aasta kevadel Usbekistani, pildil Registani väljak Samarkandis.

Foto: erakogu

juhuse üle hea meel, sest tööperioodi raamatukogus peab ta senistest kõige õnnelikumaks. «Olin keskkonnas, mis mulle sobis. Sain tegeleda administreerimisega, mille kaudu sain kasulik olla akadeemilisele kogukonnale.»

Hallik on oma otsusega tagasi Eestisse tulla väga rahul. «Eestis elada on parem, kui seda siin elades võiks arvata.» Samuti on just nimelt Tartu hea koht lastele, et nad saaksid kasvada keskkonnas, mis on vaimselt huvitav ja mitte liiga närviline.

LAHENDAMATUID MURESID POLE

Tegelemine Aasia maade ajaloo ning võrdleva piiritemaatikaga on talle andnud ka tavaelus tegutsemise kogemusi. Kuigi vastutusrikaid ameteid pidades tuleb tihti ette pingelisi olukordi ja esmapilgul lahendamatu probleeme, ei lase Hallik ennast sellest häirida. «Kõik oleneb, millisesse skaalas-

se see probleem panna,» leiab ta.

Sügava mulje jättis talle Jeruusalemma külastamine, sealne ajaloost ja uskudevahelisest pingest paks õhk. «Mõtlesin sellele, kuidas on võimalik aastatuhandepikkuses raskes verevaenus ja absoluutses sallimatuses elades saavutada kompromissi. Kuidas on võimalik konflikti lahendada?» Ta leiab, et igapäevaelu probleemid tuleks asetada suuremasse skaalasse ning tõmmata paralleel raskete konfliktikolletega maailmas. See aitab leida ideid väiksemate probleemide lahendamiseks.

Martini mõttemaailma on kujundanud male, mida ta hakkas õppima nelja-aastaselt. Ka seda võtab ta eelkõige mõtteharjutuseks. «Mõttetegevus muutub vilkamaks, parem on tähelepanu detailidele jaotada, ühtlasi paraneb selge strateegilise plaani loomise oskus.» Malet mängides tekib oskus segajatest hoolimata

oma strateegiline plaan teostada. Seda oskust kasutab Hallik edukalt ka elus. Nii raamatukogu direktori ametis kui ka praeguses õppeprorektori töös on hulk asju, mis tekivad päevakorda ja võtavad palju aega. «Võitev plaan peab kogu aeg silme ees olema, ka siis, kui tuleb tõrjuda ägedaid rünnakuid oma kuningale.» Malet õpetab ta ka oma lastele, seitsmeaastasele pojale ja viieaastasele tütrele.

Uues õppeprorektori ametis peab Hallik kasulikuks oma pikaajalist kogemust üliõpilaskorporatsiooni Rotalia liikmena. Seal kohtub ta üliõpilastega väljaspool ülikooli ning mitte õppeprorektori vaid vilistlasena. «Esimese aasta tudengiga saab suhelda võrdsel tasandil. Räägime vabalt nendest asjadest, millest soovime.» Hallik usub, et tänu sellele on ta tänaste üliõpilaste mõtetest ja probleemidest paremini informeeritud, kui nii mõnigi teine ametivend. ¹¹

Rektor soovib arendada

Hiina ülikoolidega jõulisemalt suhteid

Vaade Shanghai linnale

Foto: Mart Susi

KÄESOLEVAL SEMESTRIL KAKS KORDA HIINA ÜLIKOOLE VÄISANUD REKTOR ALAR KARISE SÕNUL PEAKS TARTU ÜLIKOOL SARNASELT AMEERIKA JA TEISTE EUROOPA ÜLIKOOLIDEGA HAKKAMA TEGEMA ROHKEM KOOSTÖÖD AASIA, SH HIINA ÜLIKOOLIDEGA.

Sigrid Sõerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Ameerika ja Euroopa ülikoolid vaatavad ärevalt viimaste aastate jõulisi muutusi Hiinas, kus kõrgkooli astujate arv on neljakordistunud. «See kasv on meeletu, nii et Euroopa ja Ameerika ülikoolid tahavad kohal olla,» selgitab Karis ja lisab, et näiteks Eesti põhjanaaber Soome on Hiinas jõuliselt kanda

kinnitanud.

Hiina ülikoolid on sõlminud tugevaid liite eelkõige Ameerika ülikoolidega.

«Meiegi ei saa neid arenguid eirata.»

Viimastel Hiina-visiitidel sõlmisite kahe ülikooliga koostöölepped ja paariga alustasite läbirääkimisi, õhus on isegi ühisõppekavade koostamise võimalused. Kas ülikool

laiendab teadlikult oma haaret Hiinasse?

Need ei olnud esimesed külastused Hiina ülikoolidesse ega ka esimesed lepingud, aga meil ei ole veel välja kujunenud selget Aasia-poliitikat.

Meil on rahvusvaheliste suhete ja koostöö prioriteetide ehk siht-turgude nimekiri, kus eesotsas on Läti, Venemaa ja Soome, aga me ei saa eirata seda tõusvat piirkonda ja 1,3-miljardilist kogukonda.

Ma ei pea silmas seda, justkui tahaksime saada siia meeletutes kogustes Hiina tudengeid, kes täidaksid nii meie demograafilist auku kui ka rahakotti – kuigi nii seda tavaliselt tõlgendatakse. See on minu jaoks täiesti vale lähenemine. Me ei ole kõrgharidust eksportiv riik.

Meie eesmärk on olla Hiinas n-ö kohal sidemete kaudu, kui Hiina tudeng õpib siin või Tartu ülikooli inimesed käivad seal. Teisalt – Hiina jaoks on kõige lähem Euroopa Liidu riigi pealinn Tallinn ja me oleme naaberriik Venemaaga.

1,3 miljardil ja 1,3 miljonil on tuhandekordne vahe, aga eelkõige olen ma Hiinas käies rõhutanud, et me oleme osa poolest miljardist ehk Euroopa Liidust. See on see, mida võiks Hiina kui suurte arvude maa paremini hoomata.

Hiina on Euroopa Liidu teemaatikast selgelt huvitatud ja on olemas ka ülikoolid, nagu näiteks Nanjingi ülikool, kus ma käisin, mis on keskendunud Euroopale. Mõnes valdkonnas olid nad huvitatud lausa ühisõppekavadest. Seal meil lepingut veel ei ole, aga valmisolek on selgelt olemas.

Mis erialadest nad on huvitatud?

Näiteks meditsiinist. Üldiselt huvitab hiinlasi inglise keel ja majandus, aga ma arvan, et meie ei peaks pakkuma neile inglise keelt. Teine, mis silma torkas, oli tehnoloogiakeskus.

Hiinas tasuks meil võib-olla pakkuda mitte ainult Tartu ülikooli, vaid sellist koostöövormi, nagu meil on Eesti-siseselt kolme

ülikooliga – Tallinna tehnikaülikooli ja Eesti kunstiakadeemiaga. Me saaksime pakkuda Hiina tudengitele näiteks võimalust õpida kolme ülikooli peale loodud ajakohasel interdistsiplinaarsel õppekaval. Selline konkreetne pakett võiks olla uus ja huvitav, aga see on meie tegemata kodutöö.

Selline pakett peaks siis huvitama nii Hiina kui ka Eesti tudengeid?

Jah. Me ei ole väga varmad kokku panema ülikoolidevahelisi õppekavasid, mis on suunatud väljapoole.

Millised on hiinlaste ootused seoses Tartu ülikooliga?

Me saame neile pakkuda asju, milles võiksime olla tugevad. Ma ei tea, kui tugev on Hiina kontekstis küberkaitse, aga see on üks asi, kus me ülikoolina palju tööd ei peaks tegema, sest riigil on selles vallas hea maine.

Teine on geograafiline eelis ehk European-Russian Studies (Euroopa-Venemaa uuringud). Ma käisin ka Hongkongi baptistlikus ülikoolis, kellega meil on üks esimesi koostööleppeid, seal on Euroopa õpingud üks osa bakalaureuseõppest. Ma käisin välja, et nende bakalaureuselõpetajad võiksid õppida samal erialal magistritasemes meie juures.

Ühelt poolt peaksime me fookuseerima, mida me pakume rahvusvaheliselt, sh Hiina jaoks. Teisalt saakski meie poliitika olla selline, et sõlmime Hiina paremate ülikoolidega lepingud ja ootame igaühelt siia õppima ühte-kahte üliõpilast.

Toimida võiks ka õppejõudude vahetus.

Kas neid Hiina ülikoole, kelle-ga Tartu ülikoolil on lepingud sõlmitud, võib nimetada Hiina tuntumateks?

Kindlasti. Eelmisel aastal sõlmisime lepingu Tsinghua ülikooliga, mis on üks juhtivaid ülikoole ja samuti Nanjingi ülikooliga, millest oli juttu. Need ülikoolid on edetabelites sees. Hiina ülikoolid on arusaadavalt suhteliselt noored, aga arenevad väga jõudsalt. Hiinlased ise jälgivad hoolega edetabeleid ja teavad, kus miski ülikool paikneb.

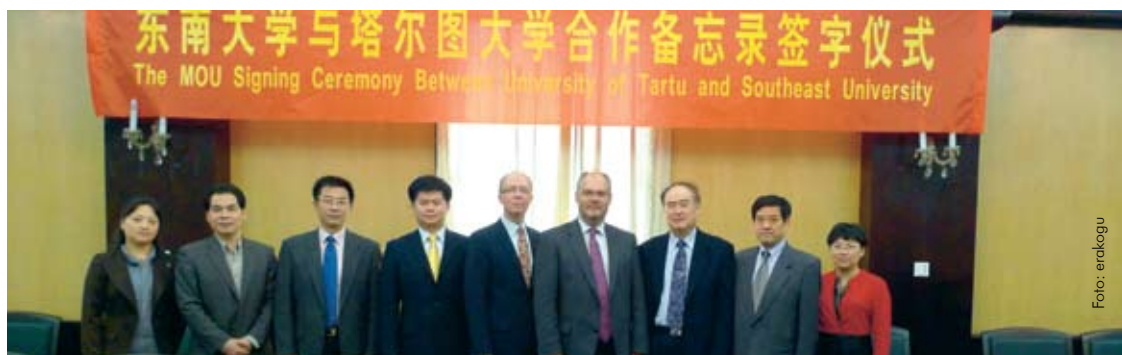
Kas Tartu ülikooli sees on olnud arutelusid Hiina teemal?

Meil on üks ühisõppekava TTÜga, mis puudutab majanduskonteksti ja Kaug-Idat või Hiinat. Tartu ülikooli teadlastel on Hiina kolleegidega ka üle 30 ühispublikatsiooni.

Akadeemilisel tasandil suhtlust on, aga institutsionaalselt ei ole neid samme seni jõuliselt astunud. Hiinlastega suhtlemisel tuleb mängida nende mängureeglitega – nad tahavad sind pidevalt näha ja sa pead kohal käima, et tekiks usaldus.

Küsimus on selles, palju me ise jõuame. Meil peaks olema üks inimene, kes tegeleks Hiinaga. Samuti inimene, kes tegeleb näiteks Soomega või Lätiga. Aasia tuleb tõsta senisest enam fookusesse.

Meil on arutlusel olnud võtta osakoormusega tööle üks konkreetne Hiina doktorant. Hiinaga on vaja suhelda ja parem, kui see suhtlemine toimub nende keeles

Külaskäik Nanjingi, Southeast ülikooli, kus eestlasi tervitasid vastavad plakatid. Pildil keskel TÜ rektor Alar Karis, fotol temast vasakul välissuhete osakonna juhataja Mart Susi ning tema kõrval doktorant Xiaotian Zhang.

ja nende kultuuriruumis.

Meil tasuks arvestada ka seda, et väga paljudel meie partnerülikoolidel Euroopas on Hiinas suhted ja võib-olla tasuks meil pigem kasutada Coimbra grupi ülikoole. Aga me ei jõua palju.

Mida ütleksite Hiina tudengile, kes kaalub Tartu ülikooli tulekut? Miks peaks ta siia tulema? Tartu on meeldiv akadeemiline keskkond, seda ju Hiinas ei koge. Tartu ülikooli kaudu on võimalik olla osa Euroopa haridussüsteemist, nad saaksid ära kasutada seda rahvusvahelist keskkonda, mis on tekkimas meie ülikoolis ja Euroopas tervikuna.

Miks peaks Tartu ülikooli tudeng minema just Hiinasse?

Ma pigem vastaksin nii, et kui mina oleksin noor, siis ma läheksin kindlasti. Ma olen vestelnud mõnedega, kes on seal ka käinud ja nad on väga rahul. Osalt on see kindlasti põnev, eriti kui Hiinast ei ole mingit ettekujutust – tunnetada Hiina kultuuri ja ajaloo sügavust. Ma arvan, et see õpetab meie inimestele ka teatavat tolerantust, arusaamist,

et maailm on suurem, kui me arvame. Selline kogemus tuleb selgelt kasuks.

Millised on järgmised sammud suhtlusel Hiina ülikoolidega?

Me püüame õhku jäänu lõpule viia ja miks mitte minna ühisõppkavani. Nanjingis on näiteks Soome keskus. See on koht, kus õpetatakse selle riigi keelt ja kultuuri. Võib-olla oleksime Soome kaudu seal nähtavad ja miks mitte

teha kolmepoolseid programme. Ühisõppekavad ei sünni lihtsalt, kuigi konkreetselt see ettepanek tuli muide Nanjingi ülikoolilt.

Me oleme väga kapseldunud oma mõtlemises ja arvame, et Eesti-sisene koostöö on primaarne, aga, ja see ei puuduta ainult Hiinat, me peaksime looma alliansse väljaspool ja tegema ühisõppekavasid. See annab tugevust ja nähtavust juurde meile ja kogu Eestile.

TARTU JA HIINA ÜLIKOOLIDE SUHTED

Partneriülikoolide valikul ja läbirääkimiste alustamisel on Tartu ülikoolis peetud oluliseks, et Hiina ülikoolid kuuluksid Chinese 211 ja Chinese 985 projektide hulka. Chinese 211 on Hiina positsiooni järgi valinud välja 100 parimat ülikooli Hiina ülikoolide hulgast ning Chinese 985 on 39 ülikooli eelisarenduse projekt.

TÜ on sõlminud kahepoolsed koostöölepingud järgmiste ülikoolidega:

- 2003 Hongkongi baptistliku ülikooli ja 2009 Tsinghua ülikooliga.
- 2010 Shanghai ülikooliga
- 2010 Nanjingi, Southeast ülikooliga
- 2010 Pekingi teaduse ja tehnoloogia ülikooliga
- 2010 Pekingi Jiaotongi ülikooliga
- Valmisolek lepingu sõlmimiseks on Shanghai Jiaotongi ülikoolis ja Tongji ülikoolis.

Üks samm edasi võitluses vähi vastu

Darja Lavõgina (vasakul) juhendab juba ise bakalaureuse-
tudengeid, pildil õppesessioon Chemicumi laboris esimese
kursuse keemiatudengi Katrin Kaliniga.

Foto: Andres Tennus

DARJA LAVÕGINA ON TAASISEISESVUNUD EESTI ÜKS NOOREMAID DOKTORIKRAADI OMANIKKE. NOVEMBRIS KAITSES TA KÕIGEST 24-AASTASENA KEEMIAS DOKTORITÖÖ, MILLES ARENDAS JA SÜNTEESIS NN ARC-TÜÜPI AINETE UUE PÕLVKONNA. NEID AINEID UURIDES NING TÄIUSTADES ON LOOTUST TULEVIKUS JÕUDA VÄHI, DIABEEDI JA TEISTE RASKETE HAIGUSTE RAVIMINI.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

«**L**äksin siiski kooli kuue-, mitte nelja-aastasena,» naerab Lavõgina, istudes valges kitlis Chemicumi laboris, kus ta praegu juhendab bakalaureuseastme keemiatudengeid. Selleks, et 24-aastaselt doktorikraadi kaitsta, tuleb lihtsalt üks klass põhikoolis vahele jätta, nagu Lavõgina tegi ning magistrikraadile kulutada mitte üle aasta, mida samuti Lavõgina tegi. Lisaks tuleb kohe hakata usinalt laboris tööle, et esimene kaasautorlusega publikatsioon tuleks välja hiljemalt pärast bakalaureuseõppe lõppu.

Head eelteadmised, et õppida ülikoolis keemiat, sai Darja Lavõgina keemiaolümpiaadidel osaledes, kaks korda võitis ta ka Eesti koolinoorte keemiaolümpiaadi. «Keemia meeldib mulle, sest seal on nii matemaatikat, mis on täppisteadus, kui ka loodusteadusele omast seotust praktiliste asjadega.»

RAVIMITE ARENDAMISE VÕIMALUSED

Bioorgaanilise keemia juhtivateaduri Asko Uri uurimisrühma liikmena on keemihuvi nüüdseks tipnenud doktoritööga «Adenosiini analoogi ja oligoarginiini konjugaatidel põhinevad proteiinkinaaside inhibiitorid».

Darja Lavõgina uuris oma doktoritöös seda, kuidas tõhusalt blokeerida molekule, mis võivad olla inimese kehas haigustekitajateks. Ta arendas välja nn ARC-tüüpi inhibiitorite uue põlvkonna ehk ained, mis on haigustekitajate tuvastamises ja blokeerimises üle saja korra efektiivsemad kui nende eellased.

Inimese organism on keeruline, põimunud valkude toimimise radadest koosnev süsteem. Probleemid iga üksiku teeraja kvaliteedis ja läbilaskevõimes võivad lõppkokkuvõttes saada saatuslikuks kogu organismile.

Uute ravimite väljatöötamisel on kaks lähenemist. Esiteks võib järjest läbi proovida erinevaid ravimikandidaate, kuni lõpuks loodetavasti leitakse ühend, mis võimaldab haigusest vabaneda või sümptomeid leevendada. Seejärel võib kindlaks teha, millist lüli antud aktiivne ühend mõjutab ning püüda sellest lähtudes ainet täiustada.

Teine võimalus on määratleda esialgu just see organismisene nõrk lüli, mis on haiguse põhjustajaks ning leida siis ained, mis sobiksid selle nõrkuse kõrvaldamiseks. Käesoleval ajal on meditsiinis ning farmakoloogias muutunud valdavaks just teine suund, kuna nii saab vähendada ravimite testimisega seotud riske ja kulusid. «Selline ravimiarendus on ohutum ja efektiivsem, kui

seda on erinevate ainete läbi-proovimine haiges organismis või lihtsustatud süsteemis,» sõnas autor.

ROBIN HOODID MEIE KEHAS

Haigustekitajad, kelle mõjutamiseks üritab Darja ravimeid välja töötada, on valgud, mida nimetatakse proteiinkinaasideks. Erinevaid proteiinkinaase on inimese kehas kokku 518 ning tavaolukorras on suur osa neist organismi normaalseks funktsioneerimiseks hädavajalikud. «Probleemid tekivad just siis, kui mingisuguse organismisese häire tõttu muutub mõni kinaas kontrollimatult üliaktiivseks,» sõnas Lavõgina. Lõbusalt nimetab ta neid valke hullunud Robin Hoodideks.

«Haigus tekib või siis on võimeline arenema just siis, kui mõni Robin Hoodina käituv valk meie kehas muutub kontrollimatult üliaktiivseks ja annab vaestele liiga palju, nii et organism läheb tasakaalust välja.» Seetõttu on haiguste diagnostikaks ja raviks oluline arendada selliseid aineid, mis võimaldaksid konkreetsete proteiinkinaaside ebanormaalselt kõrge aktiivsuse tuvastada ning selle blokeerida.

Seni on kliinilistesse uuringutesse jõudnud üle 150 inhibiitori ehk valkude aktiivsust mõjutava aine, mis on suunatud 40 erineva proteiinkinaasi vastu. «Siiski

tasub meeles pidada, et proteiinkinaase on kehas kokku 518 ning ühe konkreetse hullunud Robin Hoodi rajalt maha võtmine on seetõttu väga keeruline ülesanne.»

Asko Uri meditsiinilise keemia uurimisrühma koosseisus arendas Lavõgina ARC-tüüpi inhibiitoreid, mis on erilised selle poolest, et on võimelised korraga blokeerima lausa kaks olulist sõlme proteiinkinaasis. Ta uuris, kuidas ARC-d haigustekitajatega võitlevad ning kuidas nende omadusi veelgi stabiilsemaks ja spetsiifiliseks kujundada.

UUE PÕLVKONNA EFEKTIIVSEM AINE

Selleks kasutati röntgenkristallograafia tehnikat, mis võimaldab röntgenkiirguse abil saada 3D pildi kristalli koostisosade paigutusest. Need eksperimendid korraldati Saksamaa vähiuurimise keskuses Heidelbergis. Sellised pildid ARC-de ja proteiinkinaasi PKAc vahelisest «intiimelust» löid unikaalse võimaluse ARC-de struktuuri täiustamiseks, et tagada inhibiitorite parem klammerdumine PKAc külge. Tulemuseks oli uue ARC-III põlvkonna arendamine, mille

parimad esindajad olid omakorda kuni 50 korda efektiivsemad kui ARC-II ühendid.

ROBIN HOOD, NU POGODI!

Täiesti uute ainete testimine inimese või muu imetaja organismis on ebaeetiline, mõttetult riskantne ja kulukas. Seepärast tehti esmased ARC-de katsetused eraldatud proteiinkinaaside lahustes ning seal selgus, millised kinaasid armastavad ARC-sid.

Kuna ainetel oli arengupotentsiaali, siis jätkati katsetusi keerulisemates süsteemides. Uuriti, kas ARC-d on võimelised sisenema elusrakkudesse ja -kudedesse ning seejärel mõjutama proteiinkinaaside aktiivsust nende loodusliku toimimise keskkonnas. Sobivaks testsüsteemiks kujunes roti ajast isoleeritud arterite silelihaskude, mis sisaldab rohkesti nii proteiinkinaasi PKAc kui sellega sarnast PKGI. Nende katsetuste tegemiseks sõitis Lavõgina USA-sse Vermonti. Saadud tulemus näitas esmakordselt, et ARC-tüüpi ühendid on kasutatavad ka kudede elutegevuse reguleerimisel.

Autori arendatud ainete

Aine ARC-1039 ko-kristall (oranž) proteiinkinaasiga PKAc (roheline).

oluliseks omaduseks on stabiilsus bioloogilistes süsteemides. Lisaks saab ARC-sid märgistada fluorestsentsvärviga, mis omakorda laiendab ainete rakendusala, võimaldades neid kasutada haiguste biomarkerite analüüsil. Doktoritöö tulemusena tõestas Lavõgina, et ARC-d omavad perspektiivi uuringutes, mis on mõeldud selliste proteiinkinaaside kõrgendatud aktiivsusega seotud tõsiste haiguste raviks ja diagnostikaks nagu vähk, diabeet ja Alzheimeri tõbi.

Praegu otsib Lavõgina järeldoktori kohta, kaaludes Saksamaa ja Inglismaa vahel. «Kaks aastat olen kindlasti välismaal ja siis tagasi siia,» mõtleb ta praegu. (T)

Stefan Knap

Oxfordi ülikooli professor;
doktoritöö oponent

Dissertatsioonis on esitatud muljetavaldav ning suure teaduskliku väärtusega andmekogum. Uurimuste tegemisel on kasutatud

mitmeid erinevaid eksperimentaalsete tehnoloogiad.

Muljetavaldav on see, et autor kattis ühe väitekirja raames laia uurimisala. Ta esitas kompleksse uurimuse alates keemilistest uuringutest ja aine väljatöötamisest kuni katsetusteni eluskudedes.

Doktoritöös kasutatud

strateegiat võib pidada suhteliselt unikaalseks ning see on inhibiitorite uurimise arengus paljulubav suund.

Lavõgina doktoritöö vastab kõrgeimatele rahvusvaheliste standarditele ning annab suure panuse kineaside keemilise bioloogia valdkonnas.

Aeg muudab õppijat

UNIVERSITAS TARTUENSIS KUTSUS VESTLUSRINGI KOLM TULE PROGRAMMIS OSALEJAT, KES JÄTKASID SEL SEMESTRIL KUNAGI KATKESTATUD KÕRGHARIDUSE OMANDAMIST. RAIVO OKS, KES TÖÖTAB IT-JUHINA, ON INFOTEHNOLOOGIA MAGISTRANT, KES ASUS ERIALA ALGSELT ÕPPI-MA 2003 AASTAL. PRAEGU TÄISKOHAGA ÜLIÕPILANE KRISTINA ARGEL ASTUS ERIPEDAGOGIKA BAKALAUREUSEÕPPESSE 2002. AASTAL. RIIGITEADUSTE BAKALAUREUSE POOLELI JÄTNUD SIIM SAKSING ASTUS SAMUTI SISSE 2002. AASTAL NING TÖÖTAB PROJEKTIJUHINA.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Miks jäi kõrghariduse omandamine esialgu pooleli?

Raivo Oks: Ma ei olegi vist nii traditsiooniline inimene, kelle jaoks see programm on loodud. Ühe korra juba lõpetasin ülikooli, 1985. aastal füüsika. 1990. aastate alguses hakkasin programmeerijana tööle ja tekkis vajadus ennast täiendada. 2003. aastal reklaamiti avatud ülikoolina infotehnoloogiaõpinguid, aga hiljem selgus, et see oli ikkagi statsionaarne õpe. Poole koormusega sai seda tehtud, aga 2007. aastal jäi see pooleli. Tegemata jäi magistritöö ja magistriseminarist poolteist ainepunkti.

Kristina Argel: Ma olin kolmandal aastal, kui õpingud pooleli jäid. Läksin Tallinnasse tööle ja õpinguid ja tööd oli raske omavahel ühendada. Töökoht kasvas poolelt koormuselt täiskoormuseni, töötasin koolis ja seal oli suhteliselt pingeline töö. Nii jäigi lõputöö ja mõned ained tegemata. Peale seda läksin mõneks aastaks Eestist minema ja nüüd tulin tagasi, et lõpetada.

Siim Saksing: Minul sama-

moodi, töökoormus järjest suurenemas. Järjest vähem pühendus koolile, mistõttu ained jäid järjest tegemata. Mingil hetkel vaatasin, et suhteliselt lootusetu olukord ega tegelenud õpingutega üldse.

Argel: Ilma tööta ka ei oleks saanud, sest õppelaenu ma ei võtnud ja mingit muud sissetulekut ei olnud. Mulle tundus ainsa võimalusena minna tööle. Samas oli töötades raske õpingutega hakkama saada.

Miks sündis otsus tagasi ülikooli tulla?

Oks: Kogu aeg kripeldas, et mingi asi jäi pooleli. Kuna kohe pakuti sellist võimalust, siis mõtlesin, et miks mitte. Enne õppisin raha eest ja nüüd on ju tasuta. Võib-olla on tulevikus ka tööturul parem positsioon, kui on korralikult ära lõpetatud. Ma kahtlen, kas ma ilma programmita oleksin lõpetanud. Küllaltki kiiresti tuli see otsus suvel, viimasel hetkel, kui tuli avaldus saada.

Argel: Minul jäi samamoodi kripeldama. Nii viimases lõpus jäi ju pooleli, polnud ju palju jäänud. Kindlasti on lõpetatud haridusega rohkem võimalusi ka tööd saada. Kui ma sellest program-

mist kuulsin, siis olin Eestist ära. Niikuinii oli koduigatsus ja tahtsin tagasi tulla. Sõbranna rääkis, et selline programm on ülikoolis. See võimalus tuli õigel ajal. Enne mõtlesin, et ma ühel päeval võtan ennast kätte ja teen ära, kuid see nihkus edasi kuudeks ja aastateks. Kui see programm tuli, siis polnud enam vabandust, pidi minema.

Saksing: Minul oli ka millalgi plaanis ülikool ära lõpetada. Jällegi selline hea võimalus tuli kohe kätte. Töö pärast ma nii väga ei muretse. Olen tööga rahul ja ei ole näha, et seal midagi kehve-maks läheks. Muu elu on praegu-seks hetkeks stabiliseerunud ja olukord on rahulikum. Seepärast lõpetan ülikooli pigem enda jaoks ja kaugemale tulevikule mõeldes.

Semester on paar kuud kestnud. Kuidas tundub, kas see-kord läheb paremini?

Argel: Nüüd olen küll palju kohusetundlikum. Ega ma rohkem proovima ei hakka, seekord tahaks ikka valmis saada. Käin ikka korralikumalt koolis, loengutes kogu aeg ja teen kõik asjad tähtjaks ära.

Oks: Ühest semestrist jääb

natuke väheseks, et lõpetada, aga seda saab pikendada.

Saksing: Mul on võrreldes teistega päris palju teha. Ligi aastajagu punkte ja lisaks lõputöö. Mul tuleb ilmselt päris kaua veel käia. Kindlasti on teistsugune tunne käia ülikoolis. Pigem keskendud rohkem ja suudad rahulikult võtta. Kõik asjad on tehtavad, midagi üle mõistuse tegelikult ei ole.

Millised olid ootused enne ülikooli tagasitulekut?

Argel: Mitu aastat oli mööda läinud ja mul polnud õpiharjumust enam. Mõtlesin, et kas ma ikka saan hakkama ja kas mulle ikka meeldib. Aga praegu pole midagi hullu. Lihtsalt üritan korralikum olla ja kõik asjad õigel ajal valmis saada, et midagi pooleli ei jääks.

Saksing: Mina midagi erilist oodata ei osanud.

Argel: Üliõpilaselu on teistsugune. Kui esimest korda ülikooli tulin, siis olid peod ja üritused,

aga nüüd on teistmoodi. Oled rohkem täiskasvanud, üliõpilaseluga ei tegele üldse.

Oks: Mida vanemaks saad, seda paremini oskad oma aega kulutada. Kui võrrelda praegust aega selle ajaga, kui esimest korda üldse ülikooli astusin või ajaga, kui 2003. aastal magistrisse tulin, on ikka hoopis teistmoodi. Ises oskad paremini õppida.

Argel: Praegu ei olegi ülikoolis muud teha, kui õppida. Vanasti oli oma kursus ja kursuse peod. Aga nüüd käin päevases õppes ja suurem osa on minust nooremad ja neil on oma seltskonnad välja kujunenud. Ega see mind kurvasta, ongi hea, et pole midagi segamas.

Kas ülikoolis on midagi Teie jaoks õppimise poole pealt muutunud?

Saksing: Esimene asi oli ainepunktid, mis on numbriliselt poolteist korda suuremad kui varem.

Oks: See oli jah segane. Kui mul varem oli magistriseminar ära tehtud, siis nüüd ümberarvestamise käigus on ikka huvitaval kombel poolteist punkti puudu. Natuke üllatav.

Argel: Ma ei oskagi öelda, et mingit erinevust oleks. Õppejõud on samad ja kõik asjad on samad. Raskem on asju pähe õppida.

Saksing: Ma võtan majandust kõrvalerialana, seal on hindamisüsteem muutunud. Iga loengu lõpus on arvestused ja juba selle põhjal saad arvestuse või hinde kätte. See oli minu jaoks uudne. Noortega koos õppida on ka huvitav. Minu jaoks on kõik lihtsam, sest töö- ja elukogemus ikka loeb päris palju. Vaatan teise pilguga ja oskan seda, mida räägitakse, reaalse eluga rohkem seostada.

Oks: Vanemas eas oskad paremini õppida. Aeg muudab.

Argel: Nüüd on jah kõik õpitud ja tehtud. Kui kõik on tehtud, siis võib-olla lähen peole, enne oli vastupidi.

Fotod: 3x Andres Tennus

Raivo Oks, Kristina Argel ja Siim Saksing kahtlevad, kas nad ilma TULE-ta oleksid ülikooli lõpetama asunud.

Saksing: Mina olen koolitöid saanud päris tööga siduda, see on ka hea.

Kas nüüd tuleb korraga töötamine ja õppimine paremini välja?

Argel: Ma ei käigi sellepärast tööl, et saaksin korralikult ülikooli ära lõpetada. Ma tahaks küll tööle minna, aga kardan, et võib jälle raskusi tekkida. Käin koolis peaaegu iga päev, ma ei kujuta ette, et peaks samal ajal tööl käima. Ei taha enam sama viga teha. Samas olen ma Eestis tagasi olnud ainult paar kuud ja ei ole töölkäimisele jõudnud väga mõeldagi.

Oks: Päris raske on küll. Vaba aega jääb vähemaks õhtuti ja nädalavahetuseti.

Saksing: Töö on mul ajaliselts hästi paindlik, sellepärast saan loengutes käia siis, kui on vaja. See oli tegelikult enne ka niimoodi, aga asjad sujuvad paremini. Tööl on stabiilsem ja rahulikum. Ei tunne, et pead ennast tõestama. Olen juba mitu aastat samas kohas olnud, kõik on teada. Õppekoormus on ka natuke väiksem, üritan aasta jagu aineid kahe aasta peale ära jaotada. Kuigi samas on väike laps kodus, mis võtab ka päris palju energiat ja aega. Aga siiani olen hakkama saanud.

Oks: Pere toetus on väga oluline, ilma selleta oleks väga raske. Töökohas teatakse, et ma õpin ja arvestatakse sellega, see on väga hea. Muidu ei olekski võimalik.

Kas te enda kogemuse põhjal soovitate üliõpilastel töötada või pigem mitte?

Argel: Kui vähegi võimalik, siis mitte. See tuleb tasapisi. Enne ei saagi aru, kui sa oled ennast täielikult tööle pühendanud. Võtad vaikselt koormust juurde, et rohkem teenida. Ise mõtlen küll, et oleksin pidanud üritama tööl käimata hakkama saada, aga samas ei kujuta ette, kuidas see oleks võimalik olnud.

Saksing: Mina ilmtingimata selles halba ei näe, kui töötatakse. Aga sellest sõltub hästi palju, mis töö see on ja kui suur on koormus. Kui on võimalus saada erialaga seotud ja mitte täiskoormusega töö, siis ma arvan, et see on mõistlik valik.

Argel: Tööl käies on vaba aega vähe ja õppimist tuleb veel tõsisemalt võtta.

Kas TULE programmi vorm on teile sobiv?

Oks: Tundub küll, sest ega päris ilma bürokraatiata pole ka võimalik. Ma ei saanudki nendest artiklitest aru, mis ajakirjanduses ilmusid selle kohta, et bürokraatiat on palju. Mina sain ühe hommikuga paberid täidetud. Hiljem tuli muidugi välja, et osa asju oli puudu.

Saksing: Minu arvates võiks küll vähem bürokraatiat olla. Kui ma tahan enda aineid üle kanda, mis on samas koolis tehtud, siis need prinditakse teaduskonnast välja, ma lähen koju, kirjutan need paberile ümber ja siis esitan sama info uuesti. Milleks?

Argel: Ma ei olnud üldsegi Eestis ning ema ja isa käisid minu eest dokumente esitamas. Mulle öeldi ka, et sa pead ikka isiklikult kohale tulema, sest posti teel

ja teiste isikute käest vastu ei võeta. Lõpuks võtsin volituse ja vanemad läksid minu volitusega dokumente esitama. Kuidagi saime hakkama. Minult taheti ka õppetulemusi ning kuna ma isiklikult õppeosakonda minna ei saanud, siis neid ei antud. Mul ei olnud ÕIS-ile ligipääsu, kust ma need maha kirjutan? Alguses saadeti mu vanemad õigete dokumentidega tagasi, sest neil ei olnud minu õppetulemusi. Ma helistasin ülikooli lugematu arv kordi ja lõpuks nad võtsid ise minu õppetulemused ÕIS-ist.

Saksing: Alguses ma mõtlesin seda ka, et on võimalik oma töökogemust ümber arvestada mingiks aineks. Töötan projektjuhina ja meil osakonnas on sarnane aine, ma võiks saada selle aine endale kuidagi tehtud. Aga kui ma vaatasin, mida selleks tegema peab, siis loobusin. Pigem käin loengus. Väga palju pabereid peab täitma, töökogemust päris põhjalikult kirjeldama, mis mõnes mõttes on mõistlik, aga ma tunnen, et seda saaks lihtsustada.

Argel: Ma panin ka oma töökogemuse kirja, aga ei näe, et seda oleks arvesse võetud. Mina ei ole küll ühestki ainest vabastatud või midagi juurde saanud.

Millal kavatsete lõpetada?

Oks: Tahaksin lõpetada kevadel. Oleks parem kui kiiremini ära teeksin, siis töö ei kannata.

Argel: Loodan samamoodi kevadel lõpetada. Sügisel teen ained ja kevadesse jääb lõputöö.

Saksing: Mina plaanin lõpetada 2012. aasta kevadel. Varem ei ole see väga reaalne. (T)

Üliõpilasekursiooni käigus 1921. aastal korraldas Aarne Michaël Tallgren Kivisaare asula-ja matmiskohal proovikaevamised.

Foto: Arhiiv

Isiklikult ja emotsionaalselt arheoloogiast

90 AASTAT TAGASI LOODI TARTU ÜLIKOOLIS EESTI JA PÕHJAMAADE MUINASTEADUSTE ÕPPE-TOOL NING TÖÖLE ASUS ESIMENE ARHEOLOOGIAPROFESSOR.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

10. detsembril korraldab TÜ arheoloogia õppetool koostöös kultuuri-teooria tippkeskusega seminari

«Isiklikult ja emotsionaalselt arheoloogiast», kus keskendutakse eri viisil arheoloogiatega seotud inimeste isiklikele mälestustele, liikudes 90 aasta tagusest ajast tänapäeva. Akadeemilise arheoloogia minevikust, olevikust ja tulevikust räägib korraline

arheoloogiaprofessor Valter Lang.

Esimene professor arheoloogia õppetooli, Aarne Michaël Tallgren, tuli Soomest, teine Rootsist. Kust tuli aga initsiatiiv rajada õppetool Tartusse?

See tuli Eestist, ülikooli filo-

A. Lätte tn 3, praegune Lossi tänav, õppehoone ala arheoloogilised kaevamised 1986. aasta suvel. Ajalooüli-õpilase Indrek Tarandi jõud on meeleto, võrdne lausa kahe naisüliõpilasega (vasakult K. Kivirist, T. Vihalemm).

Foto: Ain Mäesalu erakogu

soofiateaduskonnast. Seda enam, et Soomes sel ajal veel arheoloogia professuuri ei olnud. Eestis loodi see 1920. aastal, Helsingis alles 1922. Tallgren läks hiljem ka sinna esimeseks professoriks. Arheoloogia õppetoolide rajamine hakkas tol ajal kõikjal Euroopas hoogu sisse saama. Tartu ülikool oli siin suhteliselt esirinnas.

Miks arheoloogiat sel ajal nii väga vaja oli?

Kindlasti on sellel palju põhjusi, üks neist võiks olla just rahvusluse tõus sel ajal kõikjal Euroopas. Seoses rahvusriikide loomisega taheti ju igal pool luua oma ajalugu. See ei saa aga alata ükskõik, kust, tuleb minna ajas tagasi nii palju, kui võimalik. Rahvusliku eneseteadvuse kasvuga hakati igal võimalikul viisil oma juuri ja ajalugu otsima.

Mis võiks olla praegu arheoloogia õppetooli põhjuseks?

Arheoloogia on kõikjal maailmas päris populaarne ala. See on huvitav, pakub palju võimalusi, vaheldust välitööde näol. Ja kõik, kes seda õpivad, ei pea ju tööle hakkama just arheoloogidena. Enamasti võetakse seda kui huvitavat eriala, mis pakub ka laiapõhjalist üldharidust. Ma usun, et tudengitel on lihtsalt huvitav, mis see muu põhjuseks võib olla.

1980. aastatel loodi Tartusse ka arheoloogia labor.

Sellega on veidi pikem lugu. Õppetool suleti aastal 1950, seoses nn «väikekodanliku natsionalismi» vastu võitlemisega. Nõukogude võimule ei meeldinud arheoloogia, etnoloogia, kunsti-ajaloo, eesti ajaloo õppetool, neid peeti liiga rahvuslikuks. Nende

aselele tehti kaks kateedrit, NSV Liidu ajaloo kateeder ja üldajaloo kateeder. Eesti asjad kuulusid kõik NSV Liidu ajaloo alla. Nii oli see kuni arheoloogia õppetool rajati uuesti 1990. aastate algul. Kõigepealt, enne seda, tehti labor, siis pandi see küll kinni, kuid asemele loodi lõpuks ikkagi arheoloogia kabinet ja õppetool.

Kuidas nõukogude okupatsiooniaeg siis üldse üle elati?

Tartus andis arheoloogiat ainult üks inimene – Vilma Trummal. Algul õpetaja, hiljem dotsendina. Tema pidas kõiki loenguid, mis alles jäeti. Aastatel 1960–1980 oli võimalik paaril tudengil kursuse kohta spetsialiseeruda kitsamale erialale. Eriprogrammi alusel oli võimalik aineid juurde võtta, ta luges meile ka mõningaid lisaa-ineid. Suur osa lisaloenguid peeti

meile aga hoopis Tallinnas, ajaloo instituudis. Nii elati need kitsad ajad üle.

Te ise olete korraline arheoloogiaprofessor alates 1999. aastast. Mis sellest alates on õppetooliga toimunud?

Kui 1950. aastatel õppetool suleti ja kogu arheoloogide kaader ja kogud viidi üle ajaloo instituuti, siis oli nii, et ainus arheoloogilise uurimistöö keskus oligi Tallinnas. Aga alates 1990. aastate algusest on Tartusse tekkinud teine uurimiskeskus, mis on praegu isegi suurem kui Tallinnas.

Tallinna ajaloo instituut, kus on endiselt kõik kogud, on nüüd Tallinna ülikooli juures. Seal on ka tugev kaader, kes tegeleb fondide, kogude ja loodusteaduslike meetoditega arheoloogias. Aga meil siin Tartus on töötajate arv järjest kasvanud.

Finantseerimine on 1990. aastate algusega võrreldes mitmekordistunud. Nüüd oleme mitmendat aastat ka 2008. aastal loodud kultuuriteooria tippkeskuse üks uurimisrühmi, sealt on tulnud lisavõimalusi ja vahendeid uurimistööde tarvis ja integratsioonivõimalusi teiste teadusharudega. Pilt on üsna erinev sellest, mis umbes kümme aastat tagasi.

Mis võimalusi on tippkeskus arheoloogia arendamiseks täpsemalt andnud?

Tippkeskuse ideoloogia on eri uurimisrühmi ühendades luua nende vahel sünergia. Nüüdseks on meil olnud kaks edukat suurt rahvusvahelist sügiskonverentsi.

Järgmine konverents aastal 2013 ongi arheoloogia ja semiootika uurimisrühmade vedada. Koostöö teiste distsipliinidega, nagu etnoloogia, folkloristika, semiootika, inimgeograafia, on äärmiselt tervitatav. Nende vahel on tekkinud järjest tihedamaid koostööliine, koostööd tehakse seal uurimistee- made sarnasuse alusel.

Kuidas on mõjutanud õppetooli ja õppetööd näiteks Bologna süsteemi ülevõtmine?

Oleme ellu jäänud. Ma ei oska midagi halba öelda, saime töö tehtud eelmise süsteemiga, saame ka sellega. Kui varem oli neli aastat bakalaureusõpet, siis pärast seda oli lõpetaja võimeline juhutama arheoloogilisi välitöid, praeguse kolme aastaga seda õigust ei saa.

Et saada päris arheoloogiks, on nüüd kindlasti vaja magistrikraadi, päris-teadlaseks saab aga

ikka alles doktorikraadi omandamisega.

Praegu vist ongi Tartus Eesti kõige suurem arheoloogilist haridust andev asutus?

Jah, Tallinnas on see väiksem. Muidugi on hea, kui Eestis on ka teine koht, kus arheoloogiat õpetatakse, sest on, millega võrrelda. Aga meil on nendega ka palju koostööd. Koos anname välja rahvusvahelist Eesti arheoloogia ajakirja ja artiklite kogumiksarja «Muinasaja teadus». Koostöö on ikka tihe.

Milline on Tartus toimuv õppetöö tänapäeval?

Praktilist poolt on nii palju, kui vähegi jõuame seda teha. Tudentel on vähemalt kaks praktikumi. Ühel korral võtavad nad kaevamistest osa ja õpivad, kuidas seda teha, teine on kaevamiste juhutamise praktika. Siis saavad

JUUBELISEMINAR «ISIKLIKULT JA EMOTSIONAALSELT ARHEOLOOGIAST» VANEMUISE TN 46 RINGAUDITOO- RIUM 10. DETSEMBER 2010

- 13.15 Prof. Valter Langi avasõnad
- 13.30 Timo Salminen, Marge Konsa «Arne Michaël Tallgren ja Tartu»
- 14.00 Ain Mäesalu «Arheoloogide koolitamisest ja tööst punaseltsimeeste valvsa pilgu all»
- 14.30 Lembi Lõugas «Minu arheoloogia»
- 15.00–15.30 kohvipaus
- 15.30 Lauri Vahtre «Minu salaarmastusest»
- 16.00 Tõnis Tärna, Martti Veldi, Andres Vindi «Sõprus arheoloogias. Muistise lugu»
- 16.30 Fotoalbumi «Arheoloogia lugu Tartu ülikoolis» esitlus
- Seminari «Isiklikult ja emotsionaalselt arheoloogias» toetab Euroopa Liit Euroopa regionaalarengu fondi kaudu (kultuuriteooria tippkeskus).

nad juba väikese osa kaevandist ja peavad seal õppima vastu võtma mõistlikke otsuseid. Probleem on selles, et meie haridusrahades pole sentigi praktika jaoks, seda peame mujalt projektidega otsima. Saame noori saata ühe või teise arheoloogi juurde, ideaalne oleks see, kui kõik tudengid saaks praktikat koos ühes kohas teha, aga praegu seda võimalust ei ole.

Kus üldse saab arheoloogilist praktikat tegemas käia?

Seal, kus mingil põhjusel kaevatakse. On päästekaevamised, nagu näiteks sel suvel ja sügisel siin vana keemiahoone juures on käinud. Teised on nii-öelda plaanilised kaevamised. Inimesel on uurimisteema, mille raames on vaja teha väljakaevamisi muististelt, ta teeb projekti, hangib raha ja siis on tal kaevamisel abi vaja.

Kuidas on tudengid sellisesse praktikasse suhtunud?

Tavaliselt väga positiivselt. Eraldi tagasiside uurimist meil pole, aga seminarides räägime sellest küll. Kui on probleeme, siis on võimalik välja uurida, kust need on tulnud. Näiteks üks praktikant, kellest sai hiljem väga tubli ajaloolane, tahtis alguses saada arheoloogiks. Esimesel kaevamisel pidas ta kümnest päevast vastu aga kaheksa, üheksanda hommikul teatas, et enam ei suuda. Eks ilmastikutingimused olid ekstreemsed ega jätnud mõju avaldamata. Välitöid ei ole tegelikult kerge läbi teha. Kõrvalt võib küll mulje jääda, et suvitavad seal ja liigutavad oma kühvlikesi, aga tegelikult on see ikka väga raske töö.

Kuidas on sujunud tänavuse juubeli ettevalmistustööd?

Tegelikult avastasime üsna juhuslikult, et juubel on tulemas. Sain aasta alguses kutse Vilniusesse, kus tähistatakse arheoloogia õppetooli 70. aastapäeva.

Siis tuli meelde, et meil täitub ju 90. aasta. Rääkisime seminaris tudengitega, mida võiks teha. Suurt rahvusvahelist konverentsi ei hakanud korraldama, otsustasime välja anda juubelialbumi, kus iga aasta kohta oleks pildimaterjali ja tutvustavaid tekste. Siiski on kavas ka väike konverentsi moodi üritus. Seal räägime rohkem üldisi muljeid ja mälestusi arheoloogiast. Räägivad ka inimesed, kes ei ole arheoloogiasse püsima jäänud, aga kes on seda õppinud või on käinud palju kaevamistel.

Seminari nimi on «Isiklikult ja emotsionaalselt arheoloogiasse». Milline on Teie enda suhe arheoloogiasse?

No ikka totaalne, kuidas siis teisiti, arheoloogiat saabki ainult 100% võtta. Viimasel ajal on filosoofiateaduskonna dekaani amet oma tegemistega aega ära võtnud, aga arheoloogiaga tegelen ikkagi nii totaalselt, kui vähegi võimalik.

Mida toob arheoloogia õppetoolile tulevik?

Tulevikku tuleb ikka optimistlikult suhtuda. Kindlasti ei lähe midagi hullemaks. Praegu on planeerimisel mitu suurt projekti. Üks on koostöös teiste teadusharudega – sealhulgas bioloogide, geneetikute ja keeleteadlastega üritame saada ülikooli arengufondi projekti.

Teemaks on bioloogilise, keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse uurimine. Kevadest saadik oleme kokku pannud projekti, mis esimesest voorust valiti kuue parema hulka. Detsembri alguseks tuleb esitleda viimistletud projekt. Kui see käivitub, on uued arenguperspektiivid koostöös loodusteadustega. Ja siis on veel teisi projekte. Nagu Heiki Valgu kirjutatav projekt Eesti, Läti ja Venemaa vahel.

Selle eesmärk on edendada piiriülest koostööd muinsuskaitse ja arheoloogia vallas. See puudutab paljusi seda, mis teadustööd ümbritseb, muu hulgas populariseerimine ja muististe kordategemine. See oleks suur rahvusvaheline projekt kolmeks aastaks ja annaks palju uusi võimalusi, mis sunniks tegema tööd teatud kindlates suundades.

Praegu on pigem tihtipeale selline tunne, et me ei jõua ise projektidele järele. Suur hulk aega läheb nende kirjutamise ja aruannete koostamise peale, järjest vähem aega on asja ennast teha. Hädasti on tarvis juurde uut noort kaadrit, aga see on pikk protsess, kui lõpuks inimesel doktorikraad käes on.

Eks me kasutame noori magistriastmest alates. Millegipärast juba kolmeaastase bakalaureuseõppe üliõpilased ei taha teha sugugi kehvemaid töid, kui need, kes seda ala neli aastat õppisid.

Teinekord tuleb neil isegi hooгу maha võtta, et see on järgmise astme töö. Noored on tublid, nende üle on ainult hea meel. Tulevikku arheoloogial on, selles ei ole mingit kahtlust. ①

PAREM PIKALI KUI ISTULI

ME ELAME KONTORIOTTIDE AJASTUL. KIRJUTAME ARTIKLEID SELLEST, KUIDAS ARVUTID SANDISTAVAD INIMESI. MEIE LIHASED ON PINGES JA SELJAVALU MUUTUNUD IGAPÄEVASEKS JUTUTEEMAKS. MEID VAEVAVAD HEAOLUHAIGUSED. 40 AASTAT LIIKUMISPROBLEEMIDEGA TEGELENUD ARSTI JA VÄRSKE DOKTORIKRAADI OMANIKU RAGNAR VIIRU SÕNUL ON PALJUSID HÄDASID VÕIMALIK VÄLTIDA VÄHEMAGA, KUI ME SAGELI ARVATAGI OSKAME.

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Ragnar Viiru oktoobri lõpus kaitstud väitekirja teemaks oli «Erinevate kehaasendite ja veesoleku mõju passiivse skeletilihase mehaaniliste omaduste näitajatele».

Väitekirja keskendub sellele, kuidas varieerub tahtlikust pingest vaba lihase pinge, kui inimene on ühes või teises asendis – istub, seisab, on pikali või lamab osaliselt vees. Uurimismeetodina kasutas ta kaalutuse mudelit ja Tartu ülikooli doktori Arved Vainu leiutatud seadet nimega Myoton, mis ongi mõeldud lihase toonuse mõõtmiseks.

Teemaga hakkas Viir tegelema, olles oma pika arstipraktika jooksul täheldanud, et reumapatsientide seisund paraneb märgatavalt – valu leeveneb, liigeste tursed ja lihaspinged alanevad – kui nad kümblevad regulaarselt vees või teevad seal kergeid harjutusi. Samasugune toime ilmneb siis, kui teha iga tund mõni minut selili asendis kergeid harjutusi.

ISTUDES SÄILITAME POOSI

«Ma ei arvanud, et minust kunagi teadlane saab. Aga kui 1990. aastal ütles mulle mu reumaprofessor, et ta ei näe pikali asendis kergete liigutuste tegemisel mingit füsioloogilist toimet, siis ma pidin selle ära tõestama. Mul oli sõrmedega või käega katsumisest teada, mis toimub turjalihasega püsti ja pikali asendis, asi oli vaja numbriliselt ära näidata,» selgitas

Viir oma motivatsiooni.

Ta keskendus oma uurimuses trapetslihase ülaosale, käsivarre sirutajalihastele ja eesmisele sääreluulihasele. Uuring näitas, et olukorras, kus vaatlusalused seisavad või istuvad, pole trapetslihase ülaosa mehaanilistel omadustel erinevust. Samas lamamisasend vähendab trapetslihase ülaosa pinget isegi kuni 20%. Vees väheneb pinge veelgi, eesmise sääreluulihase puhul oluliselt, trapetslihasel veidi vähem.

«Kui ma teen näiteks istudes lihaste liigsest pingest vabastamiseks õlaringe, siis on mu lihastel kaks ülesannet: säilitada poosi ja teha liigutust. Kui ma aga lähen selili maha, siis viskan automaatselt 20% lihaspinget ära, sest poosi ei pea ju enam hoidma. Seda ei ole sel moel enne mind keegi välja öelnud.»

KÕIGE TÄHTSAM ON ELUSTIIL

Seega on tegemist äärmiselt praktilise väärtusega teadusliku teadmise – seda saab kasutada nii taastusravis kui ka igapäevaelus lihaspingete vähendamiseks. Viir annab kontoritöötajatele lihtsa soovitus: iga istumistunni sees tuleks kaheks minutiks heita pikali, teha õlaringe ning jalgadega astumissamme.

Viiru käest küsitakse ikka ja jälle, et miks otsustas ta oma väitekirja kaitsta just liikumisteadustes mitte arstiteaduskonnas. «Akadeemik Ain-Elmar Kaasik on öelnud, et populatsiooni tasandil sõltub inimese tervis 10% arstiabist, 20% pärilikkusest, 20% keskkonnast ja 50% elustiilist.

Aga mis on elustiil? Ikka see, et kas mõte liigub ja kere liigub. Seega tegelesin sellega, mille leidsin kõige olulisema olevat,» selgitas Viir.

See uuring on siiski vaid väike osa Viiru teadmiste ja tegemistest pagasist. Näiteks on ta välja mõelnud spetsiaalse muda- ja veeravi vanni, mis sarnaneb oma kujult sarkofaagile. Nimelt alustas ta oma karjääri Värska jaoskonnahaiglas, millest kasvas õige pea välja eksperimentaalne vesimudaravila.

Nii nagu suurem osa arste, suhtus ka Viir taastusravisse esialgu kui heasse puhkusesse, kuid ühel hetkel hakkas ta mõtisklema, kas sellel kõigel pole siiski ehk ka mingit füsioloogilist toimet. Odessas täienduskoolitusel käies pani ta kõrva taha nõuande panna patsiendid mähkimise asemel hoopis mudavanni. Selle katsetamiseks oli vaja ökonoomset ja mugavat vanni, mille ta ise valmis tegi.

«Mul oli üks tore medõde, kelle ma panin seina äärde kušetile pikali ja hakkasin talle selja, turja ja jalgade alla panema raamatuid, et saavutada võimalikult pingevaba poos. Tulemus oli selline, et jalad olid natuke kõverdatud nii puusast kui ka põlvedest ning pea ja turi olid toetatud. Joonistasin siis põhja profiili seina tapeedile ja nii see sündis.»

Värska spaas kasutab tänini seda sarkofaagi meenutavat vanni taastusravis ja Viir ise kaalutuse mudelina kosmosefüsioloogiliste uurimuste jaoks.

Innovaatilisi ideid on tema

karjääriloos veelgi. Töötades Soomes sünnitusmajas märkas Viir, et vastündinu on peaaegu nagu selgrooreumat põdev patsient, kes pingutab põlvi endale lõua poole (levinud taastusravi harjutus selgrooreumat põdevatele patsientidele). Umbes aasta pärast hakkab sama laps aga ilusti kõndima. Viir vaatas, kuidas nad ennast ärkvel olles rõõmsalt liigutavad, tegemata sealjuures mingeid erilisi pingutusi.

BEEBILIKUST LIIKUMISEST KÕNDIMISENI

Sellest tähelepanekust arenes hiljem välja beebiliku liikumise meetod ja ka patsientide ühing. Viir soovitas patsientidel lamades oma jäsemeid aeg-ajalt siputada, tegemata mingeid erilisi pingutust nõudvaid harjutusi. See meetod tõi ja tõenäoliselt toob siiani leevendust paljudele reumaatikutele.

Ragnar Viiru suurem missioon

on aga teha inimestele selgeks, et iga astunud samm pikendab eluteed. «Kahejalgsel olendile paremat liikumisseeriat kui kõndimine ei suuda keegi välja mõelda. Seda ei ole vaja tõestada. Optimaalne loomulik liikumine on meile ääretult oluline ja seda ei korva mitte mingid muud harjutused.»

Tänapäeval on istumine ja vähene liikumine muutunud globaalse ulatusega probleemiks. Kusjuures värsked uuringud näitavad koguni, et kuigi igasuguse füüsilise aktiivsuse mõju tervisele on hindamatu, siis kaheksa tunni istumisega võime selle positiivse mõju väga kergesti ära nullida.

Viiru sõnul tegeletakse maailmas selle probleemiga palju. «Mayo kliiniku väljapakutud tulevikukontoris sõrmitsetakse arvutit samaaegselt trenaažööril kõndides. Samas tõdevad IT-alased uuringud, et täpse töö jaoks ja aju-sõrmede-arvuti korralikuks

koostööks on vaja paigalolekut, kõndides see ei toimi.»

Viir toob välja, et arenenud ühiskondades on istumistöö massiline. Aga kust leida raha miljonite istujate tervise säilitamiseks Mayo stiilis?

Lahendus peab olema lihtne, toimiv, töötajatele arusaadav ja tööandjale jõukohane. Viir tsiteerib majandusteadlast Bengt Holmströmi: innovaativsus sünnib kitsastest oludest, kui konkreetset määratletud probleem nõuab lahendust, mitte raha külvamisest olemasolevatele teadus- ja arendamishangetele: «raha hävitab innovaativsus».

Järgmiseks sammuks on Viiru sõnul vaja korraldada interventsiiooni-uuring töökohal. Eestis ootab Viir koostööd Tervist Edendavate Töökohtade programmiga, Saksamaal aga jätkab järeldoktorina uuringuga kaalutuse mõjust lihastele. ¹⁰

Mati Pääsuke,
kinesioloogia ja biomehaanika professor; doktoritöö juhendaja

Esiteks on tähelepanuväärne, et Ragnar Viir kasutas oma uuringutes ka Tartu ülikoolis dr Arved Vainu välja töötatud müotonomeetrilist seadet. Kuigi lihastoonuse (nii puhkeolekukui ka asenditoonuse) ja selle regulatsiooni probleeme on uuritud palju, on võimalik selle töö puhul välja tuua kaks uutset momenti.

Esiteks selgitati ühes uurin-gus seosed lihasesisese pinge ja lihaste toonuse ning nende bioelektrilise aktiivsuse (näitab lihaste erutuse taset) vahel eri lihastel. Seejuures kasutati originaalset lihasesisese rõhu mõõtmise metoodikat ja võib öelda, et lihafüsioloogia seisukohalt annab see fundamentaalse iseloomuga uuring uut informatsiooni selle kohta, kuidas lihaste juhtimine närvisüsteemi poolt lihasjõu genereerimisel on seotud lihasesisese ja -välise mehaaniline pingega selles lihases.

Samuti hindas ta osalise veesoleku mõju lihastoonuse näitajatele, mida võib lugeda teiseks uudseks momendiks tema väitekirja eksperimentide kontekstis.

Selliseid uuringuid ei ole varem tehtud ja tulemused pakuvad lisaks uuele teadmisele huvi ka taastusravi (füsioteraapia) seisukohast, võimaldades hinnata lihastoonuse muutust veekeskkonnas, samuti veekeskkonna ja gravitatsiooni koosmõju üla- ja alajäsemete lihaste toonusele.

ÜLIKOOOL VASTUVÕ JA LOOBU

KARMISTAB TUTINGIMUSI UB LÄVENDIST

KUNA 2013. AASTA SEPTEMBRIST MUUTUVAD GÜMNAASIUMI LÕPETAMISE TINGIMUSED, KORRALDAB TARTU ÜLIKOOL VASTUVÕTU ÜMBER, KAOTADES LÄVENDI NING KARMISTADES SISSESAAMIST.

Sigrid Soerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

Teadusprorektor Martin Halliku sõnul on muutuste peamine eelis see, et ühtlustub tudengite tase ja paraneb õppetöö kvaliteet, sest enam ei teki olukorda, kus üliõpilasi tuleb mõnele erialale prognoositust kordades rohkem.

Võrreldes praeguse vastuvõtukorraldusega seisneb kõige olulisem muutus selles, et kaob senises mõistes lävend. Üliõpilaskandidaadil ei ole enam võimalik lävendikalkulaatoriga arvutades vaadata, millistele Tartu ülikooli erialadele ta kindlasti sisse saab. Järgmisest õppeaastast peab ta ületama vähemalt 60 konkursipunkti, et üldse kandideerima pääseda. Lati ületanutest moodustub pingerrida, mis tähendab, et 60 punkti ületamine ei garanteeri veel ei riigieelarvelist (RE) ega riigieelarvevälist (REV) kohta. Lati ehk 60 punkti alla jäänutel ei ole aga *alma mater*'isse üldse asja.

Kui lävendipõhisel vastuvõtul sai tudengikandidaat kiiremini selguse, kas ta pääseb ülikooli õppima, ega pidanud kandideerima teistega, siis nüüd muutub seegi. Lävendipõhise vastuvõtu kaotamisega pöördub ülikool tegelikult tagasi endiste põhimõtete juurde.

Kuigi kõik teaduskonnad on ühel meelel, et vastuvõtusõel tuleks tudengite taseme ühtlustamiseks tihedamaks muuta, ei ole kõik lävendi kaotamise poolt.

Kehakultuuriteaduskonna dekaan Mati Pääsuke peab lävendi kaotamist ainuõigeks, ent loodus- ja tehnoloogiateaduskonna dekaan Peeter Burk seda ei toeta. «Mina isiklikult ei pea lävendipõhisest vastuvõtust loobumist õigeks.

Pigem oleks tulnud seda täiendada.» Burk täpsustas, et on teinud ettepanekuid riigieksamite tulemuste normeerimiseks, mis oleks võimaldanud täpsemalt prognoosida lävendiga vastuvõetavate arvu.

Burk on varasemalt mitmel korral argumenteerinud, et loodus- ja tehnoloogiateaduste erialadel langeb üliõpilasi palju välja ning seetõttu tuleb riikliku tellimuse täitmiseks ning magistritaseme õppesuundade jätkusuutlikkuse tagamiseks rohkem tudengeid vastu võtta.

ÜLETÄITUVUSE RISK KAOB

Teaduskondade vajadused on erinevad – nii tõi lävend osadel erialadel kaasa märgatava ületäituvuse.

«Kui ikka 20 üliõpilase asemel asub õppima 60 või 70, tekitab see probleeme nii õppejõududele kui ka üliõpilastele,» möönis probleemi Hallik. Üks suuremaid ehmatusi saabus lävendi juurutamise alguses – 2005. aastal, kui riik tellis Tartu ülikoolilt neli hispaania filoloogi, ent RE koha lävendi (90 punkti) ületas ligi 14 korda rohkem inimesi, kes kõik tuli immatrikuleerida.

Uutes tingimustes selline ületäituvuse risk kaob ning seda

näevad teiste hulgas positiivsena ka majandus- ja õigusteaduskonna dekaanid. «Ületäituvuse risk tulenes sellest, et riigieksamite punktide tasemed on aastati kõikunud ning mitmetel erialadel on osutunud keeruliseks n-ö timmida lävend selliseks, et selle ületajate arv sobituks riikliku koolitustellimuse kohtade arvuga,» selgitas majandusteaduskonna dekaan Toomas Haldma. Kuigi aastatega oskasid teaduskonnad oma erialade lävendeid üha täpsemaks «timmida», jäi ennustamine siiski tänamatuks tööks.

Pingerea alusel vastuvõtt võimaldab seega uute tudengite arvu prognoosida ning kaduma peaks olukord, kus tudeng ei leia auditooriumis istekohta ning nii üliõpilane kui ka õppejõud nuri-sevad vähese otsesuhtluse pärast. «Praegu on üksjagu probleeme sellega, et meil võiks olla rohkem vahendeid, võimalusi ja aega selleks, et tegeleda üliõpilastega rohkem ja kvaliteetsemalt,» nentis ka Hallik.

Uutes tingimustes kehtestab rektor õppekavati RE ja REV õppekohtade vastuvõtuarvud. Nende arvude määramisel arvestatakse nii riiklikku koolitustellimust kui ka erialade koolitusvõimsusi. Viimase määramisel on aga teaduskondadel ja õppejõududel endil suur sõnaõigus.

Kuigi uutel reeglitel on palju eelseid, näeb osa dekaane ka ohte, millega ülikool peaks edaspidi arvestama. Haldma rõhutas ka

nõukogu novembri istungil, et ülikool peaks lähiaastate vastuvõtutingimuste kujundamisel enam tähelepanu pöörama eesootavale demograafilisele augule. «See tähendab eelseisvatel aastatel abiturientide ja sellega ka potentsiaalsete üliõpilaste arvu kahekordset vähenemist Eestis.» Haridus- ja teadusministeeriumi arvutused ennustavad, et aastal 2013 on gümnaasiumilõpetajaid neljandiku võrra vähem.

60 PUNKTI

Halliku kinnitusel saab üliõpilaste hulka, mis on vajalik erialade elushoidmiseks, reguleerida eisteks koolitusvõimsusega. Teiseks võimaluseks on meelitada ülikooli ingliskeelsetele õppekavadele rohkem välisüliõpilasi.

Rektor näeb veel võimalust ka üliõpilaste muutuv vanuselises koosseisus ehk seda, et tudeng ei ole enam tingimata vastne keskkoolilõpetaja, vaid tee teadustempli sammaste vahele leiavad üha enam ka veidi vanemad inimesed. «Struktuuralsed muutused hakkavad toimuma nagu niigi,» lisas ta.

Oht, mida mõnis lisaks dekaanidele ka õppeprorektor, on seotud pingerea alusel vastuvõtu töökorraldusega. Kui mõni pingereas olev kandidaat ütleb kohast ära, peab ülikool suutma piisavalt kiiresti reageerida, et teavitada koha vabanemisest nimekirjas järgmist kandidaati enne, kui ta jõuab langetada valiku mõne teise ülikooli kasuks.

«See on koht, kus ma näen, et ülikool peab kõvasti pingutama, et info liiguks võimalikult kiiresti ja sujuvalt,» märkis Hallik. Ülikooli

sissesaanute väljaselgitamise protsess pikeneb. Seetõttu näeb Hallik ühe võimalusena, et kaugemas tulevikus tooks ülikool enda sisseastumiseksamid juba kalendriaasta algusesse.

Uusi tingimusi kohaldatakse ülikoolis järk-järgult. Järgmisel aastal on muudatuste peamine märksõna *taseme ühtlustamine* ning seejärel tuleb teaduskondadel välja töötada endi sisseastumiseksamid, sest aastal 2013 järelejäanud kohustuslikust kolmest riigieksamist on sobivate tudengikandidaatide väljaselgitamiseks vähe.

Osadele erialadele kandideerimiseks on ka seni paralleelselt lävendiga nõutud sisseastumiseksamid, sotsiaal- ja haridusteaduskonnas näiteks akadeemilise võimekuse testi. Halliku sõnul on testi ülevõtmist kaalunud teisedki teaduskonnad.

Kuna teaduskonnad alles asuvad sisseastumiseksameid välja töötama, ei ole seni teada, millistest riigi- ja sisseastumiseksamitest ja kui suures ulatuses hakkab iga konkreetse eriala puhul koosnema juba praegu kokku lepitud minimaalne punktisumma 60.

«Minimaalne punktisumma 60 on tegelikult vaid number,» märkis majandusteaduskonna dekaan. «Küsimus on selles, milliste teadmistega üliõpilaskandidaati igasse teaduskonda ja erialale ootame.» Näiteks erialadel, kus hinnatakse matemaatiliste teadmisi, on 60 punkti saavutamine hoopis raskem kui võõrkeele tundmist nõudvatel erialadel.

«Kas meil on vaja mõõta kõiki ühe numbrilise tulemuse abil, kuigi tahame mõõta eri eksa-

UUED VASTUVÕTUTINGIMUSED

Eelised ülikooli jaoks:

Vastuvõetavate üliõpilaste tase on ühtlasem.

Kuna üliõpilasi on vähem ja nende tase on ühtlasem, siis on võimalik teha õppetööd kvaliteetsemalt.

Võimalus paremini prognoosida vastuvõetavate arvu ja vältida ületäituvust.

Puudused ülikooli jaoks:

Pingerea alusel vastuvõtt on märgatavalt töömahukam.

Eelised üliõpilase jaoks:

Parem õppetöö kvaliteet.

Puudused üliõpilase jaoks:

Minimaalse 60 punkti ületamine ei garanteeri ülikooli sissesäämist.

Ülikooli sissesäämisest teadasaamine võtab kauem aega, pole sellist kindlust kui lävendipõhisel vastuvõtul.

meid,» küsis Haldma. Temaga nõustus õigusteaduskonna dekaan Jaan Ginter, kes seadis samuti üleülikoolilise minimaalse punktisumma sobivuse kahtluse alla. «Optimaalsest minimaalsest punktisummast saaks rääkima hakata alles siis, kui eksamite tulemused viidaks võrdlemist võimaldavale skaalale.»

Samas pidas LOTE dekaan Peeter punktisummat Burk 60 optimaalseks.

Novembrikuu istungil võttis nõukogu 2011/2012. õppeaasta vastuvõtueeskirja vastu. ①

Kristjan Kais otsib uusi väljakutseid

KUIGI RANNAVÕRKPALLUR KRISTJAN KAISIL ON RAHVUSVAHELISTEL TIITLIVÕISTLUSTEL SAAVUTATUD TIPPTULEMUSTEGA PALJUD SPORTLIKUD EESMÄRGID TÄIDETUD, OOTAB UNISTUS TARTUSSE OMA KOHVIKU RAJAMISEST SIIANI TEOSTAMIST.

Kristjan Pihl

ajakiri@ut.ee

«**E**emalt vaadates oli ülikoolielu loomulikult suur, püha ja puutumatu. Kui aga ise olustiku keskmes olla, näib see tunduvalt lihtsam ja inimlikum,» meenutab Kristjan Kais, kes enda sõnul kehakultuuri esimesel kursusel õppides akadeemilises õppes pettus. «Ilmselt oli süva-teoreetiline lähenemine spordile minu jaoks võõras.» Ometi kaitses ta kümme aastat hiljem sel erialal juba doktorikraadi ja töötab nüüd ülikoolis sportmängude õppejõuna.

Kaisi sportlaselu algas küllaltki noorelt, juba keskkoolis võttis ta meistriliigas mõõtu endast pea jagu pikemate konkurentidega. Vaatamata ema soovitusel õppida vanema venna eeskujul matemaatikat, unistas ta professionaalse palluri elukutsest. Noorele sportlasele omaselt lootis temagi salamisi välismaa klubisse mängima saada, kas või üle lahe Soome. Kui ka vend matemaatikas pettununa õpingud lõpetas, oli valik tehtud.

KAVALUS EI PÄÄSTNUD

«Tol aastal võisid pallimängude lektorid ka ise tudengikandidaate soovitada, mistõttu sattus meie kursusele mitmeid häid pallureid,» pajatab Kais, kelle sõnul andis ülikool põhjaliku pagasi

enamikel sportmängudel. Tuntumatest nimedest lõpetasid koos temaga näiteks korvpallitreener Indrek Visnapuu, sulgpallur Heiki Sorge ja võrkpallur Priit Põldmaa.

«Kindlasti oleksin ka reaallal edukalt hakkama saanud, sest keskkoolis olin matemaatikas tugev, aga sporti pidasin tollal kõige olulisemaks,» arutleb Pärnust pärit volleäss. Helge pea aitas Kaisi ka ülikoolis, kui trenni tõttu tuli loengutest tihti puududa ning mõne päevaga terve semestri materjal pähe õppida.

Esimesed kaks aastat rügaski Kais vaheldumisi kahel rindel – hommikul osales klubitreeningul, päeval käis koolis ja õhtu lõpetas taas trenniga. Ehkki sageli tuli võrkpalli nimel sotsiaalne elu tagaplaanile jätta, polnud distsiplineeritud päevakava talle sugugi vastumeelne. Just pühendunud suhtumine võis Kaisi hinnangul olla tema hilisema eduka sportlaskarjääri võti.

Samas, kui hommikul oli tunne, et ei jaksa loengusse minna, magas Kais rahuliku südamega edasi. Vastupidiselt kursusevend Jaak Raiele, hilisemale rahvusringhäälingu juhatuse liikmele, kes püüdis põhimõtte pärast kõikides loengutes kohal käia. «Isegi pärast unetut ööd oli ta kohal, põõnas ka auditooriumis, aga kohal pidi olema!» naljatleb volleäss. Peagi sai tudengitele selgeks, millistes loengutes peab tingimata kohal käima ning

millistest saab tingimustega puududa.

Õppejõudude hulgas leidis neidki, kellele kingiti eksamilt kergemalt pääsemiseks konjakit ja šokolaadi. Kord jäi Kaisilgi arvestuseks õppimata ning ta püüdis samalaadselt talitada, ent sellest jäi väheks.

Ta nimelt ei teadnud, et vastamisega tuleb oodata senikaua, kuni õppejõud jääb vägijoogist vindiseks. «Vastasin esimesena ja loomulikult kukkusin läbi,» muigab ta. «Mu selja taga oma korda oodanud võrkpallur hüüdis seepeale, et kui Kais läbi ei saa, pole temalgi mõtet proovida, ning läksime trenni.»

LOOGILINE LOENG

Loengupingist auditooriumi ette õpetama sattus Kais juhuslikult. 2000. aastal vahetati kehakultuuriteaduskonnas mitmed eakad õppejõud nooremate vastu. Kui võrkpalli alal kedagi enam õpetama ei jäänud, tehti pakkumine talle. «Ega ma esimestel aastatel õieti aru ei saanud, mida ma teen,» tunnistab ta nüüd. «Kolleegide tööd jälgides hakkasin siiski tasapisi õpetamise nüansse taipama.»

Just üliõpilasena teiste õppejõudude loengutes tehtud tähelepanekute varal oli hea veenduda, mis noorte puhul töötab, mis mitte. Kais teab, et kuulajate tähelepanu võitmiseks tuleb loeng loogiliselt üles ehitada ja hoida

üliõpilastega silmsidet. Erilist äramärkimist väärib tema sõnul kindlasti teaduskonna dekaan professor Mati Pääsuke. «Hea õpetaja on see, keda kuulates möödub aeg kiiresti. Loodan, et minu üliõpilased ei pea igavust tundma.»

SPORT LOENGUSAALIS

«Millegipärast suurendatakse teoreetiliste loengute mahtu ja füüsilist tegevust jääb üha vähemaks,» mõtiskleb Kais teaduskonna suundumuste üle, lisades, et enda loengutele püüab ta läheneda võimalikult praktiliselt. «Kõrgushüppe tehnikat ei saa õppida ainult raamatutest, tuleb omal nahal spordisaalis läbi proovida. Seda, kuidas teatud lihased hüppe ajal toimivad, pole lihtsalt võimalik suusõnaliselt edasi anda.»

Kaisi sõnul võib faktipõhine õpe olla omal kohal spordimeeditsiinis ja füsioteraapias, kuid treenerite ja kehalise kasvatuses õpetajate töö nõuab põhjalikku füüsilist ettevalmistust.

Sellelipoolest tõdeb Kais, et õppejõu ametis peab olema ambitsiooni teha ka teoreetilist teadustööd. Käesoleval ajal on tal koos professor Lennart Raudse-paga käsil mitu spordispetsiifilist uurimistööd. «Loodame sellega aidata sportmängudel kõrgemale tasemele tõusta,» selgitab ta uurimuse eesmärgi. Ehkki 15 aastaga on suhe Tartu ülikooliga mitmeski mõttes muutunud, tunneb mees end siiani noorena.

«Tundegipäevadel ja korporatsioonide pidudel küll enam nii tihti ei käi, kuid suhtlemine

noorte inimestega hoiab mõtteviisi ärksana.» Ülikoolis õppimine pole talle enese sõnul kunagi erilist raskust valmistanud, üksnes võistlushooajaga kattunud doktoritöö kirjutamine nõudis suuremat pingutust. Teadustöö käsitles sportlaste võistluseelse ärevusseisundi ja vähese enesekindluse põhjusti.

Kais tunnistab, et tunneb spordist väsimust ning hakkab vähehaaval karjääri lõpetama. «Võistlusärevus pole enam ammu probleemiks, pigem teeb motivatsiooni puudus muret. Ühel hetkel mõistsin, et mängin vaid raha pärast, mitte armastusest spordi vastu,» tõdeb ta.

Sportlaselule selga pole ta siiski veel keernud. Sügisel vahetas ta rannapallurite maika lühikeste käistega särgi vastu ning mängib ühe hooaja Tartu Pere Leiva meeskonnas.

UUED EESMÄRGID

«Nüüd oleks küll loogiline luua oma spordikool või hakata treeneriks, kuid ausalt öeldes tahaksin natuke aega spordist eemal olla,» ütleb Kais ja avaldab, et tulevikuplaanides on hoopis isikliku kohviku rajamine. «Kuna elan Tartust eemal Kurepalus, ei jõua alati koju lõunat valmistama ning käin seetõttu linnas söömas.» Et ühtegi suurepärast söögikohta, «kus meestele pakutaks suuri praade ja naistele värskeid kooke-saiakesi», Kaisi arvamus mööda pole, tekkis soov selline koht ise luua.

Kaisi visiooni järgi peaks kohvikus olema õdus õhustik, mis soosiks pere ja sõprade ringis

KRISTJAN KAIS

- Sündinud 3. märtsil 1976. aastal Paikusel.
- Lõpetas Tartu ülikooli 1999. aastal bakalaureusekraadiga kehakultuuri erialal.
- 2001. aastal omandas TÜ-s magistrakraadi.
- 2006. aastal sai TÜ-s doktoriks.
- Alates 2000. aastast töötab kehakultuuriteaduskonnas sportmängude õpetajana ja 2003. aastast lektorina.
- 2005. aastal saavutas Berliinis toimunud MM-il 5. koha.
- 2007. aastal võitis Zagrebi maailmakarika etapi.
- 2007. aastal saavutas Gstaadis toimunud MM-il 5. koha.
- 2007. aastal saavutas Valencias toimunud EM-il 4. koha.
- 2008. aastal osales Pekingi OM-il.
- Kais on Eesti meister saalivõrkpallis, viiekordne Eesti meister rannavolles ning kahekordne Eesti rannakuningas.

mõnusalt aja veetmist. Praegu töötavate kohvikute hulgas vastab sellele tingimusele kõige enam Werner, toob ta näitena. Kas rannahunt ise ka leti taha teenindama kipub? «Miks mitte?! Uusi väljakutseid on vaja!» **IT**

Bioetika valvab tehnoloogia arengu tagajärgede üle

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Tehnoloogia areneb tohutu kiirusega. Sellega seoses muutub ka meditsiin ja väga suure tõenäosusega hakkavad uued teadmised realiseeruma paljuski ka inimeste peal. Eesti bioetika nõukogu esinaine ja Tartu ülikooli professor Hele Everausi sõnul peame just seetõttu vaatama alati tehnoloogia arengut kriitilise pilguga ja mõtlema selle rakendamise võimalikele tagajärgedele.

Kuidas te defineerite bioetikat?

Igal erialal on eetika. See tähendab otsuste tegemisel teatud väärtushinnangute aluseks võtmist. Meditsiinieetika hõlmab iga päev ette tulevaid kliinilisi probleeme, aga kuna meditsiin on väga tihedalt seotud bioloogia ja teiste tehnoloogiat arendavate erialadega, siis seal tuleb veel juurde bioetika.

Bioetika tegeleb uute teadmistega, mis tulevad näiteks bioloogiast, keemiast, füüsikast ja mis annavad aluse välja töötada uusi tehnoloogiaid, mida saab kasutada meditsiinis. Kui meditsiinieetika ja bioetika kokku panna, on see biomeditsiiniline eetika.

Kas bioetika siis meditsiinieetikat ei hõlma?

Iseenesest ei hõlma, see on õige. Aga samas ei saa seda kunagi silmist lasta, sest tegelikult uute teadmiste saamine ja teadmistest tulenevad tagajärjed hakkavad

realiseeruma inimeste ja loomade peal. Meie vaatame ikkagi kõige rohkem seda, mis võiks tuua inimestele kahju või kasu.

Tegelikult arutlebki bioetika selle üle, milliste tagajärgedega võib olla ühe või teise teadmise rakendamine. Kas see võib olla hea või halb? Kui me võtame näiteks eutanaasia, aktiivselt inimese elu lõpetamise, siis see, kuidas seda primal moel teha, konkreetne tehnika, on meditsiiniline probleem. See, kas see on õige või vale, kas me seda tahame või mitte, on bioetika või biomeditsiinilise eetika küsimus.

Samamoodi on näiteks inimese kloonimisega. Tehniliselt on kõik võimalik, aga kas kõik see, mis on tehniliselt võimalik, peab ka realiseeruma – selle üle käibki põhiline diskussioon. Siin ei ole paraku must-valgeid lahendusi. Ei saa öelda, et üks arvamus on absoluutne tõde ja teine absoluutne vale. Siin ongi sellised hallid piirkonnad, mille üle tuleb päris palju arutleda.

Kes nende teemade üle arutavad?

Praegu ei ole bioetika ja biomeditsiini eetika sugugi enam ainult arstide ja uurijate pärusmaa. Kui see aastakümneid tagasi piirdus tõesti erialainimestega, kes asja tundsid ja tavainimene ei pidanudki teadma, mis temaga sündima hakkab, siis praegune olukord on sellest kaugel.

Lisaks sellele, et omal ajal hakkasid nendel eetilistel teemadel intensiivselt arutama sotsiaalteadlased ja filosoofid, kuulevad nüüd ka tavainimesed igapäevaelus

kõige selle kohta väga palju. Samas ei pruugi nad saada täielikku informatsiooni ja võivad hakata tegema järeldusi, mis tegelikult ei pruugi tõele vastata.

See on ka üks Eesti bioetika nõukogu ülesanne – tekitada arutelu, et inimesed saaksid aru, mis see bioetika tegelikult on ja mille üle nad kohvilaua ääres või parlamendis arutavad.

Sageli võetakse teemad kontekstist välja ja arutletakse lähtuvalt sellest, mis on ühe või teise seltskonnas oleva inimese kompetentsus. Samas ei saa seda kompetentsust inimesel, kes konkreetse küsimusega kokku ei puutu, väga palju olla.

Kõige tähtsamad probleemid Eesti elus ei ole eutanaasia ega surrogaatmadus, aga kui inimesed nendega kokku puutuvad, siis on õigem selle üle avalikult arutleda, panna inimesed mõtlema, mis nende eluga võib juhtuda ja mis see kõik tegelikult tähendab. Väga lihtne on panna kokku lauseid, et ma olen selle poolt ja selle vastu, aga kõik võib pärast hakata meie elu väga tõsiselt mõjutama.

Kas Eesti bioetika nõukogu tegeleb teemadega ainult metatatasandil või analüüsitakse ka üksikjuhtumeid?

Me tegeleme tõesti peamiselt näiteks seaduste ja üldisemate arutelude korraldamisega. Päris üksikjuhtumeid meie ette ikkagi ei tooda. Seda funktsiooni meil ei ole.

Kas seda oleks vaja?

Nii ja naa, sest situatsioonis, kus me oleme nõuandev organ ja te-

gelikult praktiliselt meil eelarvet ei ole, siis ma kardan, et me ei leia väga kolleege, kes tahaksid oma põhitöö kõrvalt seda teha. See on tegelikult väga suur töö ja vastutus, kui hakata üksikujuhtumite puhul konkreetseid otsuseid vastu võtma.

Teatud määral hakkab nüüd niisugune otsustusmehhanismi korraldaja olema elektroonilise haigusloo andmebaaside eetika-nõukogu.

Nemad hakkavad välja andma lubasid, missuguste uuringute jaoks võib andmebaasi kogunenud andmeid kasutada. See on juba konkreetsem ning hakkab otseselt inimesi ja nende andmeid puudutama. Eraldi eetikanoukogu loodi ka siis, kui käivitus geenivaramu. Seal oli ka palju tööd teha.

Patsiendi andmete kasutamine uuringutes oli ka novembri alguses Tartus toimunud bioeetika konverentsi teema. Millest seal räägiti?

Teema oli informeeritud nõusolek. See tähendab seda, et kui ma annan oma andmed või materjali teadlasele uurimiseks, siis kas võib eeldada, et kui ma ühe korra olen jah-sõna andnud, siis võib järelejäänud materjali ükskõik kus ja milleks kasutada. Maailmas on väga palju neid, kes arvavad, et üldsuse hüvanguks peab inimene olema valmis laskma kõiki oma andmeid kasutada, aga siin on väga palju eetilisi vastulauseid.

Inimeste jaoks on siin päris tõsised ohud. Kui haigust puudutavad andmed jõuavad soovimatute

inimeste kätte, siis võidakse neid kasutada töötajate valiku tegemisel ja isegi kuni selleni välja, et võib-olla mõned vanemad ei taha oma tütrele või pojale nii- ja naasugust partnerit. Eesti on nii väike ja eriti siin võivad sellised asjad probleemiks muutuda.

Praegu annab Eestis inimene ikkagi loa üheks konkreetseks uuringuks. Talle esitatakse projekti kirjeldus ja ta kirjutab sellele alla, aga sinna on võimalik panna klausel, et sellest uuringust järelejäänud materjali võib ka tulevikus kasutada.

Aga oleme ausad, paljud ei loe seda nii täpselt läbi. Reeglina on tegelikult asjad ikka hästi. Me ei tohi minna ka skisoidsesse äärmusesse ja mitte midagi kasutada lasta, siis ei arene üldse midagi.

Mis on Eestis praegu aktuaalsed bioeetika teemad?

Ma arvan, et me käime ühte sammu kogu maailma arenguga. Me oleme oma uuringutes jõudnud päris kaugele, milleks on geeniuuringutega seotud informatsiooni kasutamine, tüvirakkude ja embrüonaalsete tüvirakkude kasutamine, kuidas see on aksepteeritav eri uuringuteks, mis informatsiooni me sealt saame ja kuidas seda tulevikus kasutama hakkame.

On olnud ka eutanaasia probleeme, vaatamata sellele, et Hippokrates ütles omal ajal, et arst ei tohi patsienti kahjustada ehk tappa, aga need küsimused on siiaaani õhus ja selgeid vastuseid ei ole ega ilmselt tulegi.

Lisaks sünnieelselt haiguste

VÄGA LIHTNE ON PANNA KOKKU LAUSEID, ET MA OLEN SELLE POOLT JA SELLE VASTU, AGA KÕIK VÕIB PÄRAST HAKATA MEIE ELU VÄGA TÕSISELT MÕJUTAMA.

testimine ja sellest lähtuvalt otsuste tegemine. Üks asi on see, kui loode on mingi geneetilise defektiga, siis ongi see vanemate vaba otsus, kas jätkata rasedusega või mitte. Aga kui asi läheb sinnamaale, et hakkame valima selle põhjal, kas on tüdruk või poiss, siis see on juba tõsine probleem.

Teema, mis on Eesti-suurusel riigis väga valus, aga millest ei ole üldse räägitud, on doonoritelt pärineva spermaga viljastamine. Kuigi väidetakse, et doonorite ring on piisavalt suur, siis me täpselt ei tea, kui suur see on.

Aga me teame, kui väike on meie populatsioon ja kui nüüd hakata mõtlema sellele, et ühes piirkonnas sünnib ühe spermadoonori spermast piisavalt palju lapsi, siis nad kasvavad üles ja ühel hetkel tekivad sugulasabi- elud.

Kogu Eesti populatsioonile on see tõsine oht, sest võivad tekkida geneetilised haigused jne. Sellest pole keegi eriti julgenud rääkida, kuna kunstlik viljastamine on väga populaarne ja sellel on palju positiivseid aspekte. Samas tuleb Eesti-suurusel riigis ka sellistele asjadele mõelda. Sellega me eetikas tegelemegi. ①

Noor hiinlanna õpib ja arendab Balti-Hiina suhteid

Foto: erakogu

13 KUUD TAGASI ALUSTASIN OMA ELUS UUT TEEKONDA – TULIN PRAKTIKALE VÄGA MÜSTILISSE LÄÄNELIKKU RIIKI – EESTISSE. 18 TUNDI PÄRAST SEDA, KUI OLIN JÄTNUD HÜVASTI HIINA SOO- JA SÜGISEGA, MAANDUSIN TARTU LENNUJAAMAS, SELJAS EI MUUD KUI T-SÄRK JA LÜHIKESED PÜKSID, JA OLIN PEAAEGU KÜLMUNUD.

Chencheng Gu

TÜ Balti õpingud, magistriõpe,
1 aasta

AIESECI inimesed tervitasid mind lennujaamas Vana Tallinna ja Kalevi šokolaadiga. Pärast paari šokolaadiampsu mõistsin, millised on need peamised nipid, kuidas siin jäisel maal soojalt elada.

See oli siiski alles mu Eesti-maa-seikluse algus. Kultuurilised

erinevused, sealhulgas viis, kuidas inimesed omavahel suhtlevad, milline on nende elulaad, erinevused ärimaailmas ja haridussüsteemis – mu elu polnud veel kunagi olnud nii mitmekesine kui siin, Tartus. Peamised märksõnad, mida tahan välja tuua, on sõbrad, äri ja õpingud.

Tartu on kui kombinatsioon vastandlikest omadustest. See on rahulik ja ilus linn, tihedalt põimunud kunsti, kultuuri ja

ajalooga. Samas on see ka tudengilinn, mille täidavad dunaamilised elavaloomulised ja noored hinged. Mina armusin Tartusse esimesest silmapilgust ja seejärel ka siinsetesse inimestesse.

SÕBRAD

Esmamulje kohaselt on eestlased vaiksed ning pigem eemalehoidvad. Esmakordsel kohtumisel vastavad eestlased võõra tervitusele harva emotsionaalselt või

kirglikult. Kui aga nende usaldus võita, on nad väga head sõbrad. Eestlased on südamlikud ning minu Eesti tuttavad olid mulle siin kohanemisperioodil suureks toeks. Tänu neile said minu sõnavaras uue tähenduse «kartul» ja «öö-elu». Siinsete sõprade abil sain ka tundma Eesti elu eri aspekte – sain uurida Eesti kultuuripärandit, avastada kohalikku kööki ja uudistada siinse looduse ilu.

ÄRIMAAILM

Tartus elamine andis võimaluse tutvuda ka paljude teistest rahvustest inimestega, kes töid mitmekesisust nii Tartusse kui ka minu ellu. Üritused nagu «Globaalne küla» või «Rahvusvaheline laud» andsid nende inimeste kaudu võimaluse uurida lähemalt mitmesuguseid kultuure üle maailma. Iga selline tutvumine oli minu jaoks silmi avav kogemus. Elu ei saaks olla nii värvikirev ilma selliste sõpradeta.

Pärast seda, kui ma sain bakalaureusekraadi Hiinas rahvusvahelise ettevõtluse erialal, hakkas mind huvitama võimalus tulla AIESECI kaudu Eestisse kohalikku IT firmasse praktikale. Kaheksa kuu jooksul töötasin siin turunduse assistendina, aidates sel firmal hinnata oma ekspordivõimalusi Hiinasse. Üldiselt oli see meeldiv kogemus.

Perekondlikult hubane õhk-kond selles väikeses ettevõttes tekitas mugava tunde. Töötajate ja ülemuste vahel ei olnud nii ranget hierarhilist suhte nagu enamikes Hiina ettevõtetes. Töö iseenesest aga pakkus siiski välja-

kutseid, ma sain panna proovile oma teadmised rahvusvahelisest ettevõtlusest. Ainus, mis mind veidi häiris, oli keelebarjäärist tingitud kommunikatsiooniprobleem minu ja mu ülemuse vahel. Teineteist alati täienisti mõistmata ei olnud mu töö alati nii sujuv, kui ma oleksin lootnud.

Pärast pikka praktikaperioodi seisin teelahkmel – kas minna tagasi Hiinasse või jääda veel mõneks ajaks Eestisse. Siis kohtasin üht kaasmaalast – Tiani, kes õpib Tartu ülikoolis doktorantuuris ning on siin käivitanud kaubandusfirma. Tiani kutse tulla tema firmasse Raatuse International Trade (RIT) tööle, kallutas mu otsuse muidugi Eestisse jäämise kasuks.

Sellest alates olen kasvanud koos firmaga – oleme korraldanud Balti-Hiina ärikonverentsi ning tegeleme väga spetsiifiliste ärialaste projektidega.

Samaaegselt info kogumisega Eesti ärimaailma toimimise ja koostöövõimaluste kohta Hiina ja Balti riikide vahel olen arendanud ja tugevdanud ka iseenda oskusi ettevõtluses. Ma olen tunda saanud edu, kui sõlmisin kliendiga oma esimese tehingu ning panustasin esmakordselt firma tulemuslikkusesse. Olen tunda saanud ka kibedat pettumust, mil väga paljud turu-uuringud ei osutunud kasumlikeks või tegele nüüd kehvade inimressursi juhtimise tulemustega. Minu jaoks ei ole oluline, kui kaugele ma selles karjääris jõuan, ma hindan neid pingutusi, mida ma sellisel tööolul nii noorelt olen saanud teha.

Tiani soovitusel ja siinsete

sõprade mõjul, kes õpivad Tartu ülikoolis, otsustasin astuda Tartu ülikooli magistrantuuri ja seega langetasin otsuse jääda Eestisse kauemaks. Kaheksakuulise praktika jooksul süvenes mu huvi ärisuhete vastu Balti riikide ja Hiina vahel. Et saada Balti riikide ärimaailmast ja turust veelgi paremat pilti, oli Tartu ülikooli Balti õpingute magistriõppekava mu esimene valik ning nüüdki olen oma otsusega rahul.

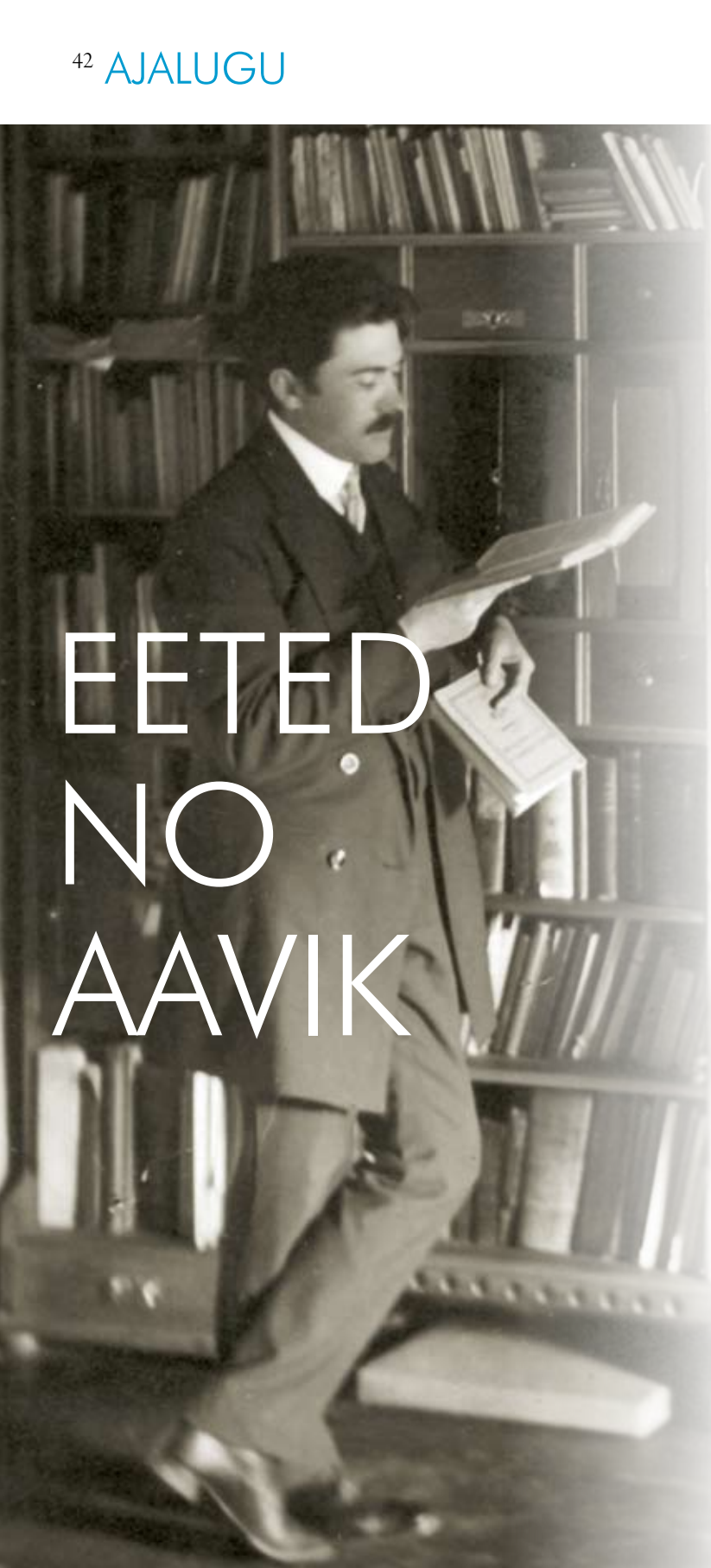
Kõige esimene asi, mis siinsete õpingute juures üllatas, oli hästi organiseeritud õppesüsteem. Internetipõhine õppeinfosüsteem muutis kõik loengukursustega seotud tegevused palju lihtsamaks.

ÕPINGUD

Kuigi ma olen selles Eesti kõige vanemas ja tunnustatumas intellektuaalses keskuskes õppinud vaid ligi kolm kuud, olen nautinud selle aja jooksul kriitilise mõtlemise arengut ja rühmatööd, mida sain Hiinas vaevu tunda. Kuigi loengukursuste erinevad hindamismeetodid suurendavad pinget, olen endiselt huvitatud kõigi ainete omandamisest. Ma olen ka kindel, et ülikooli lõpetamise järel võtan siit kaasa rohkem, kui vaid erialased teadmised.

Eesti keelt asusin õppima kohe kui Eestisse saabusin, magistriõpingutega alustades võtsin juurde ka vene keele, kuna tööalaselt leidsin, et see on vajalik.

Olen Eestis nüüdseks olnud rohkem kui aasta ning usun, et teatud osa mu elust jääb seotuks Eestiga, RITiga ja Tartu ülikooliga. ☺

EETED NO AAVIK

130 AASTAT TAGASI SÜNDINUD KEELEMEES JOHANNES AAVIK SOOVITAS SÕNA ETTEPANEK ASESEL KASUTADA EEDET, OMASTAVAST SUHET AGA VÄLJENDADA KA NO-GENITIIVI ABIL (MITTE VENNA RAAMAT, VAID RAAMAT NO VEND). SELLE ARTIKLI PEALKIRI OLEKS SIIS «AAVIKU ETTEPANEKUD».

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

Pikkade sõnade asemel soovitas Aavik kombineerida uus sõna kahe ühtesulatamisega (ettepanek – eede, tõsiasi – tõik). Eede on küll õigekeelsussõnaraamatus, kuid kasutamist leidnud harva. No-genitiivi võinuks kasutada olemasoleva kõrval keelepandlikumaks muutmisel, mida võeti siiski liialdusena ning isegi keeleuuenduse pooldajad tõstsid selle vastu häält.

Sõnavara loomine oli aga väga viljakas ja ulatuslik ning nii Aavik ise kui ka teisedki keelemehed on pidanud sellist keeleuuendust maailmas ainulaadseks. Tartu ülikoolis töötanud Soome keeleteadlane Lauri Kettunen on kirjutanud, et ajuti tulnud Aavikult uusi sõnu nagu vabrikust, nagu peenmehaaniku töökojast. Kuid see oli vaid osa Aaviku alustatud ja juhitud keeleuuendusliikumisest eelmise sajandi esimestel kümnenditel.

Aavik märkas eesti kirjakeele mahajäämust Euroopa teiste rahvaste omast juba Kures-

saare gümnaasiumiõpilasena, kus temast oli saanud kohalike nooreestlaste vaimne juht. Teda paelusid väga keeled ja ta õppis enda sõnul hullupööra ladina keelt, ka saksa, kreeka, prantsuse, inglise ja soome keelt.

RAHVUSTUNDEGA

Mõeldes palju nende rahvaste ajaloole, kultuurile ja keelele, järeltas ta 1898 oma viiekeelses päevaraamatus, et ainuke abinõu, mis eestlasi denatsionaliseerimisest päästaks, on täielik autonoomia, eesti keel koolis, ülikoolis, kohtus jm.

Talendikas ja töökas noormees õppis aasta Tartu ülikooli vanade keelte osakonnas. Rahanappuse tõttu jätkas ta õpinguid tasuta Ukrainas Nežini ajaloo- ja filoloogiasinstituudis, seejärel Helsingi ülikoolis, mille lõpetas 1910 filosoofiakandidaadi kraadiga.

Pidevam keeleuuenduslik tegevus algas 1905 artikliga «Noor-Eesti» albumis, kus ta esitas üleskutse keele süstemaatiliselt rikastamiseks. Üksteise järel ilmusid artiklid, õpik, esseenovell «Ruth» ja tõlked.

Kindlama suuna sai keeleuuendusliikumine alates 1912. aastast. Aavik pidas keelt kõige olulisemaks asjaks, et rahvast rahvus teha. «Keel on abinõu, milles rahvus avaldub kõige iseloomulisemal, kõrgemal ja jäädavamal kujul, » märgib üks tema keeleuuendusprogrammi teese. Aaviku meelest segasid rahvuslikkust isegi võõra kujuga perekonnanimed, ka pseudonüümid.

Oma keeleuuenduse põhiprintsiipideks pidaski ta rahvus-

likku omapära, samuti otstarbekust ja iluprintsiipi.

Radikaalne keelereform sisaldas sõnavara, morfoloogia, süntaksi ja stiili kiiret arendamist. Keeletöö, mis jätkus ülikooliõpingute järel õpetaja ja teiste ametite kõrvalt Jaltas, Kuressaares, Tartus ja Tallinnas, kujunes elutööks.

Ta suutis arusaadavalt ja kaasakiskuvalt innustada ka õpilasi. Õpilased on meenutanud, et Aavik esitas klassis võõrsõnu, millele palus leida eestikeelseid vasteid. Tundi tulles olnud tal alati kaasas pakk ajalehti ja ajakirju, ta lugenud ette vigaseid kohti ja asendanud õigetega.

Kirjanik Minni Nurme on kirjutanud, et kuulus keelmees leidis vastutulelikult aega noortega tegelda. «Ilmselt ta uskus spontaanselt noortesse ja ta töö kandis seda laialdasemalt head vilja.» Huvitava esitusviisi ja nõudlikkusega oskas Aavik sisendada armastust eesti keele, kirjanduse ja kogu eesti kultuuri arengu vastu. Ta on väitnud, et eesti keel on põhiliselt hea ja ilus, aga keelt tuleb veel palju parandada, tõstmaks seda Euroopa vanade ja suurte keelte tasemele ja isegi kõrgemale (ka –maks vorm on Aaviku eede (et +da-infinitiiv – tegemaks, et teha jne)).

POOLT JA VASTU

Keeleuuendusliikumisega liitusidki eeskätt nooremad kirjanikud, Noor-Eesti, Siuru ning toetas ka oma Veljesto selts. Lellepöög, helilooja Joosep Aavik võttis uuendused omaks näiteks nõndaviisi, et laskis trükkida kontsertide kavalehel jm ü asemel

y-i, -tet- ning -nd-lõppudega sõnu jne. Tähtsamaid uuendusi: ü asemel y, -nud asemel -nd (lugend), -tatud asemel -tet jt, rääkimata uutest sõnadest, kasutas Aavik järjepidevalt oma artiklites ja raamatutes, samuti tõlgetes.

Johannes Aaviku Seltsi auesimees Helgi Vihma kirjutab, et Aavikus oli ühendatud looja ja kirglik võitleja eesti keele uuendamise, rikastamise ja korraldamise eest. Tema tulusus šokeeris akadeemilisi ringkondi ja vanemaid kirjanikke. Ametliku keele esindajaid, kes keele normeerimisega tegelesid, ärritas eriti keele uuendamise radikaalsus ja kunstlik loomemeeetod.

Oma potentsiaalseile vastuseisjale hüüdnud Aavik keeleteadlase Julius Mägiste meenutuste järgi: ««Nii palju uusi sõnu on palju! Rahustagu nad endid: see on alles algus.» Ja see ähvardus teostetigi hiljem».

Üks tema vastaseid olnud ka Matthias Johann Eisen, kellelt oli Aavik kord küsinud: «Kas olete minu «Hirmu ja õuduse jutte» lugenud?» Too vastanud puiklevalt: «Ei, niisugust ma ei julge lugeda, ei saa magada.» Mitmed Aaviku uued sõnade võeti vastu naerulaginaga. Tema kohta ilmus karikatuure, Eduard Vilde parodeeris keeleuuendajaid oma «Tokerjates». Aavikul jätkus ju isegi julgust «Kalevipoega» parandada. Osadest sõnadest ei saanud lugejad tõepoolest aru ning mitmed grammatikavormid polnud mõistetavad, millele juhtis Aaviku tähelepanu ka Friedebert Tuglas, kes muidu tema uuendustega kaasa läks.

Aaviku produktiivsus oli ületamatu. Näiteks 1919 avaldas ta «Uute sõnade sõnastiku» 2000 uue sõnaga.

Peale selle, et ta propageeris uuendusi pidevalt artiklites, raamatutes, komisjonides ja ettekannetes, väitles ta ägedalt vastastega ning asutas ka kirjastuse ja keeleajakirju.

OTSTARBEKUSEGA

Aaviku põhimõtte järgi – keeleuuenduse kurv tuleb lõpmatuseni tõmmata – asus ta ise ja kutsus üles teisigi uusi tüvisõnu moodustama. Varakult prantsus- ja ingliskeelset kirjandust tõlkides leidis ta, et eesti keele sõnavara on liiga väike. Tema arvates ei saa ilma kunstliku tüvisõnade loomiseta hääd, rikast, peent ja esteetiliselt väärtuslikku eesti keelt. Seega enne riist, siis teos, enne keel, siis kirjandus.

Aaviku kunstlikult loodud sõnade hulka kuuluvad näiteks roim, laup, kolp, siiras, süüme, relv jt. Sõna relv loomist mäletab Aavik niiviisi: «/.../mõtlesin, et see peab kõlama nagu metall-ese. /.../ R on niisugune sõjakas häälik, see peaks sees olema, proovisin ralv, rilv, relv, rōlv - relv tundus kõige paremana.»

Eesti keelt arendades soovitas ta peale kunstlike sõnade hankida uusi sõnu ka teistest keeltest, eeskätt soome keelest. Näiteks laup, mis tähendab soome keeles otsa, ongi moodustatud soome keele eeskujul. Aavik seostas seda otsaesisega. Tõukeks oli ka venekeelne – lob. Ta pidas sobilikuks laupa, sest «au sugereerib oma kõlaga midagi laia ja valget».

Foto: 2x Eesti Kirjandusmuuseum

Keeleteadlase Huno Rätsepa teada kuulub Aaviku esmaesitaja au rohkem kui 800-le soome laensõnale, millest kasutatakse üle kolmesaja.

Palju uusi sõnu ammutas Aavik murdekeelest. Kirjanik Aadu Hint on meenutanud, et mõnd uut sõna, mida mandril keeleveidruseks peeti, kasutati Saaremaal igapäevaselt. Näiteks suuri kivi-hunnikuid nimetati raudadeks ja seda sõna soovitas ka Aavik. Aavik maksis koguni viis senti grammatiliselt ja foneetiliselt sobiva uue sõna loojale.

ILUGA

Sageli nägi vastasrind Aaviku keeletöös üksnes iluprintsiipi. Y-i kasutamist põhjendas Aavik küll ka sellega, et seda tähte saab ü asemel kirjutada ühtlase liigutusega kätt tõstmata, millega säästetakse energiat ja aega ning et y on ilusam ja suursugusem. Subjektiivsest põhjendusest täht-

samaks peab Aavik siiski seda, et y on kasutusel Skandinaaviamaades, ka Kreekas, ja nii vabanevat koguni ühest saksa mõjust. Ta toonitas sageli sõnade ja lausete esteetilise külje, ilu, rütmi ja kõla tähtsust.

Ei meeldinud Aavikule ka liitsõnad, mis olevat pikad ja kohmakad, nimetades neid koguni halbadeks sõnadeks. Eriti vastu-meelt oli talle sõna rõivas riide asemel, hakates selle kasutamist rõivakeeleks kutsuma. Ta öelnud naljatades, et kui näiteks inetu rõivas läbi läheb, lahku ta Eestist. Ta soovitas hoiduda ka nn halbade perekonnanimedest, pidades sellisteks näiteks Lehm, Oinas, Sarvik, Halliviguriauk jt.

Aavikule sai teatud kriteeriumiks -ismi kasutamine -ismus asemel (sotsialism – sotsialismus). «Kes -ismi paremusest aru ei saa /.../, selle isiku intelligenti ja maitse peenuses hakkab kahtlema; mulle näib, et tal, nagu vulgaarilt öeldakse, üks krui puudub».

Keeleteadlane Peep Nemvalts märgib, et nähtavasti on Aavik lähtunud iluprintsiibist suuresti intuiitiivselt. Aavikut tunti ju kui igati stiilse ja isikupärasena alates riietusest: valitud materjalist ülikond, värvilt harmoneeruv lips, pedantse hoolikusega viigitud püksid – kõik kuni taskurätikuni piinlikult puhas ja korrektne. Tema kõnnakus, sirges kehahoia-kus, žestides ja ka miimikas olnud palju teistest erinevat.

Aaviku lemmikharrastus oli viiulimäng. Ta esinenud lellepoja sõnul viiulisolistina juba gümnaasiumipäevil. Koolitundides

olevat ta näiteks kolmandat välted õpetanud nootide abil. Tallinna kodust mäletatakse musitseerimisõhtuid, kus Aavik mängis viiulit, külalisteks olid aga pianistid, kes teda klaveril saatsid. Tummfilmi ajastul käinud ta kinos viiulimängu kuulamas ning viletsate filmide puhul pööranud ekraani poole selja.

Keeleteadlane Pent Nurmekund on imetlenud Aaviku mitmekülgseid huve, ülevoolavat energiat ja väsimatut töötahet. «Akadeemilise Emakeele Seltsi koosolekuil istusin tavaliselt Aaviku pooldajate reas ja toetasin jalakraapimisega tema seisukohavõtte.»

On mainitud ka Aaviku teatavat fanatismi, võitlustahet, koguni avalikes kohtades.

Näiteks bussiga Nõmmele sõites parandanud ta konduktorit, kes hüüdnud: «Nüüd tuleb kurve». Aavik öelnud pisut ärritatult: «Mitte kurve, vaid kurv-kurvi on õige».

Rahvustunde, otstarbekuse ja iluga, sageli ka äärmuslike vaadetega tähelepanu tõmmates arendas Johannes Aavik keelt, mis ei olevat kunagi küps.

Tema 200 kunsttüvest on kasutusel umbes 40, rääkimata laenudest, tuletistest, grammatikavormidest.

Tema sütitav keelepisik pole

AAVIKU KEELEUUENDUSI

- i-mitmus,
- i-ülivõrre,
- lühike mitmuse osastav,
- lühike ja h-line sisseütlev,
- -ism,
- -maks-vorm jt.

eestlastes kaduma läinud – agaralt on korraldatud sõnavõistlusi, tänavu koguni presidendi eestvõtetel. ☹

Kasutatud kirjandus vt: www.ajakiri.ut.ee.

Johannes Aavik ja Tartu ülikool

8. detsember 1880 – 18. märts 1973 Stockholm

1919 tööd alustanud Eesti ülikoolis kandideeris eesti keele lektoriks ka Johannes Aavik.

Ta oli õppinud Tartu ülikoolis 1902–1903, seejärel Ukrainas ning 1905–1910 Helsingi ülikoolis, lõpetades selle filosoofiakandidaadi kraadiga, 1920 atesteeriti ta filosoofiama-gistriks.

Hääleõiguslikud õppejõud olid Aaviku keelevaadete põhimõttelised vastased ning kandideerijaist sobivaima kõrghariduse ja teaduskraadiga Aavikut lektoriks ei valitud. Valiti Johannes Voldemar Veski, kellel oli ülikool veel lõpetamata. Mõneti pehmemdati Aaviku valimata jätmist stipendiumi määra-

misega väitekirja tegemiseks.

1926, kui hakati eesti keelt ka teistes teaduskonnades õpetama, kinnitati Aavik filosoofiateaduskonna teiseks eesti keele lektoriks ja ta õpetas eesti keelt peamiselt majandusteaduskonnas ning ka muulastele. Paralleelselt oli ta ka õpetaja Tartu gümnaasiumeis, lektor soome ja prantsuse keele kursustel.

1932. aasta märtsis tühistas ülikooli valitsus Aaviku majandusteaduskonna eesti keele loengud. Oktoobris koondas vabariigi valitsus ka ühe eesti keele lektori koha ning vabastati nii Veski kui ka Aavik. Teaduskonna nõukogu oli aga mais valinud Aaviku eradotsendiks. Ka lektor Veski võeti tagasi.

1934. aasta sügisel määrati Aavik haridus- ja sotsiaalministeeriumi haridusnõunikuks.

Kuna ta lootis teadustööd ülikooli juures jätkata, säilis 1935–1937 eradotsendi ja 1938–1940 dotsendi ametikoht, gümnaasiumide peainspektori-na ta enam loenguid pidada ei jõudnud.

Rootsi põgenemise järel 1944. aastast töötas Aavik Stockholmis arhiivis, assistendina Uppsala ja Stocholmi ülikoolis, tõlkis, avaldas artikleid ja kooliraamatuid ning tegeles jätkuvalt sõnaloomega.

Kokkuvõtlikult Helgi Vihma artiklist «Johannes Aavik Tartu Ülikoolis»

Foto: Karin Kaljuläte/Maaleht/Scanpix

Usk ei ole kellegi vaenlane

TÄNAVUNE UURING EESTI ELU, USU JA USUELU KOHTA NÄITAS, ET EESTLASTE USKLIKKUS ON VÄHENENUD. TÜ PRAKTILISE USUTEADUSE LEKTORI KAIDO SOOMI SÕNUL MÄNGIB SIIN SUURT ROLLI MEIE AJALUGU.

Merilyn Merisalu

merilyn.merisalu@ut.ee

«**M**inu jaoks on need numbrid tegelikult isegi üllatavad suured – see, et 40% küsitletutest peab endid usklikeks või usu poole kalduvaks, on meie tausta vaadates ikka väga suur hulk,» ütles Soom ja lisas, et tegelikkuses ei käi jutt ainult kirikuga seotus usust, vaid ka nii-öelda lihtsamast religioossusest.

Järjepidevaid uuringuid eestlaste suhtumisest usku on korraldatud juba viimased 16 aastat. Iga viie aasta tagant tehakse uus, samaväärne uuring, et välja selgitada, kuidas on asjaolud aja jooksul muutunud. Eelmistel kordadel on uuringu tulemusena hinnatud eestlaste usklikkust 68% kanti.

Soomi sõnul annab kindlasti tunda see, et põlvkond, kes on saanud kirikliku kasvatusena, on nüüdseks üsna vana. «Need, kes eelmise rahvaloenduse ajal olid 70–80-aastased, võivad järgmiseks loenduseks juba surnud olla ning kuigi ka noorte seas on usu

roll üpris oluline, on see kindlasti väiksem kui nende vanavanematel,» tähendas Soom.

RELIGIOON KUI TABU

Eesti, mis kuulub mitmete küsitlustulemuste järgi ka Euroopa kolme kõige ilmalikuma riigi hulka, on koos Saksamaa idaosaga kristlikus mõttes traditsiooniline luterlik riik. Luteri kirik on ajalooliselt esiplaanile toonud pigem haridust ja õpetust kui jumalasõna, aga just selle poole võttis Nõukogude Liit enda kõvema kontrolli alla.

«Teadmisi, sealhulgas ka suhtumist religiooni, antakse edasi põlvkondade kaupa, õpetuse, koduse elu ja traditsioonide kaudu. Meil on seal umbes 50-aastane katke olemas, sest usku peeti tabuks,» seletas Soom.

Kui Lääne-Euroopas ei mängi kirik institutsioonina tüüpiliselt suurt rolli, seda ei kardeta, siis Ida-Euroopas on tunda ajaloost tingitud hirmu. Soomi arvates on see lihtsalt kurb, kui inimesed kardavad teemasid, mis tegelikult ei ole ahistavad ja hirmutavad. Ka meedia võtab tihti usu ja religioo-

ni suhtes negatiivse seisukoha.

Sõnal «usklik» on Soomi hinnanangul Eesti ühiskonnas kindlasti halb varjund. Ka aastatepikkused uuringud kinnitavad, et kui küsida inimese käest, kas ta on usklik, vastatakse pigem, et ei ole usklik, aga usub midagi. Usklikkust seostatakse millegipärast pigem usuhulluse kui lihtsa tõekspidamisega.

Säärane negatiivne pilt on võibolla tekkinud just valede stereotüüpide süül. Neid aga kujundab meedia, mis räägib usklikkust puudutavate lugudega üldjuhul ainult konfliktsetest äärmuslastest. Jättes märkimata selle, et äärmuslaste puhul on tegu väga väikese protsendiga inimestest ja suurem osa, kellel võivad olla sarnased usulised tõekspidamised, taunivad ka ise nende käitumist.

Soom ütles, et usklik inimene on lihtsalt see, kelle elus on usul mingisugune kandev jõud. See aga ei pruugi olla alati esimesel kohal, vaid võib ilmned ka elu kriisihetkedel. Siis aitab see toime tulla elu ja surma vahekorra ning eksistentsiaalsetele küsimustele vastuste leidmisega.

HINDAB MITMEKESISUST

Pealegi ei ole usk piiratud ühe religiooni praktikaga. Usk ei ole ainult luterlus, ainult katoliiklus või ainult õigeusk. Selle alla kuuluvad kõik maailma usundid, alates kristluse erivormidest lõpetades loodususunditega. See-pärast ongi kummaline, et paljud üritavad meie ühiskonnas iga hinna eest mitte ainult eitada oma usklikkust, vaid ka halvustada teisi nende veendumuste pärast.

Soomi sõnul saab ka siin kõrvutada Ida-Euroopat Lääne-Euroopaga. «Meie ühiskonnas on religioonitolerants üpris kasin, sellega, et inimene ei saa oma arvamust vabalt oma veendumustest pärast väljendada, võib olla probleeme,» ütles ta.

Usuline tolerantis tähendaks seda, et igal inimesel on õigus uskuda seda, mida ta tahab ja teised ei saa talle öelda, et see on vale või halb. Peaasi, et tema uskumised kedagi teist ei hakka häirima ega halvustama.

Näitena tõi Soom kampaania «Erinevus rikastab», kus pöörati tähelepanu küll seksuaalvähemustele ja islamiusulistele, aga selline suur vähemus nagu kristlus oma eri vormides oli täiesti kõrvale jätetud.

Ka TÜ usuteaduskonda astujaid, kelle arv on aastatega järjest kasvanud, vaadatakse vahel viltuse pilguga. Usuteaduskonnas õppimine ei tee inimesest kohe kirikuõpetajat, pigem saab sealt laiapõhjalise humanitaarhariduse ja teadmisi kõigi maailma usundite kohta. Pealegi on just neutraalne usuteadus sageli ise olnud kiriku tegevusvormide kritiseerija.

Säärane siltide panemine on pigem arvajate endi puudujääk hariduses, mida demonstreerivad tihti kõikiteadvas stiilis interneti-kommentaariid. Ja seejuures võib teema olla ükskõik milline.

«Sageli öeldakse ka seda, et arstid ei tea midagi,» toob Soom näiteks. Kuigi arstiks õpitakse pikki aastaid ja suur hulk kogemusi omandatakse ka praktiliselt, arvavad ikkagi mõned tavakoda-

nikud, et teavad enda või teiste tervisest rohkem kui arstid.

Nii on ka religiooniteemaliste artiklitega meedias. Kommentaare on sel juhul alati üsna palju, suurem osa kommenteerijatest endist ei valda aga selle ala terminoloogiat ning kasutab tihti oma arvamuse argumenteerimiseks käibevalsid ja ebatäpseid stereotüüpe.

RELIGIOON KOOLIKAVVA

Selliste arusaamatuste vältimiseks on näiteks eelmisest aastast käima lükatud koolituskursus emakeeleõpetajatele. Koolituse põhiteema on see, kuidas ja mida rääkida emakeeletunnis Piiblist, mis on meie kirjandusloos suure tähtsusega raamat.

Palju rohkem oleks aga abiks religiooniõpetus üldhariduskoolide programmis. Nii saaks juba noortele selgeks eri usundite põhialused ning näiteks välisriikides reisil olles ei juhtuks seda, et kohalikke nende kultuurist ja usutaustast mitte aru saades solvataks.

Sama meelt on ka pikaajalise õpetajakogemusega Hugo Treffneri gümnaasiumi filosoofia ja religiooniloo õpetaja Toomas Jürgenstein.

«Tänapäeva maailma ei saa vist ilma religioone tundmata mõista – ei ühiskondlikke protsesse, ajalugu, kultuuri ega inimeste käitumismotiive. Annan loomulikult endale aru, et iga aineõpetaja tähtsustab eriliselt oma ainet, kuid ikkagi olen veendunud, et usundiõpetus võiks olla õpilase tunniplaani loomulik osa igas kooliastmes,» ütles Jürgenstein.

Eestis on usundiõpetus tänini olnud valikaine. Enamikes Euroopas maades kuulub religiooniloo õpetamine aga aineprogrammi. Nii on see teiste hulgas ka Soomes, Saksamaal, Inglismaal, Rootsis ja mujal.

Et haridusse ilma religiooniloo olulist lünka sisse ei jääks, on näiteks Soomes tavaks, et usundiloo loobuja peab selle asemel õppima vähemalt maailmavaateõpetust.

Religiooniloo õpetamise kohta pealt on vähemalt Eestis aga nii praktikutel kui ka teoreetikutel nn ateistlik propagandahirm. «Alati võib karta, et kui keegi läheb usundilugu õpetama, hakkab ta enda vaateid peale suruma ja kedagi näiteks kiriku rüppe suunama,» tõdes Soom, ent lisas, et see sõltub õpetaja pädevusest.

Jürgenstein lisas, et see on mõistetav, et usundite õpetamise teema on tundlik ning kindlasti on neid, kes mingil põhjusel Eestis omaks võetud avatud ja liberaalse lähenemisega usundiõpetuse tundides osaleda ei soovi.

«Olen oma õpetamistöö põhiliseks eesmärgiks pidanud ühelt poolt küll üldiste teadmiste esitamist religioonide kohta, kuid selle kõrval püüdnud õpilastele näidata, et religioon on tõsiseltvõetav elusfäär, kus sageli kohtuvad terav intellektuaalsus ja inimlik piiratus, keerulised struktuurid ja lihtsusetootlused,» seletas Jürgenstein.

Oma pisut enam kui kümneaastase õpetajatöö jooksul on Jürgenstein suhelnud eri religioonide ja religiooniga seotud

Toomas Jürgenstein proovib näidata, et usutunnistusest hoolimata on religioon tõsiseltvõetav elusfäär.

Foto: Aldo Luud/Õhtuleht/Scanpix

teemadel nii õpilaste kui ka lapsevanematega. Õpetades pole tal konflikte olnud ning õpilaste tagasiside on olnud pigem julgustav.

HASARTSED ARUTELUD

Usuteemade ja -probleemide üle arutlevad õpilased tema kinnitusele meeleldi. Õpilaste nägudelt võib lugeda vahel suisa mõnusat hasarti, kui nad näiteks otsivad nõrku kohti Canterbury Anselmi jumalatõestusest, millega Jumala mõiste kaudu tuletatakse ka tema reaalsus. Või siis analüüsivad Mahatma Gandhi mõtteid religioonidevaheliste suhete kohta või teevad Richard Dawkinsi usukriitikale omakorda kriitikat või nõustuvad sellega.

«Tundides ei jää kahtlustki, et need teemad on noortele intellektuaalselt ja kindlasti ka eksistentsiaalselt olulised,» kinnitas Jürgenstein. Tema meelest on klassis toimuvad diskussioonid religioossete probleemide üle

üheks parimaks viisiks õpilaste kriitilise mõtlemise ja analüüsivõime arendamiseks.

Praegu on usundiõpetuse parandatud ainekavad haridus- ja teadusministeeriumi kodulehel kõigile kättesaadavad. Usundiõpetuse I kooliastme kursusest on seal välja pakutud tavad, erinevate usunditega seonduvad lood ja üldised väärtused, II kooliastmes keskendutakse väärtustele ja eetilistele valikutele, III kooliastmes maailma erinevatele religioonidele.

Väljatöötatud gümnaasiumi kahest kursusest esimene on pühendatud üldistele usulistele probleemidele ja teine Eesti usulisele maastikule.

Töötatakse ka õppematerjalidega, kirjastuselt Koolibri ilmus käesoleval aastal soome keelest Eesti oludele kohandatud tõlkeõpik «Usundid. Müüdid, jumalad, tavad, sümbolid», järgmisel aastal on oodata gümnaasiumiõpiku ilmutist. ①

TARTU ÜLIKOOList KUI RAHVUSÜLIKOOList

Foto: Andres Tennus

Jaan Einasto

akadeemik, TÜ audoktor

Ülikooli roll rahvusriigi elus peaks olema intuiitiivselt selge. Näiteks Pihkva oblast saab lubada endale ülikooli puudumist ja piirduda pedagoogilise instituudi või mõne muu kutseharidust andva kõrgkooliga. On ju lähedal Peterburi ülikool, Moskva ülikoolist rääkimata.

Eesti on rahvusriik oma keele ja kultuuriga, seega saame Eestist kui kaasaegsest riigist kõnelda vaid siis, kui meil on olemas täiemõduline ülikool. Kõneldes ülikoolide ja teaduse rollist ühiskonnas, oleme sageli võtnud eeskuju Soomelt ja täiesti põhjendatult. Ülikoolid ja teadmiste põhinev kõrgtehnoloogiline tööstus on ju Soomes väga arenenud. Tihti räägime Nokia efektist.

Täna tahan kirjutada ühest teisest võib-olla veelgi ilmekamast näitest teaduse ja hariduse rolli kohta ühiskonnas – Iisraelist. Mu tutvumine Iisraeli looga oli üsna omapärane.

1983. aasta kevadel külastasin Princetoni. Perspektiivuuringu instituudi külaliskonnas kohtusin hommikueinel härrasmehega.

Olime hommikulauas kahekesi, mu kaaslane tutvustas end – ta oli professor Juval Ne’eman, tuntud füüsik ja universumi varase arengu uurija. Meil tekkis elav jutuajamine, kui ta kuulis, et olen Eestist. Mul oli kaasas äsja inglise keelde tõlgitud Kalevi poeg, mille mu Eesti sõbrad Marylandi ülikoolist olid äsja kinkinud. Ne’eman palus Kalevipoja tõlget laenuks.

Järgmisel hommikul kohtusime uuesti. Ta oli uurinud Kalevipoega põhjalikult, leides selles Soome Kalevalaga palju ühist, aga ka erinevat. Ta märkas kohe, et Kalevala sarnaneb rohkem tõelise rahvaeposega, samas kui Kalevipojal on teatud kompilatsioonitunnused. Selgus, et ta oli väga hästi kursis Soome kultuuriga.

Miks oli Ne’eman Soome eluga nii hästi tuttav, sain teada aastaid hiljem. Iisraeli iseseisvussõja (1948) ajal töötas ta armee luureosakonnas ning sõja lõppedes anti talle ülesanne – moodustada töörihm ja töötada välja kava Iisraeli riigi ülesehitamiseks.

Ne’eman arutles nõnda: normaalsel riigil peab olema rahvusvahelisel tasemel üldkallakuga ülikool ja tehniline ülikool. Vajaliku sisemaise konkurentsi tagamiseks peaks mõlemad olema kaks, seega kokku neli ülikooli.

Edasi uuris ta, kui suur peab olema elanikkond, et tagada ülikoolile rahvusvaheline tase. Võrdlusmaaks sobisid tema arvates väikeriigid, kelle naabrid on keeleliselt erinevad maad, mis sunniks arendama oma keelset kultuuri. Tema valik langes Soomele.

Ta uuris hoolega Soome kultuuri, ajalugu, eriti aga ülikoolidega seonduvat. Ta järeldas, et ühe rahvusvahelisel tasemel ülikooli tagamaaks peab olema vähemalt miljon inimest. See tulemus on üllatavalt täpne.

Maailma tippülikoolide taset uuritakse hoolega. Vastavad andmed näitavad, et ka praegu ei leidu üheski riigis tippülikoole rohkem, kui on selle maa elanike arv miljonites, pigem mitmeid kordi vähem.

Niisiis oli Ne'emani esimene järeldus: tuleb soodustada immigratsiooni, et viia elanike arv vähemalt nelja miljonini. Iisraeli riigi loomisel oli juudi soost elanike arv vaid umbes 600 000, praegu on elanikke 7,5 miljonit, neist kolmveerand juudid.

Teiseks tegi ta ettepanekuid, kuidas eelkõige ekspordile orienteeritud toodangu saamiseks luua immigrantidele elamise ja töötamise võimalused. Uute töökohtade kiireks loomiseks pakkus ta muu hulgas välja idee arendada kalliskivide lihvimist, mis oli omal ajal Kesk-Euroopa juutide üks olulisi tegevusalasid. Nii organiseeriti käsitöölise jaoks vastavate tööpinkide tootmine, et ka väikesed kollektiivid saaksid tööd alustada.

Toorkivid imporditi Lõuna-Aafrikast. Aastaid oli Iisrael maailma üks suurimaid lihvitud kalliskivide eksportijaid maailmas. Nüüdseks on muidugi välja arendatud paljud teised tootmisalad eeskätt kõrgtehnoloogia valdkonnas, mis annavad suurema osa Iisraeli ekspordist.

Selle loo juures on oluline, et Ne'emani kava võeti riigi ülesehitamisel tõepoolest aluseks. Kohe loodi uusi ülikoole ja teadusasutusi. Sellele sai Ne'eman ise kaasa aidata, olles Iisraeli teadusminister 1982–1984 ja 1990–1992. Iisraeli valitsuses on maailmanimedega teadlastel olnud kogu aeg oluline roll.

Üldteadust ja rakendusteadust püüti omavahel siduda, samuti rajati teadmiste ja kõrgtehnoloogial põhinev tööstus. Selleks oli praktiline hädavajadus. Kuna piirkond oli poliitiliselt ebastabiilne (pal-

jud Araabia riigid ei tunnistanud Iisraeli ja tegid korduvalt katseid riiki hävitada), siis valitses Iisraeli suhtes kõrgtehnoloogiliste relvade embargo. Iisrael oli sunnitud välja arendama vastavad uurimislaborid ja tööstuse.

Kui piirangud nõrgenesid, vabanes suur hulk kvalifitseeritud inimesi, kes leidsid rakenduse tsiviilteaduses ja tööstuses.

Praegu on Iisrael maailmas esikohal inseneride ja teadlaste arvult miljoni elaniku kohta, teaduskulutuste poolest sisemajanduse kogutoodangus, samuti kõrgtehnoloogiliste ettevõtete poolest. Iisraeli ekspordis on kõrgtehnoloogilistel toodetel tähtis roll. Sageli müüakse mitte tooteid, sest nende valmistamise kulud on mujal odavamad, vaid tehnoloogiat vastavate patentide ja muu taolisega. Viimastel aastatel on kõige kiiremini arenenud moodsal biotehnoloogial põhinev arendustegevus ja tootmine, samuti IT valdkond.

Kui tulla tagasi Eestisse, siis on selge, et meie ainus rahvusvaheliselt arvestatav ülikool on Tartu ülikool. Nii oma traditsioonide, tegevuse mitmekesisuse (üldülikool) kui ka taseme poolest. Selles mõttes on igati õigustatud Tartu ülikoolile rahvusülikooli staatuse andmine.

Tartu ülikoolist ja temaga seotud asutustest on juba välja kasvanud mitmeid rakendusliku tähtsusega kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid. Esimesteks olid füüsika instituudi baasil tekkinud ettevõtted Tartu teaduspargis, seejärel biotehnoloogia ettevõtted. Eriti kõrgelt tuleb hinnata meie geenivaramu loomist, mille tähtsus ületab kaugelt sisemaise vajaduse. Tiptehnoloogia rakendusi on muidugi ka väljaspool akadeemilisi asutusi, olgu nende näideteks Skype ja Regio.

Tartu ülikoolile kui rahvusülikoolile on muidugi tähtsad mitte ainult rakenduslikud alad, vaid ka meie keelt ja kultuuri uurivad ja arendavad alad. Ka siin on Eesti teadlaskonnal rahvusvahelisel tasemel saavutusi. Olgu üheks näiteks eesti keele kui teadus- ja kultuurkeeles arendamine talupojakeelest, mis sai alguse ärkamisajal ja oli eriti intensiivne Eesti iseseisvuse esimesel perioodil. Uurimist väärrib Eesti kogemus rahumeelsest väljumisest totalitaarsest nõukogude süsteemist.

Kui rääkida Tartu ülikoolist kui rahvusvaheliselt

IISRAELI PROFESSOR JUVAL NE'EMAN, TUNTUD FÜÜSIK, UURIS HOOLEGA SOOME KULTUURI, AJALUGU, ERITI AGA ÜLIKOOLIDEGA SEONDUVAT. TA JÄRELDAS, ET ÜHE RAHVUSVAHELISEL TASEMEL ÜLIKOOLI TAGAMAAS PEAB OLEMA VÄHEMALT MILJON INIMEST. SEE TULEMUS ON ÜLLATAVALT TÄPNE.

arvestatavast õppe- ja teadusasutusest, siis on veel üsna palju vaja teha, et jõuda vastavale tasemele. Kõrgtasemel ülikooli teadusasutuste koosseisus on reeglina vaid kolmandik alalise staatusega õppejõude ja teadlasi. Teine kolmandik on üliõpilased ja doktorandid, kolmas kolmandik välisuurijad, olgu siis järeldoktori või kutsutud teadlase või külalisprofessori staatuses.

Teadusasutuste juhtide, samuti külalisteadlaste konkursid on rahvusvahelised. Et see toimiks, peavad ka palgad olema rahvusvahelises mõttes konkurentsivõimelised. Tartu ülikool on teinud pingutusi, et vähemalt professorite palgad läheneksid rahvusvahelisele standardile. Seda ei saa aga öelda tavateadlaste kohta, kelle palgad tulevad põhiliselt teaduse sihtfinantseeritavate teemade vahenditest. Need vahendid on praegu veel nii piiratud, et võimaldavad teadlastele palku, mis vaid pisut ületavad Eesti keskmist, kui sedagi.

Eesti teaduskorraldus on üks paremaid endisest nõukogude süsteemist väljunud riikidest, kuid siin saab nii mõndagi teha paremini, et viia meie teadus- ja arendustegevus paremale tasemele. Neid võimalu-

EESTI TEADUSKORRALDUS ON ÜKS PAREMAID ENDISEST NÕUKOGUDE SÜSTEEMIST VÄLJUNUD RIIKIDEST, KUID SIIN SAAB NII MÕNDAGI TEHA PAREMINI, ET VIIA MEIE TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUS PAREMALE TASEMELE. NEID VÕIMALUSI ON ARUTATUD VABARIIGI PRESIDENDI MÕTTEKOJAS.

si on arutatud Vabariigi Presidendi mõttekojas.

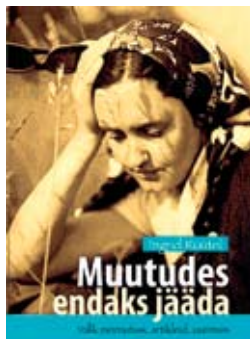
Eesti riik on viimastel aastatel teinud palju pingutusi, et meie teaduse ja ülikoolide olukorda parandada. Uurimis- ja arendustegevusele suunatud vahendite hulk, kaasa arvatud Euroopa toetusfondidest saadud vahendid, on kasvanud kiiremini kui enamikes teistes riikides. Siiski on veel pikk maa käia, enne kui võime rääkida Eestist kui kõrgtehnoloogiale rajatud riigist, ning Tartu ülikoolist kui maailma tippülikoolide hulka kuuluvast õppe- ja teadusasutusest.

TÜ raamatupood soovitab:

mihkel
mutt
mälestused
IV
KANDILISED SAMBAD. ÜLIKOOL

Mälestused IV
Kandilised sambad.
Ülikool
Mihkel Mutt
Kirjastus Fabian, 2010
Kõva köide, 239 lk,
ISBN: 9789985965078

hind: 235 kr

Muutudes endaks
jääda. Valik meenutusi,
artikleid, uurimusi
Ingrid Rüütel
Kirjastus Tea, 2010
Kõva köide, 632 lk,
ISBN: 9789949240098

hind: 470 kr

Raadi raamat: pildid
sündinud asjadest
Ca 500 fotot, artiklid
eesti, inglise, vene ja
saksa keeles

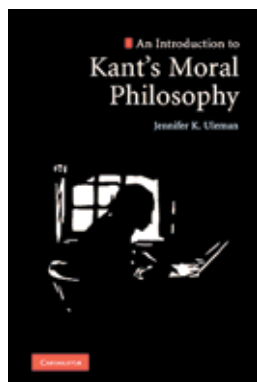
Koostajad: Ülo Siimets,
Sirje Madisson, Jane Liiv
Eesti Rahva Muuseum,
Eesti Rahva Muuseumi
Sõprade Selts, 2010
Kõva köide, 312 lk,
ISBN: 9789949417605

hind: 688 kr

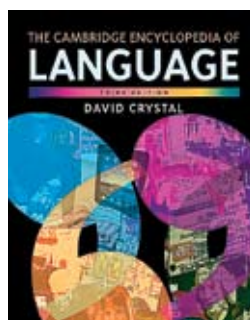
Culture and Explosion
Juri Lotman
Toim. Marina Grishakova,
tõlk. Wilma Clark
Mouton de Gruyter,
15.09.2010
Pehme köide. 195 lk,
ISBN: 9783110218466

hind: 550 kr

Introduction to Kant's
Moral Philosophy
Jennifer K. Uleman
Cambridge University
Press, 2010
Pehme köide, 200 lk,
ISBN: 9780521136440

hind: 327 kr

Cambridge Encyclope-
dia of Language 3rd
Revised edition
David Crystal
Cambridge University
Press, 2010
Pehme köide, 524 lk,
ISBN: 9780521736503

hind: 481 kr

Võõrkeelse kirjanduse tellimine
TÜ liikmeskonnale kehtib soodustus 10%
veebipood – www.ut.ee/raamatupood

Ülikooli 11
E–R 10 –18
L 10 –16

TOIVO LEIGER – 65

Foto: Andres Tennus

Tänavu 23. detsembril tähistab oma 65. sünnipäeva matemaatika instituudi juhataja professor Toivo Leiger.

Toivo Leiger on sündinud Haapsalus. Kui ta 1964. aastal lõpetas hõbemedaliga Kärddla keskkooli, astus ta õppima Tartu riiklikus ülikoolis, mille lõpetas matemaatikuna 1973. aastal. Sellest aastast algas ka tema töö meie ülikoolis.

Professor Gunnar Kangro

mõjutusel huvitus ta summeeruvusteoorist, mis kõrvuti topoloogiliste vektorruumide teooria ja jadaruumide teooriaga on jäänudki tema viljakate matemaatiliste uuringute keskmesse.

1979. aastal kaitses Leiger Uurali riiklikus ülikoolis kandidaadikraadi.

Järgnes õppejõutöö matemaatilises analüüsis, funktsionaalanalüüsis, summeeruvusteoorias ja topoloogiliste vektorruumide teoorias.

Üliõpilastele on alati korrektne ja härrasmehelik õppejõud Leiger ikka meeldinud – tal on olnud palju juhendatavaid.

Leigeri enda teadustöid iseloomustab, nagu seda on kord varem juba kirjastõnas mainitud, sisukus, viimistletus ja väljapeetus – nii nagu teda ennast ja tema tegusid. Tema teadustegevust on kahtlemata mõjutanud pikemad enesetäiendamised Saksamaal ning tänu sellele tekkinud võimas teadustandem, mille teiseks liik-

meks on professor Johann Boos Hageni ülikoolist.

Alates 1992. aastast on Toivo Leiger matemaatilise analüüsi professor. Aastatel 1994–2003 oli ta dekaan. Need olid ülikoolis mitmete oluliste muutuste aastad. Töötati välja ja rakendati uusi õppekavasid.

Arvutitega seonduvad kiired arengud tõid kaasa ka teaduskonna sisemiste jõujoonte muudatusi. Nii juhtuski, et Toivo Leiger alustas matemaatikateaduskonna dekaanina ja lõpetas matemaatika-informaatikateaduskonna dekaanina. Selle perioodi sisse jääb ka teaduskonna ühe unistuse teostumine – oma maja ehitamine. Soliidse juhtimisstiili ja tasakaalukuse tõttu võitis ta teaduskonna liikmete lugupidamise ning autoriteedi ka dekaanidest kolleegide hulgas.

Kui professor Leigeri kabinetti minna, siis sageli istub ta kõrvuti juhendatava tudengiga. Nii jäägu-gi! Jõudu!

RAUL-ALLAN KIIVET – 50

Foto: erakogu

30. novembril tähistab oma 50. sünnipäeva arstiteaduskonna tervishoiu instituudi juhataja professor Raul-Allan Kiivet.

Raul Kiivet lõpetas 1977. aastal Tallinna 7. keskkooli ning 1985. aastal Tartu ülikooli arstiteaduskonna *cum laude*.

Teadusest huvitatuna asus ta tööle farmakoloogia instituuti ning juba kolm aastat hiljem kaitses professor Lembit Allikmetsa juhendamisel meditsiinikandidaadi kraadi.

1990. aastate keskepaik tõi uusi tuuli rahvatervishoiu eriala

arendamisel. Tervishoiu instituudi laiendamiskava osana avati tervishoiukorralduse professor, kuhu Raul Kiivet 1996. aastal edukalt kandideeris.

Ees ootas uus horisont ja palju põnevat tööd tervishoiukorralduse õpetamises ja arendustöös. 1998. aastal otsis toonane tervishoiu instituudi juhataja professor Astrid Saava mantlipärijat ning sellesse rolli sobis hästi just Raul Kiivet. 1999. aastal jõudis ta doktorikraadi kaitsmiseni Karolinska Instituudis Rootsis. Tema doktoritöö käsitles ravimite kasutuse

uuringuid, millest juhindudes hakati arendama ravimipoliitikat Eestis.

Tema teadusorganisatsioonilise ja -administratiivse tegevuse amplituud on lai, ta on olnud Teaduste Akadeemia rahvastiku ja rahvatervise nõukogu liige, ETF-i arstiteaduste ekspertkomisjoni liige, TÜ rahvatervise kraadinõukogu esimees ning Euroopa teadus- ja tehnoloogiakoostöö komitee ja Euroopa ravimiagentuuri inimesel kasutatavate ravimite komitee liige.

Raul Kiivet on korraldanud ja edendanud arstiteaduskonna

elu, töötades aastatel 2000–2006 internatuuri ja residentuuri prodekaanina.

Uutele väljakutsetele avatuna töötas ta 2007–2009 Maailma Terviseorganisatsioonis ravimite prekvalifikatsiooni programmis. Raul Kiiveti arvukad publikatsioonid käsitlevad farmakoepidemioloogiat, tervishoiuteenuseid ja tervishoiuökonomikat. Tema juhendamisel on kaitstud kümme magistrikraadi ja üks doktorkraad.

Vaadates Eesti teaduse bioograafilist leksikoni, on ilmne tema suguvõsa põlvkondade akadee-

miline järjepidevus. Tema vanaisa Johannes Kiivet oli pedagoog ning tunnustatud haridus- ja teadusorganisaator ning isa Gunnar Kiivet on kõrgelt hinnatud tehnikateadlane.

Kolleegid tunnevad Raul Kiivetit kui head organisaatorit ning väga süstemaatilist inimest. Suurt pühendumust tööle aitab ellu viia tema toetav perekond ja sportlik vaim.

Õnnitleme juubilari!

**Kolleegid tervishoiu
instituudist**

Õnnitleme

85 Evald Mäepalu, kehakultuuri-teaduskonna emeriitdotsent – 8. detsember

80 Hubert-Viktor Kahn, arstiteaduskonna emeriitprofessor – 6. detsember

Selma Teesalu, arstiteaduskonna emeriitprofessor – 15. detsember

75 Märt Saarma, arstiteaduskonna emeriitprofessor – 21. detsember

65 Anu Tüür, meditsiinilise biokeemia õppetooli laborant – 9. detsember

Toivo Leiger, matemaatika instituudi matemaatilise analüüsi professor, matemaatika instituudi juhataja – 23. detsember

60 Eve Reiljan, närvikliiniku laborant – 8. detsember

Jüri Liventaal, võrdleva õiguste aduse assistent – 13. detsember
Ülle Narusson, raamatupidaja – 26. detsember

55 Uno Hämarik, matemaatika instituudi diferentsiaal- ja integraalvõrrandite dotsent – 19. detsember

50 Andrus Tool, filosoofia ajaloo lektor – 5. detsember
Margus Lember, sisehaiguste propedeutika professor, arstiteaduskonna residentuuriprodekaan, sisekliiniku juhataja – 12. detsember

45 Sulev Alajõe, TÜ Pärnu kolledži arendusosakonna juhataja – 10. detsember

40 Reeli Sirotkina, sotsiaaltöö assistent – 4. detsember
Pire Teras, eesti keele foneetika teadur – 13. detsember
Kelli Sander, matemaatilise

statistika instituudi referent – 16. detsember

Mati Kose, ökosüsteemide majandamise osakonna loodusvarade rakendamise teadur – 19. detsember

Ernst Tungel, teoreetilise mehaanika teadur – 19. detsember

35 Kaarel Relve, keskkonnaõiguse lektor – 3. detsember

Kaido Sillar, keemilise füüsika teadur – 14. detsember

Ave Sarapuu, kolloid- ja keskkonnakeemia teadur – 21. detsember

Aliis Liin, õigusnõunik – 29. detsember

30 Vahur Valdna, ettevõtlussuhete koordinaator – 5. detsember

Merike Vellend, õiguste aduskonna õppekorralduse spetsialist – 6. detsember

Kessy Abarenkov, mükoloogia õppetooli arvutispetsialist – 18. detsember

KAITSMISED

8. detsembril kell 15 kaitseb **Daisy Volmer** farmaatsia instituudi auditoriumis 707 (Nooruse 1) *doctor philosophiae* (farmaatsia) kraadi kaitsmiseks esitatud väitekirja «The development of community pharmacy services in Estonia – public and professional perceptions 1993-2006» («Jaemüügiapteekide areng Eestis – avalik ja erialane arvamus 1993-2006»). Juhendajad prof Peep Veski (TÜ farmaatsia instituut) ja PhD J. Simon Bell (Ida-Soome ülikool), oponent prof Anna Birna Almarsdóttir PhD, M.S.Pharm (Islandi ülikool).

9. detsembril kell 16.15 kaitseb **Vladimir Sazonov** TÜ nõukogu saalis doktoritööd «Die Königstitel und -epitheta in Assyrien, im Hethiterreich und in Nord-syrien (Ugarit, Emar, Karkemiš) in der mittellassyrischen Zeit: Strukturelle Gemeinsamkeiten, Unterschiede und gegenseitige Beeinflussung» («Kuninga tiitlid ja epiteedid Assüürias, Hetiidi kuningriigis ja Põhja-Süürias (Ugarit, Emar, Karkemiš) kesk-assüüria ajastul: struktuursed sarnasused, erinevused ja vastastikune mõju») *doctor philosophiae* (ajalugu) teaduskraadi taotlemiseks. Juhendajad dr Mait Kõiv ja dr Amar Annus, oponent dr Gerfrid G. W. Müller (Würzburgi ülikooli muinasteaduste instituut).

10. detsembril kell 14.15 (Liivi 2-405) kaitseb **Vesal Vojdani** doktoritööd «Static Data Race Analysis of Heap-Manipulating C Programs» («Dünaamilist mälu töötlevate C programmide staatiline andmejooksude analüüs») kraadi *doctor philosophiae* (informaatika) saamiseks. Juhendajad prof Varmo Vene (Tartu ülikool) ja prof Helmut Seidl (Technische Universität München), oponentid prof Alan Mycroft (Cambridge'i ülikool) ja dr Keiko Nakata (TTÜ küberneetika instituut).

10. detsembril kell 14.15 kaitseb **Valts Ernštreits** eesti ja üldkeeleteaduse instituudis (TÜ nõukogu saal) doktoritööd «Liivi kirjakeele kujunemine» («Development of Livonian literary language»). Juhendaja filoloogiadoktor Tiit-Rein Viitso, oponent prof dr Eberhard Winkler (Göttingeni ülikool).

13. detsembril kell 10 kaitseb **Roosmarii Kurvits** (ajakirjandus) sotsiaal- ja haridusteaduskonna nõukogus (TÜ nõukogu saal) doktoriväitekirja «Eesti ajalehtede väljumine 1806-2005» («The Visual Form

of Estonian Newspapers from 1806 to 2005»). Juhendaja prof Epp Lauk (Yyväskylä ülikool), oponentid prof Seppo Zetterberg (Jyväskylä ülikool) ja prof Rein Veidemann (Tallinna ülikool).

14. detsembril kell 16.15 kaitseb **Peeter Espak** usuteaduskonna nõukogus (TÜ nõukogu saal) doktoritööd «The God Enki in Sumerian Royal Ideology and Mythology» («Jumal Enki Sumeri kuninglikus ideoloogias ja mütolooias») *doctor philosophiae* (usuteadus) kraadi taotlemiseks. Juhendajad prof Thomas Richard Kämmerer ja prof Tarmo Kulmar, oponent prof Vladimir Emelyanov (Peterburi ülikool).

15. detsembril kell 10 kaitseb ajakirjanduse doktorant **Kadri Ugur** sotsiaal- ja haridusteaduskonna nõukogus (TÜ nõukogu saal) doktoriväitekirja «Implementation of the Concept of Media Education in the Estonian Formal Education System» («Meediaõpetuse kontseptsiooni rakendamine Eesti formaalhariduses»). Juhendaja dotsent Halliki Harro-Loit, oponent: prof Reijo Kupiainen (Aalto ülikool).

15. detsembril kell 14.15 kaitseb TÜ nõukogu saalis doktoritööd keskkonnatehnoloogia erialal **Riho Mõtlep** «Composition and diagenesis of oil shale industrial solid wastes» («Põlevkivitööstuse tahkete jäätmete koostis ja diagenees») PhD kraadi saamiseks keskkonnatehnoloogia erialal. Juhendaja prof Kalle Kirsimäe, PhD (TÜ ökoloogia ja maateaduste instituut), oponent prof Ron Zevenhoven, PhD (Åbo Akademi, Soome).

16. detsembril kell 12.15 kaitseb Lai 40-218 (prof A. Vaga nim. auditorium) TÜ ökoloogia ja maateaduste instituudi botaanika osakonna doktorant **Kersti Kangro** doktoritööd «The response of phytoplankton community to the changes in nutrient loading» («Toiteainete mõju fütoplanktoni koosluse dünaamikale»). Juhendaja vanemteadur Kalle Olli, oponent prof Angela Wulff, PhD (Göteborgi ülikool).

16. detsembril kell 14.15 kaitseb Tartu ülikooli majandusteaduskonnas (Narva mnt 4, ruumis B306) **Dorel Tamm** doktoritööd «Alignment between the factors of the innovation process and public sector innovation support measures: an analysis of Estonian dairy processors and biotechnology enterprises» («Innovatsiooniprotsessi tegurite ja avaliku sektori

innovatsiooni toetusmeetmestiku vaheline kattuvus: Eesti piimatöötajate ja biotehnoloogia ettevõtete analüüs»). Juhendajad prof Urmas Varblane (PhD) (Tartu ülikool) ja prof Nick von Tunzelmann (PhD, Sussexi ülikool), oponendid Jari Romanainen (PhD, Tekes, Helsingi) ja Erik Terk (PhD) (Eesti tuleviku-uuringute instituut).

16. detsembril kell 16.15 kaitseb **Piret Lotman** usuteaduskonna nõukogus (TÜ nõukogu saal) doktoritööd «Heinrich Stahli pastoraalne tegevus Rootsi Läänemereprovintides 17. sajandi esimesel poolel» («Heinrich Stahl's Pastoral Activities in the Swedish Baltic Provinces in the first half of the 17th Century») *doctor theologiae* kraadi taotlemiseks. Juhendaja prof Riho Altnurme, oponent Kari Tarkiainen, PhD, riigiarhiivar emeritus (Soome).

17. detsembril kell 14.00 kaitseb **Ranno Rätsep** Biomedikumi auditooriumis 1006 (Ravila 19) doktoritööd «Genetics of psoriasis and vitiligo, focus on IL10 family cytokines» («Psoriaasi ja vitiliigo geneetika IL10 perekonna tsütokiinide aspektist») neuroteaduste erialal. Juhendajad prof Sulev Kõks (TÜ füsioloogia instituut), emeriitprof Helgi Silm (TÜ nahahaiguste kliinik), prof Eero Vasar (TÜ füsioloogia instituut) ja dotsent Külli Kingo (TÜ nahahaiguste kliinik), oponent dotsent Päivi Saavalainen (Helsingi ülikool).

17. detsembril kell 14.15 kaitseb **Igor Zaytsev** TÜ nõukogu saalis doktoritööd «Bioaugmentation in LWA-filled horizontal subsurface flow filters for wastewater treatment: Impact of flow regime, temperature and donor system» («Bioaugmentatsioon LWA substraadiga horisontaalfiltris reovee puhastuseks: voolurežiimi, temperatuuri ja doonorsüsteemi mõju») keskkonnatehnoloogia erialal. Juhendajad prof Ülo Mander, bioloogiaknd (TÜ ökoloogia ja maateaduste instituut) ja teadur Kaspar Nurk, PhD (TÜ ökoloogia ja maateaduste instituut), oponent Jan Vymazal, PhD (Tšehhi eluteaduste ülikool).

20. detsembril kell 11 (J. Liivi 2-403) kaitseb **La-**

riisa Roots doktoritööd «Free vibrations of stepped cylindrical shells containing cracks» («Pragudega silindriliste koorikute vaba võnkumine») *doctor philosophiae* (matemaatika) kraadi saamiseks. Juhendaja prof Jaan Lellep (Tartu ülikool), oponendid dr. rer. nat., prof Werner H. Schmidt Greifswaldi Ernst-Moritz-Arndt ülikool) ja *prof emeritus* Martti Mikkola (Aalto ülikool).

20. detsembril kell 13 kaitseb **Joachim M. Gerhold** Tartu ülikooli molekulaar- ja rakubioloogia instituudis (Riia 23-217) doktoritööd «Replication and Recombination of mitochondrial DNA in Yeast» («Mitokondriaalse DNA replikatsioon ja rekombinatsioon pärmis») biokeemia erialal. Juhendaja TÜ MRI prof Juhan Sedman, oponent prof Howard T. Jacobs (Tampere ülikool).

21. detsembril kell 10.15 kaitseb **Kaido Soosaar** TÜ nõukogu saalis doktoritööd «Greenhouse gas fluxes in rural landscapes of Estonia» («Kasvuhoo- negaaside emissioon Eesti maastikes») geograafia erialal. Juhendaja prof Ülo Mander, oponent prof Siegfried Fleischer (Halmstadi Ülikool, Rootsi).

22. detsembril kell 10.15 kaitseb **Jaan Pärn** TÜ nõukogu saalis doktoritööd «Landscape factors in material transport from rural catchments in Estonia» («Toitainete ärakande maastikulised tegurid Eesti valglatest») *doctor philosophiae* kraadi saamiseks geograafia erialal. Juhendaja prof Ülo Mander, knd (bioloogia) (TÜ ökoloogia ja maateaduste instituut), oponent prof Gilles Pinay, PhD (Birminghami ülikool).

22. detsembril kell 11 kaitseb **Terje Raudsepp** Tartu ülikooli loodus- ja tehnoloogiategaduskonnas (TÜ Chemicum aud. 1021, Tartu, Ravila 14A) doktoritööd «Influence of dopant anions on the electrochemical properties of polypyrrole films» («Dopant-anioonide mõju polüpürrooli elektrokeemilistele omadustele») keemia erialal. Juhendajad *prof emeritus* Jüri Tamm ja PhD Tarmo Tamm, oponendid prof Mikhael Levi ja prof Andres Öpik.

TARTU ÜLIKOOI SIHTASUTUSE STIPENDIAADID SÜGISSEMESTRIL 2010

2. detsembril kell 14 annab TÜ sihtasutus ülikoo-

li ajaloo muuseumi valges saalis kätte stipendiumid 64 üliõpilasele, teadlasele ja TÜ töötajale. Kokku jagatakse välja 901 400 krooni.

Tartu Ülikooli Raefondi stipendium (a 10 000

krooni) – **Mariliis Perend** (arstiteaduskonna 3. a üliõpilane), **Kats Kivistik** (sotsiaal- ja haridusteaduskonna 3. a doktorant), **Mihkel Pajusalu** (loodus- ja tehnoloogiateaduskonna 1. a doktorant), **Katre Koppel** (filosoofiateaduskonna 3. a üliõpilane), **Marko Lõoke** (loodus- ja tehnoloogiateaduskonna 4. a doktorant), **Liina Nurk** (õigusteaduskonna 1. a magistrant), **Raivo Prank** (usuteaduskonna 1. a magistrant), **Kairi Kangro** (matemaatika-informaatikateaduskonna 2. a üliõpilane).

Raefondi preemia (‘a 25 000 krooni) – TÜ Eesti Geenivaramu direktor, professor **Andres Metspalu**, TÜ teaduskooli direktor **Viire Sepp** ja TÜ filosoofiateaduskonna professor **Peeter Torop**.

Ants ja Laine Silvere ning Sigfried Panti mälestusstipendium (‘a 10 000 krooni) – **Reeli Lonks** (Viljandi kultuuriakadeemia 1. a üliõpilane), **Maarja Ränkel** (arstiteaduskonna 2. a üliõpilane), **Nele Gellert** (sotsiaal- ja haridusteaduskonna 2. a magistrant)

TÜ Seitsmenda Samba stipendium (‘a 20 000 krooni) – **Mall Eltermaa** (arstiteaduskonna 5. a üliõpilane) ja **Liis Uusküla** (loodus- ja tehnoloogia-teaduskonna 4. a doktorant)

Udo Mällo stipendium (‘a 48 000 krooni) – **Ingmar Jaska** (filosoofiateaduskonna 2. a magistrant)

Estraveli reisisihi stipendium – **Helen Kask** (madememaatika-informaatikateaduskonna 3. a üliõpilane; 9000 krooni), **Kaisa Tähe** (Pärnu kolledži 2. a üliõpilane; 9000 krooni), **Paulin Mitt** (kehakultuuriteaduskonna 3. a üliõpilane; 3000 krooni), **Eneli Külaots** (filosoofiateaduskonna 3. a üliõpilane; 2500 krooni), **Liis Raamat** (filosoofiateaduskonna 2. a magistrant; 5000 krooni), **Evelyn Uisk** (Viljandi kultuuriakadeemia 2. a üliõpilane; 1500 krooni)

Kaleva Traveli reisistipendium – **Kristel Kotta** (filosoofiateaduskonna 2. a magistrant; 2500 krooni), **Kersten Lehismets** (filosoofiateaduskonna 2. a doktorant; 15 000 krooni), **Marie Abel** (arstiteaduskonna 4. a üliõpilane; 15 000 krooni), **Laura Kask** (õigusteaduskonna 1. a magistrant; 4500 krooni), **Hardi Rikand** (õigusteaduskonna 1. a magistrant; 4500 krooni), **Kristjan Mägi** (õigusteaduskonna 1. a magistrant; 4500 krooni), **Siim Vahtrus**

(õigusteaduskonna 2. a magistrant; 4500 krooni), **Mari Nuga** (loodus- ja tehnoloogiateaduskonna 4. a doktorant; 15 000 krooni), **Niina Voropajeva** (loodus- ja tehnoloogiateaduskonna 4. a doktorant; 6000 krooni), **Helin Räägel** (loodus- ja tehnoloogiateaduskonna 4. a doktorant; 14 000 krooni) ja **Mai Beilmann** (sotsiaal- ja haridusteaduskonna 4. a doktorant; 5000 krooni).

Andreas ja Elmerice Traksi stipendium – **Olga Dobrõdnjova** (oftalmoloogia arst-resident; 21 400 krooni), **Egle Kalev** (õigusteaduskonna 1. a doktorant; 10 000 krooni), **Marika Kütt** (õigusteaduskonna 2. a magistrant; 25 000 krooni), **Virgi Kobin** (õigusteaduskonna 1. a magistrant; 20 000 krooni) ja **Kaarel Aus** (majandusteaduskonna 2. a magistrant; 31 500 krooni).

Fontese stipendium – **Maret Ahonen** (majandusteaduskonna 1. a doktorant; 30 000 krooni)

Stipendiumid arstiteaduskonna üliõpilastele ja teaduritele:

Hilda ja Harri Mägi stipendium – **Karin Kogermann** (arstiteaduskonna vanemteadur; 20 000 krooni) ja **Tõnu Vooder** (arstiteaduskonna assistent; 20 000 krooni);

Liisa Kolumbuse stipendium – **Irina Kerna** (4. a doktorant; 20 000 krooni) ja **Made Laanpere** (4. a doktorant; 20 000 krooni);

Laste kliiniliste uuringute fondi stipendium – **Ülle Parm** (4. a doktorant; 15 000 krooni);

Leander-Georg Vehiku stipendium – **Kerli Mooses** (2. a üliõpilane; 10 000 krooni);

Eugen Püssi stipendium – **Annika Toomik** (2. a üliõpilane; 10 000 krooni);

Heino Kruse stipendium – **Julia Maslovskaja** (4. a doktorant; 10 000 krooni).

Stipendiumid kehakultuuriteaduskonna üliõpilastele ja teaduritele:

Atko-Meeme Viru stipendium – **Maret Pihu** (kehakultuuriteaduskonna teadur; 30 000 krooni);

Fred Kudu stipendium – **Grit Shadeiko** (3. a üliõpilane; 15 000 krooni).

Stipendiumid filosoofiateaduskonna üliõpilastele ja teaduritele:

Valter Niiluse preemia (‘a 10 000 krooni) – **Eva-Liina Asu** (foneetika teadur) ja **Triinu Laan** (2. a magistrant);

Gustav Teichmülleri stipendium – **Jaanus Sooväli** (3. a doktorant; 10 000 krooni);

Voldemar Siimoni stipendium ‘a 10 000 krooni – **Jaanika Jaanits** (etnoloogia 2. a) ja **Marie Saarkoppel** (eesti ja soome-ugri keeleteaduse 2. a magistrant)

Stipendiumid õigusteaduskonna üliõpilastele:

Urmas Sõõrumaa stipendium (‘a 25 000 krooni) – **Holger Nõmm** ja **Triinu Kinkar** (2. a magistrandid);

Arno Mägi stipendium – **Gerly Lõhmus** (1. a magistrant; 30 000 krooni).

Stipendiumid majandusteaduskonna üliõpilastele ja teaduritele:

Voldemar Jaanbergi stipendium (‘a 15 000 krooni) – **Oliver Lukason** (4. a doktorant) ja **Anne Reino** (teadur);

Karl ja Erika Inno stipendium – **Kaspar Ojasoo** (1. a magistrant; 10 000 krooni).

Stipendiumid teistele teaduskondadele:

Reet Montoneni mäletusstipendium – **Liis Nõupuu** (psühholoogia eriala 1. a magistrant; 10 000 krooni);

Perekond Tschishewsky stipendium – **Kaisa Ilves** (Pärnu kolledži 3. a üliõpilane; 10 000 krooni);

Lev Vassiljevi stipendium – **Tiiu Kelviste** (kartoograafia 2. a doktorant; 10 000 krooni).

JURI LOTMANI STIPENDIUM

MTÜ Juri Lotmani fond kuulutab välja stipendiumikonkursi Tartu ülikooli magistrantidele ja doktorantidele, kes oma uurimistöös jätkavad J. Lotmani ja tema koolkonna traditsioone filoloogias ja semiootikas.

2011. a antakse välja kaks 4000-kroonilist stipendiumi vene filoloogia ning semiootika ja kultuuriteooria eriala magistrantidele või doktorantidele. Stipendiaatide nimed tehakse teatavaks Juri Lotmani sünniaastapäeval 28. veebruaril 2011.

Stipendiumi taotlemiseks võib esitada originaalse uurimistöö (trükitis ilmunud või trükki antud) – teadusliku artikli või artiklite seeria, kaitstud bakalaureuse- või magistrantide ja spetsiaalselt stipendiumikonkursile kirjutatud tööd, mis on valminud viimase kahe aasta jooksul konkursile esitamise kuupäevast arvates. Konkursitööde temaatika ei ole

piiratud. Konkursile esitatud tööd võivad olla eesti, vene või inglise keeles ning peavad olema varustatud teises keeles resümega.

Konkursitööd palume esitada ühes eksemplaris paberil ja elektrooniliselt 15. detsembriks (k. a) vene kirjanduse õppetooli aadressil Näituse 2-218 (filoloogiatööd) ja Tiigi 78-307 (semiootikatööd).

Stipendiumi taotlejal tuleb esitada lisaks konkursitööle:

- Akadeemiline CV
- Teadusliku juhendaja soovitus
- Akadeemiline öiend õpitulemuste kohta (esimese aasta magistrantidel ja doktorantidel vastavalt bakalaureuse- või magistrantide diplomi akadeemilise öiendi koopia)

Lisainfo: A.Tšekada, Germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut, tel 7 376 352, alisija.tsekada@ut.ee; U. Urm, filosoofia ja semiootika instituut, tel 7 375 933, ulvi.urm@ut.ee

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid 75. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi materjaliteaduse osakonna vanemteadur **Aleks Aidla** ja 60. sünnipäeval filosoofiateaduskonna kultuurisemiootika professor **Peeter Torop**.

TÜ aumärgi ja tänukirjaga tunnustati 80. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia instituudi peametroloogi **Olev Saksa**.

TÜ tänukirja pälvisid 75. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi heakorratöölise **Ülo-Lembit Nahkur**, 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna mereinstituudi

ihtüoloogilise materjali koguja **Aime Pahverk**, 60. sünnipäeval raamatukogu kogude arenduse osakon-

na raamatukoguhoidja **Tähe Kolk** ja 50. sünnipäeval Tartu abilinnapea **Karin Jaanson**.

TEATED

TÜ aul: 1. detsember kell 12-15 **emakeelse ülikooli 91. aastapäeva aktus**; 2. detsember kell 19-21 **raamatuesitluskontsert** «Valgre legend», musitseerivad Tõnu Raadik ja Henn Rebane, tekste loeb Jüri Aarma, piletid Piletilevis ja kohapeal 125 kr; 3. detsember kell 12-15 Ludvig Puusepa nimelise **neuroloogide ja neurokirurgide seltsi talveseminar**; 4. detsember kell 16-18 **Alfred Benderi 90. sünnipäeva kontsert**, esinevad Tartu poistekoor, puhkpilliorkester Tartu, Tartu Senior Swing Band; 5. detsember kell 12-14 **Soome 93. iseseisvuspäeva aktus-kontsert**, peokõne kannab ette ajaloo professor Seppo Zetterberg, esinevad akordionistid Kaisa Kujanpää ja Kulno Malva; 9. detsember kell 19-21 **Miina Härma gümnaasiumi kontsert**; 10. detsember kell 18-20 H. Elleri nimelise **Tartu muusikakooli aastapäeva kontsert**; 11. detsember kell 19-21 noorte segakoori **Vox Populi kontsert**; 15. detsember kell 19-21 **arstiteaduskonna kontsert**, esineb Silvi Vrait; 17. detsember kell 17-20 **H. Elleri nimelise muusikakooli kontsert** «Tulevikumuusikud», esinevad noorteosakond, solistid, orkester; 18. detsember kell 17-19 **Akadeemilise Naiskoori ja Akadeemilise Meeskoori jõulukontsert**; 19. detsember kell 18-20 **Tartu ülikooli sümfooniaorkestri ja Camerata Universitatis jõulukontsert**; 28. detsember kell 20-21 esinevad **Riho Sibul ja Jaan Sööt**; 29. detsember kell 19 orkestri **Popsid kontsert**; 30. detsember kell 19-20.15 Tanel Joametsa **valge klaveri kontsert**.

TÜ pensionäride ühingus Vitae: 2. detsembril kell 12.30 arstide klubi, 6. detsembril kell 16 käsitööklubi, 9. ja 14. detsembril on registreerumine jõulupeole, 16. detsembril kell 16 on Vitae liikmete jõulupidu Tähe kohvik-sööklas (Tähe 4), 17. detsembril kell 14 eksliibriseklubi, 20. detsembril kell 16 põltsamaalaste klubi, 21. detsembril kell 13 elulooring.

1. detsembril kell 19.00 toimub Vanemuise kont-

serdimajas **TÜ aastapäevaball**. Tantsuks mängib Tartu ülikooli sümfooniaorkester ja Tartu Big Band. Solistideks on Laura ja Raivo Tafenau bänd, vokaalansambel Chsillinin jpt. Pileteid hinnaga 200 kr tudengile ja 225 kr kõigile teistele saab osta TÜ üliõpilasesindusest, Vanemuise kontserdimaja kassast ning Piletilevi ja Piletimaailma müügipunktidest.

2. detsembril peab TÜ klassikalise filoloogia osakonnas (Ülikooli 17-220) **kaks külalisloengut** dr Koen De Temmerman Genti ülikoolist (Belgia). Tema esimene loeng, kell 14-16 kestev «Simplicity and characterization in Xenophon of Ephesus' Ephesiaca» võiks pakkuda huvi eelkõige neile, kes on huvitatud narratoloogiast, narratiivist ja/või üldisemalt (antiikaja) retoorikast. Kell 16-18 peab Temmerman Ülikooli 17-209 oma teise loengu, «Acta, facta and ficta. Apostles and ancient novel heroes in the Apocryphal Acts», mis käsitleb meie ajaarvamise esimestel sajanditel loodud kirjandust laiemalt, kaasates nii paganlikku kui ka varakristlikku materjali.

TÜ Kesklinna apteek (Poe 8 Tartu) tähistab oma 30. sünnipäeva tervisepäevadega 6.–10. detsembril.

6. detsembril kell 10–16 ravisukatoodete tutvustus
7. detsembril kell 10–13 tasuta luutiheduse mõõtmine eelregistreerimisega

8. detsembril kell 9–12 tasuta emeriitprofessor Selma Teesalu toitumisalased konsultatsioonid eelregistreerimisega, kell 11–14 räägime miks on vajalikud piimhappebakterid ja B grupi vitamiinid, kell 12–15 kolesterooli mõõtmine (hind 15 kr) eelregistreerimisega

9. detsembril, kell 11–14 Litozini ja Futura glükosamiini tutvustus

10. detsembril, kell 11–14 probleemse naha hooldus (Bioderma toodete tutvustus)

Eelregistreerimine ja info tel 7423593, 7423520, kesklinnaapt@ut.ee

Detsembris palju eriti hea hinnaga sooduspakkumisi!

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee